

DE CON
SCRIBENDIS
EPISTOLIS,

IOAN. LVDOVICI VIVIS
Valentini Libellus uerè aureus.

D. ERASMI ROTERODA
mi Compendium, postremo ab
eodem recognitum.

CONRADI CELTIS
Methodus.

CHRISTOPHORI HEGEN
dorphini Methodus.

Omnia studiose excusa, ac INDICE aucta.

TIGVRI EXCVDEBAT
Froschouerus.

De Ludovico Vive vid:
Keckermann. Praecognit. Log.

G
C
Z
1650

2

IOANNIS LVDOVI-

CI VIVIS DE CONSCRI-

bendis epistolis, ad Idiaqueum à

secretis Caroli V.



V V M instituerem Idiaquee, opusculum de Epistolis componendis edere, quarum permagnus est usus in omnes uite partes, uisum est mihi tuo nomini inscribere: nō quod his meis præceptis ipse indigeas, qui præceptores facultatis huius ac duces habes Ciceronem & Plinium : quorum uestigijs felicissime insistis, magna cum admiratione omnium, qui sciunt, quā breui tempore, quod in Latinis literis concupieras, sis affecutus : Sed quia nemini magis uidetur ea tractatio congruere, quā ei cui sunt quotidie permultæ maximis de rebus Latine epistolæ cum tuo ipsius, tum Caroli Cæsaris nomine conscribendæ: deniq; pro nostra coniunctissima amicitia et uoluntate mutua, quicquid ab altero proficiscatur, non potest non esse alteri longe gratissimum. Epistola est sermo absentium per literas: in hoc enim ea est reperta, ut conceptus animi, et cogitata aliorum ad alios fida mandati interpretes & nuncia perferat. Epistolarum usus est, inquit D. Ambrosius ad Sabinum, ut disiuncti loco

A 2

IO. LVDO. VIVIS

rum interuallis, affectu adhaeremus, in quibus inter ab
 sentes imago refulget praesentia, & collocutio scripta
 separatos copulat, in quibus etiam cum amico misce-
 mus animum, & mentem ei nostram infundimus: sic
 ille. Dicta est Graecis à mittendo $\mu\delta\iota\sigma\lambda\alpha\iota$, ceu quis
 dicat missoriam, uocabulo non recepto. Nam inter
 praesentes nihil opus est epistola, nisi fortè si quid cer-
 tis praescriptisq; es acturus uerbis, ut Suetonius Cesa-
 rem Augustum refert sermones cum singulis, etiã cum
 Liuia sua grauiores, non nisi scriptos, & è libello habe-
 re solitum, ne plus minusue loqueretur ex tempore
 quam oporteret: & arrogantissimus ille dominus Ro-
 mae nihil unquam cum seruis egit, nisi nutibus, aut de-
 scripto, sicuti est apud Tacitum. Excogitati quoque
 codicilli inter homines eadè in urbe ac uicina, sed qui-
 bus uisere inter se parum uel placebat, uel licebat, aut
 certe commodius scriptis agebatur res: quorum codi-
 cillorum frequens est apud Ciceronem, Tacitum, &
 alios mentio. Antiquissima epistola in hoc unum pa-
 ratae erant, ut aliquid absenti nunciarent de re publica
 aut priuata, quid actum, quid futurum, quid gereretur,
 quid uellent fieri, aut secus. Cuiusmodi uidemus esse
Cicronianas, & praecipue ad T. Atticum. Deinceps
 omnia, quae dici, quaeq; scribi possent, sub epistole am-
 bitum uenerunt. Cicero ad Curionem: Epistolarum, in
 quit, genera multa esse non ignoras, sed unum illud cer-
 tissimum,

tissimum, cuius causa res ipsa inuenta est, ut certiores faceremus absentes, si quid eos scire aut nostra aut ipsorum interesset. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quae magnopere me delectant: unum familiare & iocosum, alterum seuerum & graue. Itaq; illa uera est & germana epistola, per qua significamus alicui, id quod in negocijs uel eius interest scire, uel nostra: quales sunt propemodum nunciatoriae, petitoriae, commendatitiae, consultoriae, admonitoriae; & si quae sunt eius generis, quae uicem absentiae scribentis impleant. Additae sunt postea consolatoriae, conciliatoriae, praecceptoriae, disputatoriae de omni argumento philosophiae, iuris, antiquitatis, omnium deniq; disciplinarum, atq; earum rerum, quae descripto inter maxime praesentes agerentur: sic à Platone de Philosophia scribitur ad Dionysium & alios, à Seneca ad Lucilium, à Hieronymo, Ambrosio, Augustino, Cypriano, de rebus sacris ad uarios: citantur Catonis Censorij, & multorum Iurisconsultorum libri, de quaesitis aut responsis per epistolam. Nolo in praesentia differere, quam late nomen epistolae extendendum sit, sed certe si recipimus, ut quicquid salutationem praefert, epistola dicatur: quid causae erit, quin libri Tusculanarum quaestionum Ciceronis, aut de Finibus, epistole nominentur ad Brutum; de Senectute uero & Amicitia, ad Atticum: de Officijs, ad Marcum filium: uel si orationi pro Milone, aut in Verrem,

Disputa
toriae.

IO. LVDO. VIVIS

salutationem præponas, ad ludices, epistola sint? sed non fit ideo uir ea femina, que sumit fœmoralia, aut ense cingitur: ita non omnis liber fit epistola, cui præposita est salutatio, nisi naturam & ingenium sumat epistolæ, quam statim demonstrabimus. Bene Plinius Cæcilius, Aliud est historiam scribere, aliud epistolam: significans in natura illarum esse discrimen.

DE INVENTIONE

Epistolæ.

Inventionem epistolarum cum aliqua parte dispositionis coniungemus, præcipue in exordijs: propterea quod hæc sæpenumero disungi non possunt commode, eadem enim sunt locis aliquot de utrisq; præcepta: & pleriq; epistolas scripturi, maxime circa principia conflitantur, tanquam inter scopulos, faciliq; reliquum cursum conficerent, si modo cuassissent ex ambagibus portus. Initio illud præfundum est, inventionem omnem non solum epistolæ, uerum cuiuscumq; alterius generis, sermonis, orationisue, ut etiam in his que loquimur, hæud penitus artis esse, sed prudentiæ: que paritur ex ingenio, memoria, iudicio, atq; usu rerum: à nobis uero tradendis artibus adiuuatur, non proficitur: admonetur, non omnino instituitur, ne quis se uel hoc loco, uel in alijs, aut à me ipso, aut ab alio quopiam scriptore aut magistro plenam cognitionem componens

Inuentio prudentiæ, non artis.

Prudentiæ.

ponendarum epistolarum, alteriusq; omnino generis orationis accepturum speret. Sunt enim qui præcepta damnent tanquam inutilia, quæ non statim ex stupido acutum reddant, peritum ex rudi. Itaq; sit hoc primum præceptum, adiuuari à nobis inuentionem, & promoueri hisce formulis, quæ nec ipsæ uirium sunt aliquid habituræ, nisi usus atq; exercitatio accesserit. Hæc præfatus, ad rem uenio.

Scripturus epistolam consideret, quis, & cui scribat, & quibus de rebus, qui simus nos ad illum, qui ille in se: aut enim ignoti sumus, aut noti, amici aut inimici, leuiter seu dubie amici, aut aperte & arcte, pares aut impares: & hoc uarijs in rebus, genere, fortuna, nis, eruditione, ætate. Tum ille quo genere, plebeius an patritius, honesto an sordido: qua fortuna, summa, magna, mediocri, infima, nulla: quo rerum statu, liber an seruus, opiniosus an obscurus, bonæ an malæ famæ, otiosus an occupatus, sutor aut sartor: qua eruditione, magna, mediocri, media, Theologus, Medicus, Philosophus, Iurisconsultus, usu rerum an secus: quo ingenio & moribus, tristis an hilaris, remissus an seuerus, placidus an iracundus, humanus an superciliosus, facilis an difficilis, acutus an hebes: hæc enim uero mentis intuitu facile percurremus omnia, & momento temporis. Frequenter enim excusandum est, quod ignotus scribas, aut leuiter amicus, aut tanto uiro, aut ei in quæ

Scripturo
epistolam
quæ confi-
deranda.

forſan crederis inimico eſſe animo: hoc primum purgabis. Nam ita fert natura ipſa noſtri ingenij, ut reſoluta epiſtola, & lecto ſcribentis nomine, admiretur is cui ſcribitur, ſi ab ignoto, ſi à leuiter charo, ſi ab inimico mittatur: ita uel impudentiæ, uel temeritatis, uel arrogantia, uel dementiæ ſcribentem apud animum ſuum ſtatim initio damnat, quo fit ut non tantum aſpernetur literas, ſed autorem ipſum oderit: idq; eo acrius, ſi ſupercilioſus ſit, aut moroſus, & in eum ipſum odij affectum procliuius, ergo occurrendum. Nam & in ipſo foro noui oratores re ipſa cogebantur ante alia omnia de ſe loqui, cur dicerent: ſic Cicero pro Sex. Roſcio Amerino, quam orationem habuit ad iudices primam: & pro lege Manilia, quæ fuit ad populum prima. Sumendum igitur principium uel ex te, aut rebus tuiſt uel ex illo, aut rebus eius: uel ex re ipſa, de qua ſcribis: idq; tanquam exordiolo. Ex te ad hunc ferè modum: Semper te amaſſe & coluiſſe illum, ubiq; optimè et ſenſiſſe de illo, & dixiſſe: dolere quod tandiu illi ignotus, aut tenuiter notus fueris, quem ita ſis ſemper de ingenio ac uirtute admiratus: aut dolere, quod in animum eius inciderit ea ſuſpicio de tua in eum uoluntate, quum tu amicitiam illam ſemper inter præcipua tua bona numeraris: allegabis, ſi potes, documentum aliquod amicitia tua uoluntatis erga illum: culpam reiſcies in eos, qui ueſtrae amicitia inuiderint: aut in illum ipſum ſcilicet, ſed

Epistolæ
principium

sed modeste, & sine asperitate: aut in tuam imprudentiam ac etatem, aut aperte culpam fateberis, si ita res poscat: pœnitere te, & daturum operã, ut re ipsa sentiat quemadmodum sis iam affectus erga illum. A rebus tuis, amicitiam communem cum aliquo demonstrabis, aut paternam. Ab illo, ingenium, literas, humanitatem, uirtutes, quas es in eo admiratus, adduxisse te ad scribendum, ut in conciliatorijs: ignotus es, sed ille omnes incredibili humanitate cõplectitur, aut cupiditate benefaciendi: tum literæ eius, aut prudentia effecerunt, ne ipse aut cuiquam esse possit ignotus, aut quenquam putare debeat ignotum sibi, aut ad se nihil pertinere. Idem de potentia, ut duci, ut regi, ad quem tanq̃ ad a-solum accurrendum est: nec discernendum quis notus, quis ignotus. Omnes sũnt satis noti, qui se illius curæ crediderunt. Efficiendum potissimum, ut magis uideamur uirtutibus illius adducti, quàm allec-ti fortuna: & in commemoratione uirtutum ne sit species ulla assentationis, sed id ostendemus nos habere compertum, uel in nobis, si quo affecti sumus beneficio ab illo, uel au-disse ab ijs qui experti sunt, uel cognouisse nos ipsos, uel uidisse. Ita testimonium aliquod afferemus ex opere: ut in uiris doctis, ex libris ab eis editis, orationibus habitis, prælectionibus, disputationibus: & ea maxime commemorabimus illius bona, quæ ad rem, de qua scripturi sumus, aptissima fuerint: ut clementiam, si

IO. LVD. VIVIS

petimus ueniam: humanitatem, si amicitiam: liberali-
tatem, si beneficium: prudentiã & probitatem, si con-
siliũ. A rebus ipsius, uelut à communi amicitia, à pa-
terna: à rebus de quibus scribimus, ut rem esse hone-
stam, doctam, argutam, ideo dignam de qua illi scriba-
tur: aut necessariam, ideo coactos esse nos ad eum tan-
quam ad aram confugere: uelut ob fortunas ad diuitem,
ob iustitiam ad iudicem, ad Regem, ad Magistratum:
maluisse nos uicij cuiusuis suspicionem subire, tametsi
nobis grauissimam, in animo duntaxat illius, quem nos
tanti facinus, quàm non scribere: necessitatem fortis-
simum esse telum, cui nemo resistat: & honestius est,
quum id fit pro altero: aut rem esse eiusmodi, ut quum
eam pernouerit, non te uel temerariũ iudicet qui scrip-
seris, uel confidentem, sed uirum haudquaquam malũ,
& in rebus bonis animosum: contra potius iudicaturus
esset secordem te, si neglexisses. Est etiam apud ami-
cum excusandum, cur de re aliqua scribas, de qua pote-
ras corã agere. Cicero Luccio: Coram me tecum eadẽ
hec agere sepe conantem, deterruit pudor quidam pe-
nẽ subrusticus, quæ nunc exponam absens audacius: e-
pistola enim non erubescit. Hæc est prima coitio, quæ,
ut ille dicit in Comœdia, accerrima est: cætera sunt
proniora post hanc, & magis expedita. Ideo prima
epistola uehementer est elaborandum, ne apud nouum
erga nos animum in suspicionem ueniamus cuiusquam
uiri

uitij, aut impudentiæ, aut arrogantia, aut loquacitatis, aut ostentationis, aut uasfricici, aut putida affectationis, aut immodicæ assentationis & parasitica, aut scurrilitatis, aut imperitiæ, aut imprudentiæ. Plurimum enim in prima compactione positum est, sicut in uasis teneris adhuc & mollibus, quum coalescunt. Nec pu-
to quenquam admonendum esse, non omnia omnibus congruere: uidendum cui possis admirationem de ipso tuam allegare, cui paternum hospitium, cui curam subditorum. Quod si nihil habes, quare scribas excusandum, tum contemplantur, qui sit ille cui scribis: nam hinc tota epistola temperatur. Ad fortunatū & superciliosum, reuerentius, modo absit assentatio: ad morosum & asperum, parcius & leuius: ad rudem aut hebetem, apertius: ad ingeniosum, accuratius, & maiore apparatu si eo delectatur, & sic se uenerari arguit: docto, ad antiquitatem accommodatius: ad occupatum breuiter, ad ociosum fusius, si rem non ingratam facturus es: ad hilarem lete, ad humanum minus scrupulose & anxie, ad seuerū subtriste, ad remissum iocose, ad modestum meste: ad amicum certum aperte & cum magna fiducia, ad incertum dubie: sed sic, ut se credat diligere, & diligas reuera: hoc lex nature, hoc melior nature lege Christus iubet: ita ut ingratitude ille sese damnet merito, ni redamet: ad inimicum, ut cogites amicum posse fieri, et apertus semper paratusq; maneat reditus

IO. LVDO. VIVIS

in gratiam: ut absit omnis asperitas, & mansuetudinē
 quandam animi exeras etiam in inimicum: & præsta-
 bit meminisse prof: sionis nostræ, qua uetamur quen-
 quam odisse, ita ut emendatum illum ostendas cupere
 te, non perditum: & uicium odisse, amare hominem:
 ad parem et charum, simpliciter ac familiariter: ad mi-
 nus familiarem, cautius & comiter, citra deiectionem:
 ad inferiorem, humane, ut non uidearis loqui ex alto,
 sed ex æquo, uel infimis: hoc boni mores suadent, hoc
 pietas sacrosancta præcipit: exempla erum usu facilia.
 Omnino tollendum est e uita genus illud epistolarū sal-
 lax, insulsum, ineptum, quo signa omnia uoluntatum
 confunduntur: ad o blandum & assentatorium, ut nul-
 lo penitus modo scribentis possit animus dignosci: qua-
 les sunt epistolæ, quæ nominantur aulicæ, & bene edu-
 cate: nam humanus cogitatus tanta mole corporis con-
 tactus, impenetrabilis est, profertur quadatenus sermo-
 ne: qd' si hic quoq; fictus sit penitus & contactus, quid
 reliquum sit ad hominem noscendum? qualis erit homi-
 num communicatio, & societas inter se, quum nemo
 beneuolum & maleuolū distinguet, & lupum ad se re-
 cipiet pro ouicula: aut hanc fugiet, lupi seuitiam formi-
 dās? sed hæc alterius sunt instituti. Id de rebus epistola.

Epistolæ af-
 sentatoris
 siue aulicæ.

DE REBUS EPISTOLARVM.

E Pistola quas cumque res potest continere: sed nos
 propius ad rationem præceptorum in aliquot
 eam

eam genera partiemur: pingui quidem & rudi Miner-
 ua, sed ad captum tyronum appositè. Nam uel de rebus
 ad nos spectatibus loquimur, uel ad eum cui scribimus,
 uel ad utrūq; uel de alienis. Sunt in nobis, ut in omnib.
 hominibus, animus & corpus: sunt externa. In animo, Animi res.
 mens: in qua iudicium, sagacitas, ingeniu: & in hoc acu-
 men, celeritas, hebetudo, tarditas, eruditio, ruditas, me-
 moria, thesaurus eruditionis et rerum omnium quæ uidi-
 mus, quæ audiuius, deniq; aliquo cepimus sensu, siue
 exteriori, siue interiori: in eadē facilitas, difficultas, fir-
 mitas, imbecillitas: est etiā uolūtas, in qua expetitiones
 & fuge rerum, tum bonarū tum malarum: sub his par-
 tibus affectus leti in re presenti, & tristes, & utrique
 in re futura & præterita. In corpore, quæ ad extremā Corpo-
ris res.
 cutē, color, species, aut deformitas: quæ in neruis, robur
 aut infirmitas: quæ in intimis, ualetudo: quæ ad totum,
 pulchritudo aut fœditas: tum quæ ad id sustentandū, ui-
 ctus. Extrā nos sunt pecuniæ, uestimenta, deniq; omnia Externa.
 quæ possidentur: honor, dignitas, genus, acta, amici,
 patria, inimici, infamia, et post nos posteritas. Ergo epi-
 stola uel ad nos pertinet, in cōmemoratiōe alicuius rei,
 ex ijs quæ diximus: uelut in ingenio, enarratio nostrorū
 studiorū: in memoria, gratiarū habitio, uel actio: in uo-
 lūtate, explicatio morū: in affectibus, si qua re sumus cō-
 moti: in corpore qua ualetudine: in externis qua fortu-
 na, quid amici pro nobis egerint, aut nō egerint, aut ini-

IO. LVDO. VIVIS

*mici nocuerint aut tentarint. Itaq; uel aliquid cupimus
 in ingenio, sicut auxilium eruditioni aut prudentiæ: in
 memoria, cognitioni rerum; in uoluntate, moribus aut
 pietati, quæ sunt cōsultoriæ: in affectibus, beneuolentiæ
 conciliariæ, quæ est conciliatoriæ: aut fouere aut augere
 conseruatam, quæ est officiosæ: aut querelam uel indi-
 gnationem apud illū effundimus. In corpore remediū,
 aut conseruationem ualetudinis, aut firmitatis; uel per-
 tinet ad uictum, quæ sunt partim ex cōsultorijs, partim
 ex petitorijs. In rebus externis, omnes quibus ali-
 quid cupimus, uocantur Petitoriæ, quæ de pecunia, di-
 gnitate, honore, contra inimicum, si auxilium implo-
 ratur: pro amico autem, nominatur Commendatitia,
 In illo cui scribimus aut aliquid eius narramus tantum,
 aut etiam laudamus, quæ est Panegyrica: aut ad uolup-
 tatem, quæ iocatur, aut fabellam referimus, quæ il-
 lum exhilaret, aut ad commodum eius pertinet: quales
 sunt præceptorie, cōsultorie, hortatorie, admonito-
 riæ, castigatorie, gratificatorie, de rebus omnibus, de
 ingenio, de memoria, de corpore & rebus eius: de ex-
 ternis, quæ sunt cōsolatorie & incitatorie, quæ ad
 affectus tendunt, & aliæ quibus affectum aliquem uel
 excitare conamur, uel excitatum sedare. Ad uirumq;
 spectant, quæ de communibus rebus, & de communibus
 eruditione, de communibus negocijs: quales sunt merca-
 torum, exposulatorie, inuectiue. Alienæ sunt, quæ
 refertur*

refertur quid gestum uel in aliena domo, uel in aliena republica, quid quis dixerit, egerit, cogitarit: et loquor ad sensum gentilium, nimis iam à nobis receptum atq; approbatum, qui præter sua & amicorum, ciuitatisq; publica, reliqua à se aliena existimabant esse. Quanto rectius, & ad naturam propius, senex ille in fabula, ad se cruciantem: Homo sum, humani nihil à me alienum puto. Adminiscuntur uero narrationes illiusmodi omnibus epistolarum generibus, & fiunt mixtæ epistolæ. Quæ omnia sint à me dicta uelut exempli gratia. Quis enim aut uniuersa complectatur, aut persequatur singula, quæ sunt infinita: meritoq; Philosophi negarunt de singularibus, utpote innumeris, esse scientiam. Sed nos iam usum incipiamus tradere. De nostris rebus dicemus modicè, modestè, pudibundè, parcè, ut absit species omnis arrogantia, quam ne in maximis quidem uiris ferimus: uideturq; uelut uenenū, quod res alioqui pulcherrimas superfusum corrumpit. Ad eundem modum si de iniuria uel contumelia nostri querimur, aut omnino uerba facimus, ne uideamur cæci amore nostri rapi (quod uitium Græci φιλαυτία μινοναντ, contrarium Apollinis præcepto, quo admonemur, ut se quisq; norit) sed duci iudicio: ita ne multum detrahamus illi, de quo querimur, dum nobis indulgemus, ne illud audiamus de Satyra: Quū tua peruideas oculis male lippus inuictis, Cur in amicorū uitium tam

cernis acutum, Quam ut aquila, aut serpens Epidauri-
rius? Ita rem non exaggerabimus uerborum atro-
citate, sed ciuilitate omnia explicabimus, & mansuete.
Scribere uero nos ad illum potissime dicemus, quod pro
summo nostro mutuo amore libenter curas omneis, co-
gitationes, affectus, leta & tristitia in illius sinum depo-
nimus: id esse nobis unicum leuamen anxietudinum.

Honestas
res uel me-
dia quomo-
do petenda.

Si petimus, aut rem honestam, aut mediam: nam turpem
nec decet bonum uirum petere, nec petitam concede-
re: honestam uoco, consilium, amicitiam, admonitionem,
institutionem: mediam uero, & quasi neutram, pecu-
niam, fauorem, adiuuentum pro nobis aut amicis. Ad-
fit in petitione omni pudor (nam inferiorem se facit,
quisquis rogat:) sed in alijs rebus, & apud alios, maior
aut minor. Rem honestam liberius petemus, & auda-
cius: modo ne admisceatur impudentia, & uelut impe-
riositas quedam, tanquam non roges, sed imperes, quod
in Bruto culpatur M. Tullius. Ostendes, cur petas, cur
ab eo potissimum: nam si causa non sit petendi, uide-
tur res insolens, aut arrogans, aut inepta & superua-
canea petere: uelut si uetula, uel auriga, a magno Theo-
logo rogat explicari sibi mysterium trinitatis, ut ab
Augustino traditur, uel Hilario. Tum, cur ab eo petas,
quod plurimum in ea re ualeat: scire te illum non ne-
gare alijs, minus negaturum tibi, amico, beneuolo, ad-
miratori. Ad similem modum in conciliatione amicitiae
esse

Amicitiae
conciliatio.

esse te admiratorem linguae Graecae & Latinae, quae
 quum in illo sint exactissimae, cupere te esse illi perfa-
 miliarem, porro illum talem esse, ut humanitate illa in
 exhausta uniuersos ad se alliciat & cōplectatur. Apud
 amicū, aut hominē ualde humanū ac facilem, quiq;
 solet libenter eiusmodi praeberere quae nos cupimus, bre-
 uius licebit agere & simplicius, ostensa fiducia ex ami-
 citia nostra, aut illius moribus: quae fiducia ualet etiam
 apud leuiter amicos, ut praee nobis feramus magnam be-
 neuolentiam, ex qua oritur eiusmodi fiducia. Nam in-
 dignantur saepenumero amici, magnis & ambitiosis
 precibus aliquid ab se amicos contendere: suspicantur
 enim illos non satis amare, aut considerare amoris mutuo.
 Quod si in rebus honestissimis attingendum, cur pe-
 tas, & cur ab illo: quanto id magis faciendum est in re
 media: in qua erit adhibenda cura paulo maior. Sed id Rei m.
 quoq; ex personis temperandum est, eius ad quem scri- petitiq
 bitur, & qui scribit: quippe si sit pater, aut frater, aut
 charissimus, aut qui debet, aut qui semper solet: nihil
 opus est magno uerborum ambitu, nisi res sint muta-
 ta, ut duriora & difficiliora tempora, iactura rei fami-
 liaris, te factum minus amabilem, aut quid tale. Disci-
 pulus incunctanter petit à magistro, quae sunt institutio-
 nis: priuatus à magistratu, quae iuris aut aequitatis: do-
 ctus à potente uel principe, alimenta ocij literarij.
 Nam si ab his non petat, qui dabunt: sartoresne & rhe

B

IO. LVDO. VIVIS

darij? tum quod doctus adiuvat principem bonis mor-
 tis, princeps doctum favore ac pecunia, uterq; qua re
 plurimum ualet. Sin alienior sit, & non adeo fami-
 liaris, ostende aliquid cur dignus sis, qui impetres. Ex
 te, quoniam amicus, aut quod amasti semper, aut ad il-
 lum maluisti accedere quàm ad alium quemuis: cui
 maus, uel quod tantum amas, uel ob eius probitatem,
 debere hoc tantum beneficium, quàm ulli alteri: uel
 quod plurimum ei debes, ideo plus uelis debere, quod
 est ingenui (sicut Cic. ait) animi: aut quoniam debere
 omnia graue est, malle te bonis debere, quàm indignis,
 ita enim fit leuius: aut si in eum tua ulla extant benefi-
 cia, leuiter admoneas, et parce, citra exprobrationem:
 declara quantum te deuinciet, quãtam habiturus sis sem-
 per gratiam, quomodo obseruaturus semper tempus,
 ut remunereris, si qua possis: non solere te ingratum
 esse, uel minimis beneficijs, aut officijs, quam o minus
 futurum in hoc tanto aut tali tempore. Nam petentis
 gratitudo uehementer elicit damis benignitatem. Si
 cui opus fuerit, habet ea quae sum in persona. Petimus
 propter genus, propter patriam, propter communio-
 nem studiorũ, propter magistratũ, propter amicos, pro-
 pter inimicos, praesertim cõmunes: hoc se rogare, quo
 eget, ut communiũ inimicorũ audaciam comescat et
 calumnias retũdat, quod est telum acerrimum, animo
 praesertim affecto. Tũ ex causa, te hoc petere in alimẽ
 ta

ta studiorum, liberorum, coniugis, aut amici pauperis.

Ex illo: nosse te liberalitatē eius, praesertim in eos, qui ob eiusmodi causas petunt: illum scire quid sit studere, quot rebus sit opus, aut quid sit familiam sustinere: ideo didicisse miseris succurrere, non ignarum mali: deniq; si nihil sit in nobis dignum ob quod petamus, illum certe esse dignum qui det: hoc ei fore pium, honorificū, laudabile, hoc semper studuisse, in hoc subiisse tot labores, parasse tot opes, ut plurimis prodesset. Et haec dicentur ambitioso reuerenter, graui contracte, laeto susus & hilarius, sic tamen, ut ne nimū misericordiam nostram uideamur uelle ostentare, & quasi clamare, dignos esse nos misericordia, ut existimemur imbecille nimis atq; impotenter ferre nostras res asperas: sed obniti & reluctari, quantum possumus, premi tamen interdum ab illis atq; urgeri: sic enim natura fert, ut minus misereamur eorum, quos abijcere se in aduersitate cernimus, & nimis lamentari suam fortunam, tanquam rem indignissimam patiantur: ita semper honestiores sunt pro alio lachrymae, quàm pro nobis ipsis, nisi forte ignosci nobis precamur.

DE EPISTOLIS

Commendatitijs.

PRO alio quum petimus, si argumentum est simile superioribus, ad eundem ferè modum tractatur.

Commenda-
tionis
præcepta.

Ex commē-
dato.

quo docuimus. Commendationis uero hæc sunt præcepta. Primum omnium, ut dignum ostendamus hunc esse illius gratia & fauore: dignus sit uel ex commēdato, uel ex nobis qui cōmendamus, uel ex eo ad quem scribimus. Ex commēdato, si demonstramus in eo esse aliquid propter quod mereatur diligere: percurrendum per ea, quæ in persona posui nempe genus, quia nobilis: patriam, quia Romanus: ingenium, quia festus, acutus, Græcus, Latinus, Musicus, Philosophus, Theologus, uir prudens, & multis in negotijs uersatus: animus, quia probus, modestus, moderatus, & cum primis gratus si quid ei benefeceris: tum corpus, quod dactylus, celer, formosus, robustus. Tam externa, quod præditus, pecuniosus, gratiosus apud regem, apud multitudinem, magistratus. Et accommodanda sunt hæc moribus, atq; usu illius: delectatur cognitione ueteris memoria, hic est eius peritissimus: claritate generis, hic est nobilis: studio armorū, fortis, robustus, exercitatus: sic non nunquam cōmendatur nugator nugatori, aleator aleatori, commessator commessatori, compotor compotori: habet multos agros, hic agricola: componit, hic optimus librarius: eget ministro, ad manu. hic diligens & fidelis, & is qui semper illum dilexit, admiratus est, appetiuit: natura enim diligimus illos, à quibus amore sumus prouocati. Solem illi addi: talem esse, ut si propius cognouerit, sit nobis habiurus gratiam, quod

quod talem sibi hominem conciliauimus: non uereri nos, ne mendaces in huius laudibus deprehendamus, neue incutiant nobis aliena peccata pudorem: cautos nos esse in laudando, non consueuisse nisi tales commendare: ecquid poeniteat eorum, quos sua commendatione esset complexus: multo minus huius, quin & hunc omnes superaturum: aut non esse hunc huius aut illius similem, commendati quidem, sed commendatione indignissimi: in illo cepisse nos documentum, quales deum commendari conueniat. Ad eundem modum alia ornamenta, quae unusquisque dato exemplo excogitare sibi poterit, usus quoque; ipse plurima suggeret. Ex nostra parte, si nos ille amat, cui scribimus: nec ficti sufficiet aperire, illum cuius causa laboramus, charum nobis esse, & illius negotium magnae curae exponitur sepe amoris causa, tum ut ille facilius hoc credat: uelut intercedere uetus hospitium, multa ultro et citro beneficia uel officia, affectum à nobis beneficijs gratissimum se praebuisse: nos eo uti familiariter, compluribus locis profuisse: nonnunquam ut eisdem de rebus ab illo diligatur, & suum iudicium adiungat nostro, praesertim si quid ille nobis in iudicando tribuit: sin minus, asferemus testimonium eius cui magnam ille fidem habet: charus est nobis de eloquentia, de ingenio, quod ille, si quid me credis posse in hoc censere, habet in numerato: literas Latinas iuxta & Graecas nouit, ut nemi

nem uideat Erasmus aut Budæus, quem possit huic ante ponere, aut etiam conferre. Solent illa quoq; inseri: in hoc homine intelligam, quantum me ames, quanti me facias: da queso operam, ut hic qui in primum, quam maximas mihi pro cōmendatione hac gratias agit, habeat q; caue credas hanc esse ex uulgaribus commendationibus: non ut alium quemuis tibi cōmendo hunc, sed ut ex me genitum commendarem, ideoq; & mea ipsius manu hoc epistola exaravi, quod facere cōsueui rarius: omnes, quibus tecum est negotium futurum, ad me accurrunt, quod sciant quanta inter nos beneuolentia intercedat, aut quanti ego te faciam, uel tu me: suspicantur plurimum me apud te ualere, quod ego eos credere facile patior: et ne hunc errorem eximam, qui est mihi gratissimus atq; honorificentissimus, nemini epistolas commendatitias negare possum, petemi ad te. Habent principes & potentes uiri, signa quædam inter se, quibus dignoscunt, quam uere & ex animo commendet, qui scribit: nam sæpe commendationes dantur importunis precibus, non amicitia, aut dignitati personæ: nec licet interdum recusare, unde sunt illa. Rogatus rogo, Afficio te molestia, quoniã affectus ipse prior: tu quid facto sit opus, uideris: multum huic homini debes, qui sic cupit tibi esse commendatus, ut odio me enecarit, donec id extunderet, tanti scilicet te aestimat, quam ego diu repugnarim: hæc signa epistolaria, &

Græcis

Græcis olim & Latinis hominibus fuerunt in usu. Græci σωθήματα ὑποδομιὰς nominabant, sicut est apud Gregorium magnum. Cicero etiam ad Q. Valerium lib. 13. Adicitur non raro commendatio rei potius quàm hominis, ut quod habeat negotium iustum, pium, illi cui commendatur magnificum, gloriosum, plurimis utile, Reipublicæ salutare ac necessarium: nos magis laborare in hoc, illius ad quem scribimus cura, quàm eius quem cōmendamus: fore eam rem illi honorificam, aut fructuosam; eo beneficio ingentem ipsi fauorem ac beneuolentiam uel utilitatem parari, aut ipsi eidem, aut ijs quibus optime cupiat, nempe liberis, propinquis, affinis, ciuibus. Declarabimus quid possit is quem cōmendamus, suo loco efficere, quid soleat, quid eius parentes aut propinqui, quid alij eiusdem ordinis aut nationis. Si nos sumus illi cui scribimus charissimi, aut non leuis momenti, nequaquã opus est proluxa epistola, & accurata, breues quidam uelut codicilli, & tanquam testificatio iudicij ac uoluntatis nostræ suffecerint. Sin secus, paulo pluribus erit differendum, & preces addendæ, & promissio reponendi beneficij, quum usus poscat. Exempla commendatitiarum sunt apud Ciceronem & Plinium creberrima.

DE REBUS EIVS AD

quem scribimus.

IN alterius rebus sic semper scribendum, ut uideatur nobis curæ esse. Si tantummodo narras, nullo

Laudandi
ratio.

ad eam rem apparatu uel arte opus fuerit, simpliciter
id potest expediri. Sim laudas, uerisimiliter id facitor
et ea laudato, quæ sint illi tanquam stimulus ad uirtu-
tem. Nam inuenire est ingenia nonnulla, quæ laude ad
præclara opera incitantur, istis adhiberi laudem expe-
diat ut ferunt equum plus pinguescere, si plana manu
dorsum et clunes eius demulceas, quam pabulo. Sunt
contra alij, qui accepta laude, uelut mercede, ab opere
desistunt: illis proderit laudatio, his castigatio uel repre-
hensio. Sed quum rem illi charam laudamus, licebit no-
bis esse benignioribus, si tamen ea res existimationi no-
stri nocitura non est, nec laudate rei, ut filio uel amico.
Fabelle, aut geste rei narratio, festiuitate condietur,
ut multum absit à cothurno et figuris historicis: repet
leuilapsu, ut placidus riuulus: non rapietur, ut torrens:
nec intonabit classicum, etiam si bella referat. Quid
in iocis sequendum, docuit Cicero lib. de Oratore 2. et
de Officijs 1. Est et caput apud Quintil. de risu, item
apud eundem Ciceronem in libris de Oratore. Debet à
iocis abesse omnis scurrilitas, ne sordidi sint et putidi:
procacitas etiam et petulantia, ne uirulentia sit magis
quam iocus, neu in miserum et calamitosum simus di-
caces, neue in probum et grauem uirum: nihil est facilius
quam in quemuis dicta dicere, sed id non est cordati ho-
minis, et educati ingenue. Debent ergo adesse iocis ele-
gantia, urbanitas, acumen et facetiæ: in quibus est se-

loci.

des

des risus, nam in alijs admiratio potius est, aut delectatio. Longiores est de singulis horum præcipere, & hoc loco, quum eam rem neget Cicero arte tradi posse, quod planè ita est: quippe tametsi paratur non nihil uel exercitatione, uel lectione, tamen maxima pars nature est munus: idcirco cognoscat se quisque, & si ad id non est natus, ne tentet quidem: sequitur enim necessario, ut ipse sis ridiculus, si non sint tua. Quæ de causa Demosthenes, cui putant negatam fuisse hanc facultatem, nunquam quod iocum uideri uellet, orationibus suis admiscuit. Et ex facetijs sunt alie breues, quæ in uerbo uno, uel duobus, certe paucis sunt factæ, quæ dicta nuncupamus: alie fusæ in narratione, atque explicatione rei cuiuspiam. Illud prius genus à paucis intelligitur, nisi acuto ingenio, unde uetus illud, Perdidi dictum, puto, non intellexit: posterius istud, imperitis auribus aptius est. Sunt qui iocum nec dicere possint, nec ferre. Et quoniam uel superbia humani ingenij, uel generositate nemo facile fert nouum superiorem, hæcque omnes epistolæ, præceptorie, admonitorie, consultorie, adhortatorie, castigatorie, obiurgatorie, tanquam ex alto loquuntur: ideo considerandum accurate quis scribat, cui, quæ de re. Si receptus superior, nihil necessaria erit præmolitio, aut dulcoratio: tanquam si senex & prudens admoneat puerum, aut præceptor discipulum casti-

get, uel etiam obiurgat: uel pater filium, uel frater na-
 tu maior fratrem minorem, uel pusillū tutor, uel prin-
 cept subditos, aut priuatos magistratus modo superior,
 Nam obiurgari populum Romanum à Censore licebit,
 à Questore aut Aedile nescio an liceret. sed fit inter-
 dum publici boni gratia, qui est ualidissimus pretex-
 tus. Sim uero par admoneat parem, uel superiorem in-
 ferior, uel par aut inferior in una re, superiorē in alia,
 uel cōtra, quemadmodum senex probus iuuenem nobi-
 lem aut locupletem, uel doctus Theologus indoctum
 Episcopum: hic lenimēis opus erit. Considerandum
 ergo, ut dixi, qui scribat: unde sumūtur lenimēa: non
 esse mirandum si senex, & tot annos uersatus in ea re,
 qua de agitur, admoneat iuuenem, sic illum minores
 se quandoq; admonituum: se id debere facere pro pu-
 blico munere, quippe qui sit concionator, aut magistra-
 tus, aut curio. Tum qui ille cui scribis, non posse te re-
 ticere, quū sit amicus paternus, quū sit uelut tuæ curæ
 cōmissus, pro necessitudine patris & tuæ. Ab ingenio:
 non posse te adductum tāta indole & acumine ingenij
 aliter efficere, quin admoneas, quin consulas, quæ ad
 absoluendum numeris omnibus tale ingenium pertine-
 ant, desiderari tantum hoc ad summum ingenium: ro-
 gare te, ut id quoq; præstet, quo magnum quid & ad-
 mirabile in eo uideamus. Sic in corpore: formam illius
 speciosissimam, quæ est uelut muta commendatio, im-
 pulisse

pulisse te, ut cætera uelis uidere conformia, & digna
 illa pulchritudine, iam corpus & fortunas: uel addu-
 ctum te miseratione distorti & deforme corporis, ut
 cupias illum ingenti pulchritudine animi deformatatem
 corporis pensare, & quasi obtegere: tanto etiam futu-
 ram admirabiliorem animi pulchritudinem, quanto sis
 erit in uase scedior: ut pretiosam gemmam in plumbo,
 thesaurum in fictilibus: sic Aesopum, & Socratem, &
 Epictetum in maximo pretio fuisse. A rebus uitæ opta-
 re te, ut tantæ fortunæ respondeât cætera: aut contra,
 ne desit animus, quum desit fortuna. *Vicij ostensio gra-
 uior est multo.* Quidam apertam reprehensionem non
 ferunt, testam non sentiunt, laudes figuratas & de suis
 ipsorum uicij accipiunt & agnoscunt, tanta est in eis
 suimet ignoratio. Sunt nonnulli eo acumine, ut omnia
 quorsum dirigantur intelligant: sed reprehendi se tamē
 nolunt: alij facile patiuntur reprehendi se atq; obuir-
 gari, sed non à quouis. Planè uarijs ingenijs, ut cor-
 poribus, uaria est adhibenda medicina: quod animad-
 uertimus etiam ab Apostolis ipsis factitatum, in studio
 illo tam ardenti obtemperandi Deo, non placendi homi-
 nibus. Qui simpliciter potest sanari, cum eo simpliciter
 agendum. Si laus de uirtute, quam non habet, prodest,
 laudetur: quales sunt nonnulli Principum et potentū &
 doctorum atq; ingeniosorum hominum. Si non à quouis
 admoneri se patitur, nec tu satis magna autoritate ful-

IO. LVDO. VIVIS

*eus, inducas maiorem: dic esse viros graues, qui cum in
 eo magna & multa bona admirentur, hoc uel illud re-
 quirant: esse qui doceat illum cum exceptione laudari,
 te uero suscipisse illorum negotium, ut ad eum senten-
 tias eorum perferres: quod sit tibi cum ipso necessitudo,
 quod frequenter scribas, aut quod sis coniunctior,
 consanguineus, affinis, uetus sodalis, condiscipulus, con-
 terraneus, cuius, subditus, cliens, uetus affecla, aut hor-
 rum filius, uel alioqui necessarius. Sin laudibus insolens
 scit ac fit insanior, atq; ad apertam admonitionem est ue-
 lut asinus ad lyram, si omnino curæ est tibi eius emen-
 datio, rumpe quod aperire non potes, & dissecā quod
 nequis dissoluere: simpliciter aperteq; obiurga, tum
 certe sanctus fueris tuo munere: aut si periculum ad-
 eundum est, quid amplius aut magnificētius, quàm pro-
 optima caussa. Licebit rationes ostendere, quibus im-
 pulsus es ad hoc agendum: ut chirurgi declarant, cur
 aliquid in ægro corpore urendum aut secandum sit: ni-
 bil omnino à te, sed uel ab illo, uel à rebus: quod sit tam
 charus, quod tibi commendatus, tuæ curæ creditus, uel
 à parentibus, uel à Christo, uel à ciuitate: ut malis il-
 lum tibi inimicum quàm non omnino bene mouisse.
 A rebus: quod illud eius uitium damno sit multis, quum
 sit episcopus, curio, magistratus, Rex, & in Christia-
 na religione: modo ad sit modestia, & præscriptum il-
 lud Domini de fraterna correptione, nemo non satis ha-
 bet*

bet iuris in quemuis alium fratrem. Nam si inter eas angustias uersemur, ut difficile sit gratum temperamentum obseruare, habemus Apostolorum exemplum ex schola Christi, qui recta ingressi, Deo curabant approbari se, quemcumque mortaliu[m] offenderent. Quod si omnino profuturus non es, sed magis irritatione tua & tibi nociturus & alijs, consultius erit Camarinam non mouere, non solum ex gentiliu[m] preceptis, quorum illud est: (Frustra autem nuti, neque alud se fatigando nisi odium quaerere, extremae dementiae est.) uerum etiam exemplo & dictis seruatoris: non est praetermittendum, quin aliquid semper dulcedinis amaritudini admonitionis admisceamus, idque a laudibus illius: cetera adesse abunde, praeter hoc: dolendum, sic naturam nihil undique fecisse absolutum: quis non misereatur tale uitium in tali ingenio, aut corpore, aut nobilitate, aut fortuna? Habent consolationes suum locum, ut alia penes omnia, quae hic diximus: sed quando quidem ex singulis delibamus, de illis quoque est aliquid attingendum. Sumitur ergo consolatio, uel ab eo quem consolamur: non esse istius generis, non decere tantum ingenium, ueteris studiosum philosophiae: non probum & pium, non magistratum, non principem, se afflictere. Vel ex rebus, amissam rem non tanti esse, ut dolore afferat: non esse amissam, sed intermissam: non perditam, sed profectam: nondum esse amissam penitus & deploratam: sustineamus nos, &

Consolatio
diratio.

IO. LVDO. VIVIS

expectemus exitum, ne, quod sapiens consulit, miserisimus ante tempus: multa aliter ceciderunt, quam metuemus: plura sunt quae nos terrēt, quam quae urget: ipsum, uelut patrem, filium, aut necessarium egretere: sic moereri suam absentiam, uel casum, uel interitum: illi nihil mali contigisse, imò liberatum asperis & insuaubus uitae rebus: profectum ad beatitudinem sempiternam, uti spes est de uita sanctè & piè transacta, uel de genere mortis tam religioso: itaque non illius causa suscipi dolorem hunc, sed nostra: nec ostendere nos illum amare, sed nos ipsos: optimum illi fuisse mori, amque quam fieret peior: exosus erat plurimis, aut miser morbis, aegestate, infamia, aut periculum euidentis de his: magnus metus de illis moribus: aut tunc oportunissimum mori, quum iucundissimum uiuere: aut eo tempore, quum nihil erat amplius uisurus boni propter conditionem, uel publicae fortunae, uel priuatae. iam ex comparatione rei cum homine: non esse regis dolere pecuniam amissam, à quo animi magnitudinem, contemptum potest cunctis, tanquam ab exemplari quodam ceteros conuenit doceri: uel eum facile recuperaturum quod amisit, alios non item: non esse magni uiri, non philosophi, frangi humanis casibus, non flere filiorum mortem, quum sciat genitos esse mortales, non casum amicorum: potestremo si gentilis dixit, Placeat homini, quicquid Deo placuit, num non aequius est à Christiano cogitari, dici, praestari?

Rei cum homine comparatio.

præstari non decet humanam excellentiam inferiorem
 acere se ijs rebus, quarum natura est dominari hoc enim
 est ex regina fieri ancillam. Ex animo eius; superfluum
 est dolor, ex quo nullum peti potest remedium; consi-
 lium unde petitur, uolentia doloris perturbari. Tunc
 exempla adducenda eorum, qui sapienter, qui fortiter
 pertulerunt impetus fortunæ; ne hoc factu uideatur uel
 impossibile, uel difficile. Sed trāscamus ad alia. Ea que
 ad utrumq; spectant, eo temperamento tractabuntur,
 ut erga nostra præstemus modestiam, erga aliena cu-
 ram, fidem, diligentiam, amorem. Sunt tamen hic expo-
 stulatoriæ, & inuectiuæ. Expostulamus non rectè esse
 quid ab aliquo actum, potissime erga nos, aut res no-
 bis charas; in quo genere imperiosum est, nimis male-
 factum dicere, & rem atrocitate uerborum insectari;
 ciuilitatis uerò & comitatis, causam addere cur que-
 raris, cur illud rectè factum nõ sit; & huc se ratio con-
 uertat, ut uelis in posterum non fieri, magisq; sollicitus
 uidearis esse de futuro, quàm dolere de præterito. Sub
 expostulatione continetur exprobratio: turpis quidem
 illa & uix tolerabilis, etiam quum maximè necessaria:
 ideo uersa est unquam Gratiarum à duabus, reliquæ illam
 spectant, per quod significatur, meminisse debere qui
 accepit, obliuisci qui dedit. Sed interdum compellit nos
 ingratitudo alieni ad exprobrandum, uel pertractos ne-
 cessitate, uel dolore. Itaque sic erit moderanda res, ut

Expostulatio
landitatio.

Expro-
bratio.

Gratiarum
typus.

ne nimium beneficium tuum amplifies: uoluntatem potius et animum bene faciendi declares ingentem fuisse. Si ita libet, commoueri te quod huic tuo animo animus illius non respondeat, praesertim quum tu egeas, et illi adsit copia gratiae referenda: aut quod non meminerit bene facij, qui tacuerit, qui dissimularit, quum de honore, aut commodis tuis ageretur: seu, quod omnium indignissimum est, pro beneficio maleficium reposuerit, qui laeserit adiutus. Expendendum cuiusmodi fuerit beneficium: nam quae ad animum spectant, eruditio, consilia, educatio, minora habentur uulgo, quam quae ad corpus, aut fortunas: quum maiora sint reuera, et honestius exprobrentur: maioreque ingratitude se alligat, qui praecceptorum aut educatori gratiam non refert, si potest, quam qui illi a quo est locupletatus. Illud quoque diligenter cauendum, ne quis uitio communi in aestimandis suis beneficijs fallatur. Hoc enim non natura indidit, sed praua consuetudo, ut unicuique sua uideantur magna et pulcherrima, aliena non item. In exprobratione minari subtracturum se sua beneficia, non est uiro dignum: sed potius, se non fore ingrati similem, nec illius uitio immutatam iri suam probitatem: se daturum operam, ut non minus posthac sit bonus et beneficus: quin illi etiam benefacturum, quoties existimauerit beneficijs suis illi fore opus. In uentura, si ad inuestigationem uicij, aliosque ab eo genere uitae deterrentur

dos parantur, ferendæ sunt: alioqui non uideo, quid iu-
 uet acerba rabie congerere conuicia & maledicta, ca-
 ninamq; facundiam exercere, iuxta uerbū Appij Clau-
 dij. Ergo mordeat uitia, homini quantum fieri poterit
 parcat. Interdum propter uitium impetitur homo, præ-
 fertim obfuturus, nisi coërceatur, ut impius, ut hereti-
 cus, tyrannus, latro, ueneficus, foenerator, fur, corru-
 ptor eduliorum, calumniator, seditiosus, imperitus, aut
 malus institutor. Color hoc excusantur tot orationes
 Ciceronis in Pisonem, Gabinium, Verrem, Vatiniū,
 Catilinam, M. Antonium, tot Demosthenis in Philip-
 pum, Aeschinē, Midiam, idcirco ad ea commoda ui-
 deatur dirigi tota oratio, quæ erigere conamur, illo ho-
 mine deiiciendo, uelut nobis charissima sint, ac curæ
 maxime, ut religio, patria, ciues, literæ, disciplinæ.
 Res quæ ad utrūq; spectāt, sicut fide ac sedulitate sunt
 tractandæ, ita & scribendæ quoque, ut hæ uirtutes in
 illis eluceant: quemadmodum nullam conuenit esse epi-
 stolam, in qua non uirtus aliqua animi, & grata quæ-
 dam indoles existat, et quasi se proferat alibi ingenuus
 pudor, alibi reuerētia, aliās comitas, aliās humana quæ-
 dam & moderata grauitas, tum fiducia erga amicū,
 fides, beneuolentia, honesti respectus, etiam aduersus
 inimicos placiditas, & animi quædam æquitas. Vehe-
 menter cauendum est, ne quem epistola offendamus, id
 nanq; alio sume insidet: propterea quod epistola nuda

Ciceronis
 & Demo-
 sthenis in-
 uectiua.

Epistola ne
 n.c. offen-
 dendus.

C

est omnino, ac patronis destituta: purgator, lenitor nullus ei adest: ille autem relegendo auget vulnus, & maledictum interpretando fit acerbius: nemoq; est, qui non indulgeat suis doloribus, eosq; multo esse maximos arbitretur, ut sua sunt cuique charissima. Sic uidemus arctissimas amicitias uno ambiguo epistola uerbulo diremptas: quæ à me de rebus medijs sine dicta: nam in uirtute & uicio quid sentirem, dudum aperui. Res alienas sub narratione licebit comprehendere.

DE RESPONSIONIBVS.

Dvo sunt in respondendo spectanda potissimum, quæ scripta sunt ab eo cui respondemus, et quo animo. Possunt enim res esse male, aut parum recte in animo bono: tum condimentum est eiusmodi, ut facile condulcoret amaritudinem rerum: laudabitur animus, res ipsas pro illo excusabimus: nec res posse nobis molestas esse, quarum talis sit fons à quo dimanent, mente uidelicet: & leuiter atque amice admonebimus, ut uerbis illis paulò deinceps circumspectius utatur, ne tam integer animus à sinistra interpretantibus per uerba parum caute ab eo prolata gratiam suam amittat. Sin res sint bonæ, dissimili animo, quid oberit animum ex rebus censere? Itaq; dicemus, non dubitare nos de animo, quandoquidem indicia eius, nempe res ipsas tales intuemur: hic res commendabuntur. Quod factum est à Cicerone in epistola quadam ad M. Antonium de re-

stituta

stitutione Sex. Clodij, & de liberis P. Clodij. Res si
 sine in nostram utilitatem, agemus gratias, & agnosce-
 mus amici partes, & sapientis consultoris: si in rem il-
 lius, & de nobis est dicendum, id fiat parce omnino ac
 modice, nā illud Trafonicum est, Orna munus uerbis.
 Conuenit huic loco uerborum quædam comitas: illum
 cui damus, maiora esse promeritum: & dolere nos, quod
 tam effuse tamq; ambitiose simus rogati: hoc solum fa-
 cere, quod nihil magis licuit uel per facultatē nostram,
 uel per illius uolūtatem: quo schemate utitur nonnisi
 quam Plinius Iunior: ut de Cornelia, & de filia Quin-
 tiliam. Prorsum de nobis ipsis dicemus modice ac mo-
 derate, & nostras laudes extenuabimus: ut reuera mor-
 talium omnium bona perexigua sunt & prætenuia:
 quæ uero nobis tribuentur, referemus uel in benignita-
 tem dicentis, uel beneuolentiam erga nos: quæ habea-
 mus uicia, hæc esse nostra propria: quæ autem bona, es-
 se Domini: magis testabimur nos laudantis probare ani-
 mum, quàm iudicium: haud falso amorem fingi cæcum:
 probitatem illius omnia æqui boni facere, atque etiam
 laudare nulla laude digna: quod si is error amicitiam
 nobis & beneuolentiam eiusce uiri conciliarit, serue-
 tur sanè per nos, neq; eximatur caussa rei adeo nobis
 grata: malle nos ipsum in eā partem falli, quàm in con-
 trariam resectum sentire. Interdū pudoris est ingenui,
 nihil penitus ad laudationem respondere, præsertim si

IO. LVDO. VIVIS

qua sunt alia de quibus scribi possit. Sin res ad neutrum spectent aut sint leuiculae, declarabimus gauisos esse nos illa cognosse, nisi eiusmodi sint, quae a gratitudine animi cecant, ut de bellis: interim agemus gratias, ut D. Bruto Cicero, quod non passus sit etiam leuicula illa a se ignorari. Viciſſim et nos scribemus ea, quorum est ipse cognoscendi audus: ut literato de literis, alijs de bellis, alijs de rebus magnis, inusitatis, ridiculis, ut erit cuiusq; uel studium, uel ingenium. Inuictus ac male dicae epistole, uel in totum respondendum nihil est, uel non illico, ubi est redditus: sed sedata commotione illa animi, et refrigerato ardore illo perturbationis: tum expendendum, quid obijciatur, & quibus de causis. Si merito reprehendimur, non solum parata est uenia, sed laus etiam consistenti delictum, & cognosceni, quum licuisset defendere: sin immerito, magna quaeritur ex animi moderatione commendatio, quod non remordet morsus: dabitur ratione patefacere, cur quicquam uel feceris, uel dixeris: conuicia uero fines praeterfluere. Si quis ostendat retineri se modestia Christiana, ne maledicta regerat, & spectare potius quid se deceat, quam quid illum, rem faciet pulcherrimam, modo ita feneat, ne aliud gerat clausum corde, aliud ore apertum. Christus non fallitur, cui membra nostrae sunt perspicuae: nec est quicquam aequae generosi pectoris, atque remittere iniuriam. Christianis certe exemplo fit Christi,

Inuestiuis
quomodo
responden-
dum.

Et ingenti mercede, nam sic quoque remittuntur nostra scelera à Deo. Porro quemadmodum epistolis moderata quædam comitas suaue condimentum præbet, ita redundantia comitatum palatis quidem sanis insulsa est penitus ac ingrata.

Epistolæ
comitas.

DE PARTIBVS EPI-
stolæ.

Qvod oporteret significari Epistola, et cum qui mitteret, et cum cui mitteretur: idcirco Latini et Græci omnes statim initio, scribentis, et eius cui scriberet, nomen ponebant: prius eius qui scriberet, hoc enim natura prius est, indicari quis faciat, quæ cui. Nam salutationem illam, Parmenonem summum suum plurima salute impertit Gnato: uel metrum excusat, uel parasitica consuetudo: quæ etiam illic, sicut in alijs omnibus, ad risum captandum ludebat. Donatus comicum esse dicit, ac festiuum, et parasiticæ elegantie. Sic etiam in Persa Plauti: Salutem dicit Toxilo Timarchides, et familie. Nec minus est parasiticum, Domitiano Martialis S. uel certè insolemissime arrogantie principis, qui id exigebat. Excusat Ausonius ad Paulinum, quod nomen illius præposuisset suo: Paulino Ausonius, metrum sic suasit ut esses Tu prior, et nomen prægrederere meum. Nomen in calce epistolæ subscribere, natum est ex subscriptionibus, quas olim principes addebant diplomatis: quarum meminuit Suetonius

Epistola-
rum sub-
scriptio.

in Nerone: post ubi acrius inuasit animos ostentatio nobilitatis, unusquisq; affectavit uideri ortus regio sanguine, & regios mores usurpare tanquam sibi gentiles & patrios. Alij existimant moderationis esse, postremo se loco nominari: quam fatues quasi minus honestum sit, quicquid ultimum. Nonne animo legentis primum omnium occurrit, qui scribit: quod si penitus postremus esse cupit, ne ponat initio uel ego, uel uerbum primæ personæ. Sed hæc sunt ineptissima, quæ conantur rerū naturam inuertere: natura enim primum in quocunq; opere facientem constituit. Quæso quid absurditatis habet, si is primus occurrat oculis, qui primus occurrit animo & cogitationi? imò quantumcunq; abscondas te, & in angulum chartæ secedas, resoluta epistola statim à primo legeris: nisi iam antea sciat qui legit, à quo mittatur. Epithetis parcebāt prorsum, addebant solum, si quid muneris gereret & cui scribebatur, & qui scribebat. M. Cicero Imperator Cn. Pompeio Magno Proconsuli. M. Brutus, & C. Cassius prætores, M. Antonio Consuli. Cicero decimateria Philippica literas recitans M. Antonij, Antonius Hircio & Casari: neq; se imperatorem, nec Hircium consulem, nec proprætorem Casarem: satis quidem hæc scite. Deponere alienum nomen ipse maluit, quam illis suum reddere. Ab alijs adiectis abstinebatur prorsum. Itaq; nos usurpabimus nostra, quæ sunt professionis,

Epitheta.

nis, aut functionis: Senatori, Consuli, Quæstori, Episcopo, Presbytero, Curioni: cætera ex praua consuetudine risum potius aut fastidium mouent, quàm ornant. Quid quod præstabilius est tantum illum existimari, ut appositis non sit opus: uelut, G. Budæo, Eras. Roterodamo, Th. Moro: in tanta claritudine nominum superflua sunt illa, Vtraq; lingua doctissimo, Theologo summo, uiro clarissimo: neq; enim libris M. Tullij adijcit quisquam, oratoris facundissimi: uel Aristotelis, philosophi acutissimi. Itaque deprehensum est nihil esse grauius, aut decentius, quàm ad Cæsarē sine adiecto scribere, aut ad Regem, quod prudentibus & ingenio sis uiris ualde probatur. Quintiliani & Plinij temporibus cœpit recipi mos, ut omnibus ferè, nisi aperte essent inimici, adderetur SVO. Martialis de charta epistolari: seu leuiter noto, seu charo missa sodali, Omnes ista suos charta uocare solet. Prisci tantummodo filios, aut uxorem, aut seruos, aut liberos duxerunt suos: ut Cicero, Terentia suæ, Tullia suæ, Tironi suo. Sunt inter homines amicitia coniunctissimos quædam interdum amoris significationes: etenim beneuolentia tanquam ignis sepe numero cohiberi nequit, quo minus foras sese proferat, & patefaciat: ut Gonralus Tamayus Hugutiono unice charo, Idiaqueus Hieronymo Augustino dimidio animi sui, Stracelius Crucio τῷ εὐτῷ θυμῷ κερχαριτομένῳ, & quod de amico Aristot. dixit,

alteri ipsi. Exitur ad allusiones ueteris memoria, de fabulis aut historijs petitis. Hier. Ruff. iudus Viui Iona-
 thæ suo, Patus Barchero Achati suo, Theseo, Pyladi
 suo. Similes quoq; allusiones ad alia rerum genera pos-
 sunt trāsire: Nic. Borbonius Gulielmo Bud. o Varroni
 huius ætatis, Astudillus to, Gilida alteri Aristoteli: Bo-
 namicus Alciato. i. Vlpiano ipsi Regi. Paulus P. Bembo
 polyhistori, non multū M. Tullio facundia minori. Ve-
 lius ta. Sadoletto M. Catoni integritate propè pari: nā
 moderanda sunt immodica, penè dixerim alteri Paulo.
 Quæ si raro ponantur, et ad dignos, tum ab ijs qui cre-
 dantur posse iudicare, plurimum adferunt autoritatis
 illi ad quem scribuntur: sumuntur enim ceu quædam te-
 stimonia. Sed periculum est, ne hæc sicuti alia omnia ho-
 noris signa, uel ambitione, uel peruersitate ingeniorū
 ad indignos transferantur, & prorsus fidem amittant.
 Amoris autem notæ magis salutationi, quàm superscri-
 ptioni congruunt: ne frigida atq; ineptæ uideantur ple-
 risq; quorum natura fert, ut solis suis capiantur, aliena
 eis omnia sordeant. Alteræ quoq; illæ existimationis et
 dignitatis, inuidiæ sunt obiectæ: quæ res præclaras soli-
 ta est semper inuadere, ac arrodere. Sed nomina tamen
 dignitatum, & munerum publicorum, diligentiùs sunt
 ad amicos in superscriptione, & explicatiùs ponenda,
 quàm in salutatione: intus enim nos sumus soli, et gra-
 ta est utriq; simplex illa, atque extra fucum omnem
 fami-

Inuidia.
 Dignitatū
 nomina.

familiaritas: foris uero multos habemus spectatores oculos & censores, quibus est satisfaciendum. Sed nos reliqua propositi exequamur. Porro autem ut comitatus est, imò uero humanitatis, in congressibus salutare: ita statim post omnia bene precabantur. Latini optabant salutem: salutem dicit, Salutem P. dicit, S. dicit P. Græci aliàs, εὐτυχίαν, & εὐδίααν, quasi felicitatem: aliàs χαίρειν, quasi gaudere. Romanus salutem dicit: & initio statim bonum uerbum Salutis, bonum erat omen sermonis. Pro salute utuntur nonnulli ritu Apostolico. gratia & pace Domini. E S V: quæ profecto salutem omnem exuperat, nec quicquam potest homini optari salubrius. Licebit nonnunquam & alia precari ex argumento epistolæ: ut bonam mentem, bonam frugem, senectam facilem, prosperum coniugium: sicuti est apud Horatium: Celso gaudere, & bene rem gerere Albino, Musa rogata refer socio comitiq; Neronis. Eundem ad modum illud & iam uetus: Si uales, bene est: à Seneca conuertitur: Si Philosopharis, bene est: ualere enim hoc demum est: sine hoc æger est animus: corpus quoque, & si magnas habet uires, non aliter quàm furiosi aut phrenetici ualidum est: & alia epistola, Si uales, & te dignum putas, qui aliquando fias tuus, gaudeo. illa uero manuum oscula pro salute, obedientiam, summisionem, & eiusmodi bar-

Salutandi ratio.

C 5

barica sunt uel imperitia, uel arrogantia: quid enim illi optas pro salute, ut tu manus illius osculere? egregia profecto salus, & magnopere expetenda. Sunt apud Ouid. genera quaedam salutationum festiua, et arguta: ut, Quam nisi tu dederis caritura est ipsa salute, Mittit Amazonio Cressa puella uiro. Mittit & optat amans, quò mittitur, ire salutem. Hoc modo possent multæ confingi: Salutem dicit, qualem ipse non habet, sed optat: Salutem mittit, salutis expers: Salutem mittit, quæ utinam eò perueniat: quæ poëtis conceduntur item adolescentibus, tum affectibus commotis. Viris aut grauibus non sunt satis cõgruentes, quos nec decet ludere, nec animi motibus percelli. Mirantur nonnulli, cur scribens de se tertia utatur persona, & cõtinuo prima: ut, Cicero Lentulo salutem dicit: Ego omni officio, ac potius pietate erga te cæteris satisfacio omnibus: ea de caussa existimant, titulum illum epistolæ non fuisse partem, sed à tergo epistolæ subscribi solitum, ad monendum tabellarium, cui nam esset redditurus. Nos adhuc facimus, ideoq; iam multi titulos epistolæ superse-
 dent preponere. Sed fuisse eiusmodi titulos partem epistolæ, & in exordio scriptos, multis & euidentibus argumentis potest planũ fieri. Primum quoties Cicero, Sallustius, Cæsar, Demosthenes, & alij epistolam aliquius referunt, uel suam uel alienam, sic exordiantur: Antonius Hirco & Cæsari: Lentulus Catilinæ salutem

Personarũ
 cõuersio in
 salutatione
 & epistola.

Tituli epi-
 stolæ pars.

L. Catilina Catulo S. Cn. Pompeius L. Domitio S. Ἐπιπέδου μακεδόνων φίλιππου ἄδυναίων τῆς ἑξ
 λῆ καὶ τῶ δῆμῳ χάρις. Ovidiana epistolæ idem
 habent initium, & si more poetico uariatum. Quid
 attinebat, si illa tabellario scribebantur, in historia re-
 ferre? quum satis fuisset dicere, epistolam esse illius ad
 illum: sed nimirum epistolam integram uolebant subij-
 cere ab initio ad calcem. Cicero de lege Agraria: Is ui-
 delicet antequam ueniat Pontum, literas ad Cn. Pom-
 pecium mittet, quarum ego iam exemplum ab istis esse
 arbitror. P. Serulius Rullus tribunus plebis, decemuir,
 S. D. Pompeio, Cn. F. non enim credo adscripturum
 esse Magno: non uidetur, id quod imminuere lege con-
 natur, concessurus. Sed apertissime primo libro Epist.
 Cic. Valerio Iuriconsulto S. D. cur enim hoc tibi non
 gratificer nescio, præsertim quum his temporibus au-
 dacia pro sapientia liceat uti. Non uidetur salutatio po-
 sita à tergo, alioqui quomodo id scripsisset Cice. Cur
 enim hoc tibi non gratificer? quum nihil adhuc de iuris
 prudentia dixisset. Plutarchus in Demosthene scribit,
 inuentum in libello Demosthenis initiū epistolæ eius ad
 Antipatrum regem Macedoniae, Demosthenes Antipa-
 tro: nec aliud quicquam. Liui. libro 34. de epistola Sy-
 racusanorum ad Marcellum: Prætores Syracusani Mar-
 cello suo S. tum secundum salutem, ut solet, recte eum
 atq; ordine fecisse, &c. & in iure ciuili de negotijs ge

stis, Henseni^{us} Apollinaris Iulio Paulo S. Et in summo
 adscribi solitum hunc titulum, declarat Lucianus in pa-
 rasitico: *Quin & illud, inquit, mihi perridiculū uide-*
tur, si in epistolis in summo, quemadmodum solemus,
scripserimus, Simonidi parasito. Deniq; nulla est uete-
rum epistolæ, que non titulum illum habeat, siue ab au-
tore suo posita, siue ab alio citata. Si is titulus tabellæ-
rio erat adscriptus quum mitteretur, certè nihil fuit ne-
cesse addi, quum ab illo referretur, aut ederetur ab au-
tore: sed hac de re argumentorū satis: quæ eo adduxi,
quod non quilibet de plebe, sed docti nonnulli homines
sunt in contraria sententia, & ita contendunt fuisse,
quemadmodum ipsi opinantur, solum ob tertiam illam
personam. Dicit: nec considerant, non solitos prisicos il-
los homines nomini suo primam addere personā, etiam
de se loquentes, sed tertiam: ut in rationibus & con-
tractibus. P. Scipio fateatur se debere uel accepisse, uel
recipit daturum se, aut quid simile: potius quàm, Ego
P. Scipio fateor. In seculis deinde seculis receptū est, in
primæ personæ dici: porro epistolæ antiquissimā cōsue-
tudinem retinuerunt. Sed transeamus iam ad reliqua
propositi. Fuit olim mos uetus, quem Seneca usq; ad su-
am etatem seruatum scribit, epistolas sic exordiri: Si
uales bene est, ego quoq; ualeo. Plinius Cæcilius Fabio
Iusto S. Olim nullas mihi epistolas mittis: nihil est, in-
quis, quod scribam: at hoc ipsum scribe, nihil esse quod
scribas

scribas: uel solum illud, unde incipere priores solebant, Si uales bene est, ego ualeo. Id uarijs modis enunciabatur: Si uales, ualeo: Si uales bene est, ego ualeo. Dola- balla Ciceroni: Si uales gaudeo, equidem ualeo, et Tullia nostra rectè ualet: & Cicero, Terentia minus bellè habuit, sed certò scio iam conualuisse eam. L. Luceius Ciceroni: Si uales bene est, ego ualeo sicut soleo, paulò etiam deterius quàm soleo. Lepidus Sen. & pop. Romano: Si uos liberiq; uestri ualeatis, bene est, ego quòque ualeo. Interim non adijci- bam quicquã de se, què nò rectè ualere uolebant significare, animo presertim: aut sibi esse curæ illorum salutem, suam non item illis: ut Metellus Ciceroni: Si uales bene est. Cicero Metello: Si tu exercitusq; tuus ualeatis, bene est. Quæ particula abiit ex usu, sicut illa in orationibus, louem ego optimum Maximum: sed non ita, quin addi possit, & aliquando debeat, ornetq; epistolam.

DE ORDINE EPISTOLAE.

ORdo in epistolæ corpore nullus est certus: pro re nata scribendum, et exordiendum undecumque libuerit: nihil simplicitate iucundius, inelaborata. Cicero, quum narranda habet multa, non est ualde sollicitus, quod primũ faciat, quod secundum: promiscuè spargit, & refert, ut ueniunt in mentè: prius ubi est absolutum, adiungit quodcũq; est collibitum, ex abrupto. Itaq; & reuocat se crebro, & à se rogat: quid etiam?

IO. LVDO. VIVIS

quid amplius? quid præterea? Ergo sic interdū narrat,
 ut nisi prius rationē cognovis, difficile sit distinguere,
 quod prius sit, quod posterius. Id uero si quis uelit eni-
 tare & narrare distinctius, ex præceptis narrationis
 petat, quemadmodum sit acturus. iam ueluti quædam
 uincula poteris adijcere, quæ priora posterioribus con-
 iungant: Habes de hoc, accipe nunc de altero: audisti
 de Britannia, audi nūc de Italia: hæctenus de bellis, iam
 ad literas: de Republica satis, nunc de priuata nostra.
 Cicero: Sequere me in campum, ardet ambitus, &c.
 Sed quum ad persuasionem tendit epistola, maiore arti-
 ficio erit opus, quod quam uia exsequeris, ex arte su-
 mito: quin et à primo sunt iā nobis exposita nōnulla. In
 respondendo promptissimum & commodissimum est,
 ordinem eius, cui respondemus, sequi. Sed fit non raro,
 ut expediat quædam anteuerti, sine quibus progredi
 non posset epistola, & frustra iactarentur multa uerba
 illo impedimento obiecto, quod statim est amoliendum:
 ut si quis in calce, aut medio epistola ingratiitudinis aut
 maleuolentiæ accusetur: huic enim occurrendū est ante
 omnia, nisi fortè ex responsione ad alia facilius diluatur
 crimen. Exempli gratia: Garsias Arabianus Nicolao
 Valdaure suo S. Velim cures mihi tapetes aliquos ad
 ornandum cubiculum, Symon à manu meus annuera-
 bit tibi pecuniam, eamq; in rem mittes aliquem ex tuis,
 quo fiat tibi negotium leuius, Nam & si mea in te sunt
 officia

Responden-
 di ordo.

officia nonnulla, tu tamen pro me grauaris quicquam
 facere, nisi ut multo sit leuissimum. Valdaura Arabia
 no suo S. Ex quo te Louanij habitare uelle cognoui, qđ
 uelim tibi bene uertere, non destiti, quæ ad instruendū
 tuum cubiculum pertinerent, cogitare: & lintea pro-
 uidi, de quo testis tibi erit tuus Symon; & aulea: tamen
 si tu me uelut ingratitude apud animum tuum uel ac-
 cusas, uel quod indignius est damnas: quā suspitionem
 malim tibi rebus ipsis eximi, quā uerbis. Itaq; dabo
 operam, non ut leuissima pro te suscipiam, neque enim
 tu es ita de me meritis: sed ut leuissima mihi fiant, quæ
 cunque pro te suscepero. Incidit non raro, ut ex occa-
 sione uerbi aut dicti alicuius ad caput aliud responde-
 mus longe dissitum, etiam quā priores scribimus: hinc
 uenit in mentem mihi, ex hoc uerbo uel dicto ad mone-
 or, ut de hoc aut illo dicam: & quia mentionem fecit
 de Concilio, scito Pontificem & Cæsarem magnis &
 longis consultationibus concilium aliquod moliri. Sed
 ut est genus hoc epistolare cum primis liberum, licebit
 etiam ab ultimis exordiri responsum: ut Cicero fecit
 ad Quim. Cornificium libro epist. 12. Sunt molles qui-
 dam transitus, & lepidi ad continuationē sequentium,
 uel eorū quæ sis oblitus: Mane paulisper, nam est aliud
 quod adijciam: non grauabor hoc quoq; adscribere in
 tuam, uel Maluendæ gratiam: quæso ne graueris hoc
 quoq; legeret: iam iam obsignaturo uenit mihi in mens-

tem, quod præteritum minimè oportuit: sed quàm pe-
 nè exciderat mihi, quod erat præcipuum? quàm multa
 scripsi, qui oblitus eram, id quod iure futurum fue-
 rat primum: leue est quod ascribam, sed non omitten-
 dum tamen. Cicero plerumq; nihil horum curat. Ad ex-
 tremum literarum addi solet, si quem aut salutatum aut
 resalutatam uolumus: aut si qui eos, ad quos scribimus,
 aut eorū amicos uel notos salutarēt resalutarēt ue. Ati-
 cæ et Pylæ S. Dionysii uelim saluere iubeas. Terētia ti-
 bi S. D. Pylæ et puellæ Cecilæ bellissima S. dices. Sal-
 uebis à Cicerone nostro. Cicero tibi P. S. D. Hinc, ut
 digredientes, bene precantur mutuò: id enim humani-
 tas docuit: literarū exitus felix est omen, ut ingressus,
 Græcis est ἐπιεσσο, quasi Vale: quod etiam Latini,
 tum & Salue. Catilina apud Salustium, Per filios tuos
 rogatus aucto: puto ex perturbatione animi & tumultu,
 in quo scribebat: quin etiam, Cura aut ueleas, fac
 ualeas: si me amas, ualeitudinem tuam cura diligenter:
 Vale etiam atq; etiam: &, Salue mi Tyro. Hæc uete-
 ra: sed illa aptiora usui uitæ, & magis profutura: Chri-
 stum precor, ut quæcunq; egeris, secundet, & felici-
 ter tua omnia sinat euenire: seruet te Dominus: pax et
 fauor Christi sit tecum: opto tibi bonam mentem. Aegidius
 Calentius reliquit epistolia haud sanè absurda,
 in quorum calce pro Vale, addit semper congruens ar-
 gumento uerbum: si quem aduocabat, Curre, uola: si
 cui

Aegidij Ca-
 lentijs epis-
 tolae.

cui nunciabat læta, Gaude: sin tristia, Plorato. Quidam interdum simile fecerunt ueteres, sed non erat in eis perpetuum, ut in isto, Cicero D. Bruto: Vince, & uale. Fabricius Pyrrho: Tu nisi caueas, iacebis. Sed bene precari est multo decentius et congruentius. Postremo quoniam è re est illum cui scribas, et unde & quando epistolam dederis, cognoscere, locus & tempus ad scribebatur. Locus hoc modo: Datum Luca, scriptum in castris, Vale ex castris, ex urbe Capua. Data apud Valentiam, in urbe Valentia, Louanij, Lutetia, ex ruere. Epistolam, inquit Cicero, datam à tribus tabernis: ex castris, ad imam Candauiam. Cicero T. Attico, ex rheda scripsit, & de phasello, Ex tēpore cognoscitur, quæ epistola prior sit, quæ posterior: hinc enim haud raro uoluntatum pendent & sententiarum interpretationes: quemadmodum in edictis, legibus, diplomatis principum. Augustus horas quoque epistolis adscribebat, ut est apud Suetonium. Annos illi consulum nominibus denotabant, quibus fasti signabantur, & acta omnia tum priuata, tum publica. Vnde illud iurisperitorum, Ne instrumentum fiat sine die & consule. In epistolis amicorum rarius adscribebant, nisi rem contineret dignam ob quam id facerent. Athenienses habebant suos ἄρχοντες, Græci Olympiades, alij alias notas temporum. Nec solum tempus prætermittebant, sed etiam locum: quum nihil referebat addi, uel quia

Loci et temporis aſſiſgnatio.

D

Locietem
poris affi-
guatio.

iam is sciebat cui scribebatur, uel ratio materia non
poscebat. Neq; uero in loco, et tempore, & saluatione
erat ullus ordo certus: sic enim scribebant. Vale, Ro-
mæ, Nonis Iunij: & Vale Nonis Iunij, Romæ: & No-
nis Iunij, Romæ, Vale. Si quid uel exciderat, uel uenie-
bat in mentem ut adderent, sine præfationibus id facie-
bant, rursus apponebant Vale: quod si iterum liberet
quicquam ascribere, faciebant ad eundem modum, Ita-
rum: uel tertio Vale: iudem quoties placeret: cuius rei
exempla sunt quum alia per multa, tum in primis apud
Cic. 13. epist. ad Atticum. Sed nos pro festis ueteribus
utemur nostris, olim illi Vale quinquatribus, Vale ru-
bigalibus, Vale uulcanalibus, floralibus: quin nos etiã,
Vale natali Seruatoris, uirginis matris, ferijs D. Mar-
tini, cõuersionis Pauli: nisi forte pudet ac pœnitet nos
nostrorum diuorum, ad quos nullã est illorum deorum
comparatio. Pro Calendis quoq; Idibus, Nonis, expedi-
tius est diem mensis adscribere, quimo Ianuarij, sexto
Nouembris, crepusculo diei, conticinio noctis, multo
mane, bene mane, de media nocte, de medio die, in ipso
feruore diei, in rigore noctis mediæ, aut extremæ Ro-
manis consulibus & Atticis ἀρχῶν. Successu felicior
computatio, à nato Domino Iesu, assertore generis hu-
mani: Anno à Christo nato, ab orbe redempto, à filio
Dei incarnato, à partu uirginis. Si uaria sint scripta,
quod maxime in fixũ uolemus menti, id repetimus post
Vale:

Vale: ut, Vale mi Honorate, & literas cole, quæ te principem uirum efficiunt nostræ ciuitatis. Vale etiam atq; etiam mi Poblaci, et cura ut ipse è colica mea recte ualeam. Verum loci & temporis assignatio longe uideatur mihi aptior & congruentior negotijs, si statim in capite literarum denotentur: quippe si dies aliquot asseruetur epistola, & res uarie contingant, maxima sequetur perturbatio, quæ res, quo tempore acciderit: sin uero peregrinemur, nec unde scribamus sciri poterit. Ad effugiendam cõfusionem hanc negotiorum, Cicero quandoq; media epistola signat diem: hæc scripsi ad quintum Calend. Iunias. Itaq; commodissimum meæ sententia, & ad euentuum rerumq; omnium diuersitatem in primis appositum fuerit, hunc in modum aut similem quempiam scribere: I. L. Viues G. Budæo suo facilem senectam optat. Brugis tertio die Ianuarij, M D. XXXIII. Cesarem narrant esse Mantuæ, ind. profecturum Bononiam. Agimus epiphaniam Domini: iam pro certo habetur, illum cum Pontifice congregari, & maximis de rebus quotidie consultare, quæ sint toto Christiano nomini cum primis utiles. Hic dies est octauus Ianuarij, de Concilio ferunt illos agitare: Christus illis impartitur suum spiritum. Dies est iam decimus mensis sum Gandauui, proficiscens Brussellam, accepi literas tuas duabus epistolis eodem fasciculo, ad omnia fermè respondi, præterquam de necessario illo tuo, quæ

nōdum uidi, sed expectatur hic quotidie: hæc epistola, quia sefellit me qui erat profecturus, nondum est missa in hunc diē, qui est prædicti mensis decimustertius: per ueni Brussellam, conueni amicum tuum, quem sum de negotio tuo allocutus: pollicetur suam operā omnem, tu, ut soles, quicquid euenerit, magno sis animo: opto tibi fauorem Christi. Iam pudet me tādū asseruatæ epistolæ, uicesimus est mensis: ex ijs, quæ ille est cum Scæuola collocutus, non uidetur esse eo in te animo, quem existimabamus, quum hic esset: sed dum Christus bono sit in te animo, humanas utilitates facile neglexeris. Saluebis à Cranaeldio nostro: uxori tuæ salutem ex me, P. Brixius saluebit à me officiose & accurate: item Beraldus & Tufanus. Quid etiam? quid ad hæc? nam uereor, ne in epistola toties in manus resumpta, desit aliquid, quod non esse adscriptum doleam: nihil occurrit, adsit tibi Christus. Epistola hæc una suffecerit pro exemplo, ad ostendendam formulam. Salutem & Vale non damno, nec diem & locum in calce, quibus ipse hæctenus sum semper usus, nempe antiquis et receptis simis: sed ratio hæc noua scribendi, nec inuudita uideatur mihi esse, & præsentium rerū statui congruentior, non solum in Latina lingua, sed in uernaculis, quibus etiam præcipimus, et prospicimus, non solum Latine, & si huic, uti par est, potissimū. Adde his quod precatōnes magis religiose sunt, magisq; optabiles. In calce
epi

epistola, si ea sit aliena manu scripta, signum aliquod addendum, quo declares eam non esse adulterinam, aut supposititiam, sed abs te profectam. In quo erat apud ueteres parata fraus, quippe quibus facile esset negare abs se esse missam. Cicero in Antonium Philippica 2. quem locum adscribam totum, quia sumitur ex prudentia communis. At etiam literas, quas me sibi misisse diceret, recitauit: homo & humanitatis expers, & uitae communis ignarus. Quis enim unquam, qui paulum modo bonorum cōsuetudinem nossent, literas sed ab amico missas, offensione aliqua interposita, in medium protulit, palamq; recitauit? Quid hoc est aliud, quàm tollere è uita uitae societatem? tollere amicorum colloquia absentium? quàm multa loca solēt esse in epistolis, quae prolata si sint, inepta esse uideātur? quàm multa seria, neq; tamen ullo modo diuulganda? Sit hoc inhumanitatis tuae, stultitiam incredibilem uidere. Sed quid oppones tandem, si negem me unquam istas literas ad te misisse? quo me teste conuincas? an chirographo? in quo habes scientiam quaestuosam? qui possis? sunt enim librarij manu.

DE SUPERSCRIPTIO-
nibus.

DE superscriptionibus nihil habemus antiquorum, quod quidem certo possimus affirmare: quae de causa existimarunt nonnulli, titulos fuisse super

scriptiones: quam opinionem paulò ante satis refelli. Sed suspicor multis epistolarum non fuisse additam superscriptionem: sicuti nec intus in calce, locū aut tempus, quum iam altoqui sciretur, aut nihil referret. Itaque ubi is, cui perferenda epistola dabatur, cuius esset redditurus nouerat, nihil erat superscriptionis opus ferè autem eam ad rem uel domesticis, uel notis hominibus utebantur; quod si publico tabellario cōmitterent, is utiq; signa dignoscerebat. Sed coniecturarum satis. Super scriptio certè hoc tempore necessaria est. Ea consistit nomine eius cui mittitur, adiecta uel dignitate, uel functione publica, sicut in titulo. Cn. Pompeio Magno Proconsuli imperatori, Ludouico ab Auyla fiduciariorum & cubiculario Cæsaris. Epitheta sapientiæ, claritatis, illustrationis, & alia uere sunt, quod dicuntur, superiecta: non honorant superscriptionem, sed onerant: nihil est eis mēdaciū, uel absurdius: iam etiam pueri herident. At ut in titulo dicitur Suo, ita in superscriptione Meo: nam hic, qui scribit, iniungit tabellario ut perferat, uel reddat eas literas: alterum enim illorum uerborum subauditur. Fernando A Toletio herili filio comitis Auiripense meo: in quo intelligendum, reddes. uel Ad Fernandum, & c. in quo, perferes. Familiares, & qui optime cupiunt mutuo, poterunt uerbum aliquod addere amicitia suæ notam. Amico meo unico, maximo, summo, amico multo mihi charissimo, iucundissimo

Super scri-
ptio.

Epitheta fu-
per scriptio-
num.

disimo, suavissimo: ad patres, præceptores, tutores, et eiusmodi: mihi semper uerendo, honorando: sed hæc modice, seu potius intra modum. Post hæc signatur locus ubi ille sit: Romæ, Lutetiæ, Brugis, Valentie. Sunt qui ipsi adferunt loco notitiam et claritatem, potius quam è diuerso: ut reges & principes: ad hos & ruditatis, & in educationis est, locum adscribere.

DE DICTIONE EPIST.

Epistola imago quædam est quotidiani sermonis, ac colloquii cuiusdã perpetui: nec enim in aliud est inuenta, quàm ut absentium sermones referat ac re præsentet. Itaque illud debet potissimum efficere, ut quàm proximè poterit, colloquia & sermonem familiarem exprimat: prudentum dico & eruditorum. Nam optima quæque sunt arti æmulanda, quo mediocria saltè consequatur: ita est enim unaquæque ars absolutissima, ut maxime ad naturam suam accedit. Sermo autem non ster quotidianus simplex esse debet, & rectus & naturalis, dummodo purus & castus: quippe coinquinatus & sordidus, hominum est uel imperitorum, uel dissolute negligentium. Excultus porrò atque ornamentis nitidus ac splendens, uel insolentiæ est atque arrogantie, uel putide ac puerilis ostentationis: quod si talem decet esse nostrum sermonem, profecto non aliam esse epistolarem dictionem conuenit, umbram atque imaginem & quasi uicariam illius. itaque ueteres plurimi, ornari existi-

mabant epistolam simplicitate, & exultissimam esse sine cultu, modo abessent sordes: ut uenerabilior est ille in matrona simplex et parabilis ornatus, quam splendidus et sumptuosus. Idem in uiris contingit, quos effeminatos esse ducimus, ac moribus parum uiro dignis, si sollicitius mundicijs uidemus deditos: ut foedos illos & deuitandos, qui in squalore pœdoreq; computrescunt. Ergo illam unam esse artem epistolarem in eloquendo censebant, nullam adhiberi artem: modo stulti sensus aut inepti, & nimis perturbatus abesset ordotum uocabula essent pura eius linguæ, qua scribebatur: grandia enim, selecta, tumentia, affectata, non decori putarunt esse epistolæ, sed irrisioni, ut pauonis pennas in cornicula. Hoc epistolis suis comprobant magnum omnes uiri: qui si eisdem de rebus in epistola loquantur, quibus in oratione, aut iusto libro, stylum protinus mutant & uerba, totumq; illum rerum & uerborum apparatus, demittuntq; se ad humilitatem illam epistolarem, quæ tâquam frugi puella ac modesta, minimeq; loco claro nata abunde compta est, si absit deformitas & sordes. Ergo Cicero aliter ad amicos loquitur de causa Milonis, aut de prouincijs consularibus, aut de consolationibus, quàm uel apud iudices, uel in senatu, uel in Tusculanis: aliter Augustinus de pietate in lib. de ciuitate Dei, quàm ad amicos: alio stylo & inuentione Plinius de laudibus Traiani ad amicos,

cos,

eos, quàm in senatu: de philosophia Seneca elaboratius
 us in libris de ira, aut de tranquillitate uitæ, aut natu-
 raliū questionum, quàm ad Lucilium: Plato quoque
 ad eundem modum: de Hieronymo taceo, qui non epi-
 stolas uidebatur scribere, sed libros: quamuis ipse de
 temporis angustia & tarditate notarij, haud raro con-
 queratur. Sed ut de Cicerone loquar, eius epistolæ
 adeo sermonem eius domesticum & familiarem ex-
 primunt, ut ego illum non aliter cum uxore, cum libe-
 ris, seruis, familiaribus, in foro, in campo, in balneo,
 in cubiculo, in triclinio locutum existimem. Iam or-
 dinem ita neglexit, ut undecunque uisum sit exordi-
 atur, & repetat, & addat, & recipiat se, & reuocet:
 nihil tale est in orationibus, aut libris philosophi-
 cis. Atticum quoq; hortatur, ut scribat quicquid in
 buccam. Seneca ad Lucilium libro 10. epist. Qualis
 sermo meus esset, si unà sederemus, aut ambularemus,
 illaboratus & facilis: tales esse epistolas meas uolo,
 quæ nihil habeant accersitum & fictum, sed si fie-
 ri posset, ostendere quàm loqui mallet. Apollinaris
Sulpitij iudicium, quo Plinij stylum in epistolis Ci-
ceroniano anteposuit, indignum est quod referatur,
 nedum ut resellatur: nam nec ipse rationem ullam sui
 dicti addit, & imitatore se profitetur Plinij, à quo
 abest longissime, ut hominis iudicium cognoscas.

Apollina-
 ris Sulpi-
 tius.

Simplicitas
epistolæ.

Veruntamen quod de simplicitate dixi, non est hoc uelut in puncto insectili positum, quin liceat intra illos limites huc se & illuc nonnihil porrigere. Nam sicut in alia omni sermone forma, ita in hac dispectandum est, quis, cui, qua de re dicat. In adolescente non fertur solum, sed laudatur etiam dictio comptior, lætior, elaborator, distributio & ordo rerum, descriptio: denique commendatur studiosa diligentia. Sunt, qui accuratis ad se epistolis delectantur: ut homines docti, ac uti, ingeniosi: alij contemptum interpretantur sui, ni eleganter & ornate scribas: sunt qui nimiam curam despuant, quasi putidam. Qui aliquid petit, alieno stomacho subseruiat: qui nihil, suo. Res quoque alia secum ipsa adferunt cultum suum, ut de bellis, de republica, de moribus: alia nolunt nisi cum splendore dici, ac ne possunt quidem. Quintilianus sermonem et epistolas solutas esse numeris, nisi quàm aliquid supra naturam suam tractant: ut de republica, de philosophia, de laudibus & uituperatione. Idem Seneca aduersus epistolæ ornatum adeo seuerus, hæc subiungit, Non me hercule ieiuna et arida esse uolo, quæ de rebus tam magnis dicentur: neque enim Philosophus ingenio renunciat: multum tamen operæ impendi uerbis non oportet. Veteres illi, ut de negocijs modo scribebant, simplici illo & naturaliter utebantur loquendi more: malebantque, quod si prudentia, indoctius loqui, dum apertius tum errorem in uerbo com-

ho committere, quàm in re. Vbi aliæ res accesserunt, plus est adhibitum curæ, quod fecit Seneca ipse. Quum uero nihil fuit quod scriberetur, præter mellitas epistolas, aut etiam felleas, manes tamen à negocijs, atque umbratiles, instituerunt eas ornamentis cultuq; conuestire: ut quæ cognitione rerum non poterant niti ac sustineri, certè uenustate atq; ornatu subsisterent: nam alioqui quis unam illarum sustinisset perlegere, uacuum rebus, et inopè uerbis? Tales sunt epistolæ Plinij Cecilij. Quin obseruatum est etiam, Marcū ipsum Tullium aliter ad alios, & alijs de rebus solitū scribere: elaboratius ad Brutum quàm ad Atticum, quum aliquid contendit impetrare, quàm quum narrat: uelut ad L. Luceium, quàm ad Varronem: quum consolatur item, ut ad M. Marcellum. Et alioqui ars & exercitatio Ciceronis, & ingenium excellens hoc præstabant ei, ut oblata et naturalia in eo uideremur, quæ extimo essent producta artificio. Summa hæc est, ut meminimus esse epistolā, hoc est, puellam plebeia, in quibus et si aliæ alijs ornatur excultius paulò & purius, mundū tamen patritiarum non æquant, uti nec famulæ dominarum. Aliud est, inquit Plinius, scribere historiam, aliud epistolam, etiam de eodem argumento. Idem Plinius præfata & astrictam uult esse phrasim epistolarem: sic tamen, ut ne sit ieiuna prorsum ac strigosa, neue arida: habeat succi aliquid, & eum leporem ac gratiam, quæ

Epistola, uel
ut puella
plebeia.

est in astricta dictione, & simplici illa dicendi nota se
 penumero uel maxima. Ideoq; nec tropos continebit
 crebros, nec trāslationes uarias, nec allegorias frequen
 tes aut lōgas, nec cōformations alias, nec uerba grādia
 et magnifica, nec concinnam & numerosam structurā:
 hæc quidē de genere uniuerso: nā in formis uariatur, ser
 uata generis ipsius natura, sicuti ostendi. Quæ præcepi
 de elocutione, transferri ad artē ipsam uniuersam pos
 sunt: quæ quum celari ubiq; par sit, tum in epistola a
 deo debet esse tenuis, ac propè nulla, ut à magnis ipsis
 artificibus uix queat deprehendi: & si hoc, uti de phra
 si docuimus, dirigendum est ad considerationem per
 sonarum & rerum. Quidam de epistolis componen
 dis differentes, de proœmio tradūt, de narratione, con
 futatione, confirmatione, peroratione, de inuentione,
 dispositione, elocutione, ex rhetorum præceptionibus
 repetitæ quod planè est superuacaneum, & loco huic
 alienum: primum quod nulla est ferè epistola, quæ hæ
 beat quinque illas partes: nec tantum artificium tenera
 hæc puella sustinet. Deinde & si proœmio nonnunquā
 utatur, & colligat ac conficiat argumenta, uel depe
 lat, & ordinem sequatur, rebus in suos locos distribu
 tis: idem faciunt omnes sermonis species, cōsolationes,
 gratulationes, dialogi, panegyrici: quid ergo, quoties
 de aliquo illorum præcepta tradentur, omnia artis ser
 uamenta & arma in medium proferemus? Quæ artis
 sunt

sunt, semel oportet exhiberi in genere, ut quādo opus sit, singulis accommodentur formulis, nullius enim harum sunt propria, minimè omnium epistolæ, quæ minime uel indiget, uel utitur. Ad doctos & ociosos scribentes, licebit allusiones admiscere ad fabulas, ad historias, ad prouerbia, ad res naturæ ac morum, ad dicta præstantium scriptorum: modo breuiter, nõ tam explicandi gratia, quàm uelut puncto signandi & indicandi digito. Etiam in reconditis rebus utile est ænigmata inserere, quod uidemus Ciceronem fecisse crebrò ad Atticum: ne si literæ in alienas manus deuenissent, atque aperirentur, proderetur quod illi opertũ uolebant omnino esse, & occultum. Etiam uerba Græca immiscet altera duarum occasionum, uel quum aptius id Græce dicitur, atque appositius quàm Latine: uel quum non uult à quolibet intelligi: ideòq; abstrusis & Homericis plurimum uerbis, nec passim cuius expositis utitur. Nobis quoq; si negotium poscat, uelare sententiam nostrã concedetur sermone alienissimo ab eo quo scribimus: uelut si Hispanicè, sermone Teutonico, aut Britanico: neq; enim, ut paulò antè admonui, de sola præcipimus Latina lingua. Quid quod etiam in ea ipsa uerbo Germanico uel Scotico, ei tamen cui scribimus cognito, sensum obscurare quis queat, si id rei qualitas efflagitet? Nam Cicero, non quod lingua Græca elegã et exculta esset, ut quæ maxime, uel potius supra cæteras, idcirco res arcanas illa cõtegebat: sed quod nota Attico, reliquis

uero ciuibus non tantopere: quod si aliam à Romano-
rum usu semotiorum Atticus sciisset, eam ipsam usura-
pisset Cicero, in rebus, quæ nolebat euulgari. Et quan-
do in cuiusq; principis comitatu sum homines multiling-
gues, repertum est genus quoddam notarum recondi-
tissimum: cifras uocant, è quibus nemo unquam sensum
exculpet, nisi abecedarium & significationem uerbo-
rum teneat, quæ inter illos conuenit: quemadmodum
nec Laconicam scythalmam quisquam legerit, ni bacillum
habeat per omnia illi parem, ad quem erat lorum con-
tortum & conuolutum. Sunt etiam in epistolis Cicero-
nis, ad Atticum præcipue, multa breuia & præcisa: quæ
autumo phrasin fuisse sermonis Latini, familiaris illo-
uicq; seculo: omittit enim uerba potissimum, Dico, Mit-
to, scribo, Venio.

MISCELLANEA DE
VETERVM CONSVETV

dine epistolari, tum agendo, tum loquendo,
ex Cicerone potissimū. Addita sunt
etiam nonnulla nostri usus.



ANTIQUISSIMI homines Epistolæ
solebant in tabellis scribere, qd' Homerus
uates docet in fabula Bellerophontis: is
mos durauit usq; ad Romana tēpora, uti
ostent-

ostendunt scriptores Latini, Plautus, Cicero, & alij: unde qui literas perferrent, tabellarij nominati: quod Tabellarij.
 nom. n. etiam nunc manet, quum tabellis iam pridem non utamur, sed ut alia, propter uim atq; usum eundē. ὑραματόφορος est Græce, & à quibusdā nostris Veredarius dicitur: sed hic non tam est qui literas perferret, quum qui ueredis subinde mutatis breui tempore magna itinera conficit, cui literas solemus committere, ut celeriter perferatur. Codicilli quoq; appellationem suam sumunt ex tabellis. Literæ dicuntur, & literule diminutiue sicut epistola & epistolium. Exarare literas, componere epistolam, & formare epistolam, & dictare: qui uero scriberet epistolas domini, librarius, & scriba: sequentibus tēporibus notarius: et ab excipiendo, quæ alius dictaret, exceptor. A manu autē, & amanuēsis puer est, quo utimur quasi ad manū, in ministerijs intimi cubiculi: qui etiam ad manū appellatur: interdū excipit, quæ nos dictamus, uel prescribimus, secretiora quàm ut alijs uelinus cōmunicari, aut leuiora quàm ut necesse sit librarium propter illa accersiri. Formalis epistola est uelut forma, & ea non aliarum illius generis: quales sunt principū, quæ ad certam quandam formam, uelut obseruatione religionis conscribuntur. Tabellis successit charta, primū membrana pergamēa, huic uero hæc nostra papyracea. Erit genus charte epistolaris, cuius in apophoretis Martialis meminit, tenuē

Tabellarij.

Veredarius

Codicilli.

Formalis epistola.

Charta.

IO. LVDO. VIVIS

Opistho
grapha.

Palimpse
stos.

Loquendi
rationes in
epistolis.

leue, firmum, aptum epistolis scribendis. Vna in facie olim scribebantur: nam quæ duabus essent scripta, ea nun cupabant opisthographa: cuiusmodi erat Orestes ille luuenalis, Scriptus & in tergo, nec dum finitus: propte rea quod una tantum facies erat leuigata, et literis recipiendis idonea, nempe interior, quæ carnea sanè nuncupetur: exterior autem uillosa. Vtebantur etiam membrana deletili, palimpseston dicebant. Cicero Trebatio: Nam quod in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: nescio tamen quid in illa chartula fuerit, quod de lete malueris, quam hæc non scribere: nisi forte tuas formulas: non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas. Rationes loquendi in epistolis hæc proprie modum, & eiusmodi usurpabant: Qui epistolam perferet, pertulit, perfert: quorum primum spectabat tempus post scriptionem, alterum post redditionem, tertium est tempus præsens, quod late solet extēdi: sicuti, Quis prandet apud nos? Barcherus & Patus: de pransuris, Nihil habebam, quod in præsentia scriberem: scriptio ne dignum, ad te præsertim, nullum erat argumentum: nulla materia, caussa, occasio scribendi, scriptio nis, epistolæ, literarum: eoq; breuior est, erit, hæc epistolæ: nam nec tu inanibus literis delectaris, & ego non iam, ut soleo, epistolas libens mitto scholasticas atq; umbraticas, in quibus nihil sit negotij præter comitates, officiosa uerba & mellita: tametsi hæc satius est exercere, quam

quã faciãdiam caninã. Tam multum habeo, uel est, quod scribam, ut initium non uideam: ut nec initium, nec exitũ inueniam: propter hanc dubitationem meam breuior hæc epistola est. Sed tamen ita distinebar, ut uix huic tantulæ epistolæ tempus habuerim: noli putare pigritia facere me, quod non mea manu scribam. Ad Plancum scripsi, misi, habes exemplum. Ad senatum quas literas misi, uelut prius perlegas: & si qua tibi uidebuntur, commutes. Ad has literas statim mihi rescribe, tuorumq; aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meq; scire opus esse putaris. Et si mane Harpallum miseram, tamen quum haberem cui recte darem literas, & si noui nihil erat, eisdem de rebus uolui ad te sæpius scribere: non quod diffiderem diligentiã tuã, sed rei me magnitudo mouebat. En quantam epistolam ex quã tenui initio deductam, quantum exarui chartæ, quum uix tres uersus scripturum me à primo existimarem. Sed quid ego non imitor laconismum tuum? altera pagella procedit. Quid aliud? quid restat? nunquid sum oblitus? excidit? fugit? Per multum, permagni interest, quo tibi hæc tempore epistola reddita sit: an quum solitudinis aliquid haberes, an quum ab molestia uacuis esses: itaq; ei præcepi, quem ad te misi, ut tempus obseruaret epistolæ tibi reddendæ. Nam quem admodum corã qui ad nos intempestiue adeunt, molesti sæpe sunt: sic epistolæ offendunt, non loco red-

E

dite. Coram me tecū hęc eadē agere sępe conātem, de
 terruit pudor quidē penē subrusticus, quę nunc expo
 mā absens audacius: epistola enim nō erubescit. Manu
 mea scripsi, manu tua scripsisti, manu mea ipsius; manu
 propria mea, negat Valla dici. Brutus tamē, De uolūta
 te inquit, propria mea. Scripta iā epist. Hermia uenit,
 accepi epistolam tuam uacillantibus literulis; redde no
 bis superiorem epistolam, & appinge aliquid noui.

Vale.

Vale, Da operam ut ualeas: Cura diligenter tuam ua
 letudinem, hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale,
 & matrem, meosq; tibi commendatos habe. Vale, &
 Salue, quarto Calendarum, Calendas decembres, ad
 quartum Calend. Decembres, ante diem quartū Calen
 darum, quasi quarto die ante Calendas. Nuncij nobis
 tristes, nec uarij uenerunt de Qy, fratre, ex & ante
 diem Nonarum Iunij usq; ad pridie Calendas Septem
 bres. Contulit hoc negocium, siue distulit in ante diem
 sextum Iduum Maij, usq; ante diem quintum Calendas
 Maias: hoc est, usq; ad diem quintum ante Calendas
 Maij, ut recte interpretatur Budęus. Balbus, Sub po
 stes quā literas communeis cum Oppio ad te dedit:
 quod durum admodum uidetur. Epistolam perscriptam
 complicabant, uinciebant lino seu filo, addebāt ceram:
 quodam uero tempore proceres Romani certam quan
 dam ex Asia aduectam, ut refert Cicero pro L. Flacco:
 in cera signum imprimebant ex gemma annuli. Cicero

Epistole ob
 signandę
 ratio.

in

in L. Catilinam: Ac ne longū sit Quirites, tabellas pro
ferri iussimus, quæ à quoquā dicebantur datæ. Primi
ostendimus Cethego, signum cognouit, nos lignum in-
cidimus: tum ostendi tabellas Lentulo, & quæ siui com-
gnosceret ne signum: annuit: est uero, inquam, notum
signum imago aui tui, clarissimi uiri, qui amauit unice
patriam et ciues suos. Idem Cicero: Obsignata iam epi-
stola superiore, non placuit ei dare cui constitueram,
quod erat alienus, itaq; eo die data non est. Hæc scripsi
raptim, præpropere, perturbate, quod ex literis ipsis
& sensis facile conijcies: quæso festinationi meæ, &
breuitati literarum des ueniam. Nos item complicamus
epistolam, quæ si non sit deuincta, est solutilis, uel aper-
tilis, ut quas alicui mittimus legendas prius quàm red-
dat: filo deumcimus uel superne, uel transfixam: inter-
dum quoq; fibra ex eadem charta, quum signum non
habemus: commissura quoq; chartacea, uel orbiculari
parua, uelut in negocijs mercatorum: uel magna com-
missura obsignata, ut ad proceres: itaq; dicitur uel de-
uincta filo, uel astricta commissura. Solet nunc intersti-
tium uacuum relinqui inter salutationem & ipsam epi-
stolam, pro dignitate eius ad quem scribitur, uel am-
plius, uel adstrictius: uocetur id sanè margo honoras-
rius. Qui literas perferunt, sunt tabellarij: è quibus alij
sunt ordinarij, alij extra ordinem, lemi, celeres, uere-
dri, per equos dispositos magnis itineribus euntes,

Margo hono-
rarius.
Tabellarij.

Responden
di locutio
nes.

coniungentes dies noctibus: hi accipiunt precium uecturae, seu pro uectura, appensis epistolis, non numeratis. Respondentes uero hisce locutionum generibus utantur. Accepi literas; Plinius etiam recepi dicit. Reddita sunt mihi literae tuae amantissimae, suavissimae, blandissimae, iucundissimae, expectatissimae, amicæ, comes, falsæ, festiuæ, plenæ humanitatis & benevolentiae: uel acres, acerbæ, insipidæ, dentatæ, maleuolæ, rabiosæ, rabiosulæ, fatuæ, dementes, imprudentissimæ. Accepi literas tuas duabus epistolis: duas uel tres epistolas eodẽ exemplo, manu tua scriptas, manu scribæ, manu liberti tui. Treis uno die à te accepi epistolas, unam breuem, quam Flacco Volumnio dederas: duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibij attulit, alteram ad me misit Lupus. Puer à sorore tua missus, epistolam mihi abs te allatam dedit. Accepi tuas tres, Plinius: Post longum tempus epistolas tuas, sed tres pariter recepi, omnes elegantissimas, et quales à te uenire præsertim desideratas oportebat: quarum una iniungis mihi iucundissimum ministerium, ut ad Plotinam sanctissimam foeminam literæ tuæ perferantur, perferentur: eadem commendas mihi Popiliũ Artemisium, statim præstiti quod petebat. Sed ad Ciceronem reuertamur. Obuiam mihi fuit tabellarius: at ego statim, cedo in quã, si quid ab Attico? Si quid erit occultius, & ut scribis, reconditum, meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te li-
tere

teræ perferantur. Et si iusta & idonea usus es excusa-
 tione intermissionis literarum tuarum, tamen id ne sæ-
 pius facias rogo. Accepi literas ab eo, qui misit: accepi
 à tabellario, qui reddidit. Damus literas ad eum, cui
 scribimus, damus tabellario: tabellarius reddit, atque
 etiam interdū dat: & si hoc rarius. Accepi literas tuas
 ab Acasto seruo meo: quas quidem quum expectassem
 iam diu, admiratus sum, ut uidi obsegnatam epistolam
 breuitatem eius: ut aperui, rursus σὺ γὰρ ἴσθι literula-
 rum, quæ solent tuæ cōptissimæ et clarissimæ esse: sic il-
 le. Videlicet, breues & parui momenti epistolas non so-
 lebant obsegnare: sed complicatas solum mittebant in-
 modum codicillorum. Misit ad me literas, quarum ex-
 emplum hic habebis. Literæ à Cesare uenerunt, literæ
 à Catone sunt adlatæ. Cicero filius Tironi: Quum ue-
 hementer tabellarios expectarem quotidie, aliquando
 uenerunt post diem quadragesimum & sextum, quàm
 à uobis discesserant: quorum mihi fuit aduentus opta-
 tissimus. Expecto tuas literas de multis rebus, te ipsum
 multo magis. Scripsisti ad me epistolam plenam consi-
 lij, summæq; tum beneuolentiæ, tum prudentiæ: eam
 mihi, Philotimus postridie quàm à te acceperat, red-
 dit. Quæ Seruilius perbreues à te literas mihi reddidit,
 quæ mihi tamen nimis longæ sunt uisæ: iniuriam enim
 me accipere putabā, quod rogabar. Accepi à te aliquot
 epistolas uno tempore, quas tu diuersis temporibus de-

deras. Ac uelim posthac sic statuas, tuas mihi literas longissimas quasque, gratissimas fore. Quod epistolam conscisam doles, noli laborare: salua est domi, petes quum libebit. Epistolam tuam, quam accepi ab L. Aruntio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non uel in concione recte legi posset. Resoluta epistola, continuo uidi quod cupiebam, uel quod metuebam. Libentissime legi tuas literas, in quibus iucundissimum mihi fuit, quod cognoui meas tibi redditas esse. Ex literis tuis cognoui, intellexi, accepi, factus sum, redditus sum certior: nihil certum de te habebamus. Domitium aiunt futurum sine fascibus: quum id scies, facies ut scias, fac sciam: faciam ut scias, ut noris, ut intelligas. Particulam literarum tuarum, quas misisti Octauio, legi missam ab Attico mihi: particulam literarum legit mihi Atticus. In capite tuarum literarum, in medio, ad medium, in calce, sine, extremo, ad postremum: haec erat literarum tuarum clausula. Habeo, habebam literas à fratre: non tamen dicitur habui, pro accepi. Respondebo tuis literis ordine, uel promiscue, non seruato ordine. Tuam rationem scribendi sequar, quoniam uidetur mihi optima, commodissima, appositissima: uel ut commodius rescribam: nec *ὀκνοῦμαι* meam institua, sed ordinem conseruabo tuum, et respondebo primam postremae tuae paginae. Ego respondebo tibi *ὡς πορὸν γότ' ἐγὼ, ὁ μὲν πρῶτος*. Epistolas tuas accepi duas: prior recentiore habebat diem,

diem, altera antiquiorē. Vetus epistola & recens: dies prior, posterior, recens, antiquus, uetus: item dies repetita, quā uetustior est quā quo epistola fuit scripta. Hec et alia inueniet permulta, qui ueteres, sed Cicero nem præcipue, diligenter euoluerit.

SALVTANDI FORMV.
le usui nostro apta.

Salutationem uoco, non primam illam, quæ est scribentis ad eum cui scribitur, nempe primi ad secundum: sed primi ad tertium per secundum, uel per quartum quum scribet, quum uidebit, quū quid ad eum mandabit: hinc à tertio ad secundum per primum, à quarto ad secundum per tertium solum, uel per tertium ad primum. Quorum omnium exempla sunt hæc: Saluta, dic salutem, Salutem annūciabis, precaberis meo nomine, meis uerbis, pro me, mea uice, Petro à Toletio hospiti meo. Saluebit à me Rodericus Manricus meus, iubebis saluere Gomezium Benauidium. Significabis Ioanni Manrico à Lara, accepisse te literas à me, quibus iubeo illum saluere: accepisse me literas à Duce Beiariis Francisco, quibus iniunxit, ut si quando uel tibi, uel illi scribam, adiungam ei S. suis uerbis. Si quando Morum conueneris, admone hominem, ut quum ad Rossensem Episcopū mittet literas, adscribat precari me leta omnia, ac felicia. Io. Claymondo patri meo S. & senectā leuem ac facilem: cui epistolam hanc dabis legendā, tanquam

ad eum quoq; scriptam. Quum hoc literularum ad te exararem, aderat, uel interuenit, uel nūciauit mihi Al. Virucius, uti suo nomine s. tibi impertirē, salutem impertirer, s. optarem & optime euenire, quod filiā probissimo iuueni collocasses, tum Christophoro Mirādā filiolam gratulaberis salua uxore. Quum ad Morum dabis literas, uel nactus fueris qui eò proficiscatur, et mā data ad illū miseris, ne obliuiscare accuratissimam meam uice salutationem adiungere ipsi & liberis: sed in primis Margaritæ Roperæ meæ, quā ego ex quo primum noui, non amari minus quā si mihi esset soror germana. Quum aliquem tuorum mittes Segobrigam, precipe ei, ut quærat ibi aliquem ex familia ducis Albuquercani, cui mandet, ut si Cuelarem proficiscatur, salutet mihi Bartholomæum à Cueva ducis fratrem, uerbis amantissimis, & officiosissimis. Tersula, quoniam quod optimum in pueris est, hilarula est, meis uerbis suauium des. illud est animaduertendum, nō omnes salutationes omnibus congruere: nec similiter ignotos, aut leuiter notos debere salutari, ut amicos & familiares: non idem debere iniungi superiori, quod pari: non omnes metiendi sunt eadem decempeda, sed gradatim & distincte, ut emineant signa uolūtatum, in quo prudentia est opus. Curionem, si quando tibi occurrerit, si uideris, si uoles, si uacabit, si erit tibi commodum, saluta bis paucis uerbis, leuiter, suffrigide, suo ipsius more.

Quū

Salutandi
ratio diuer-
sa.

Quum adibis Casarem, obseruata occasione, precaberis illi meo nomine propitium numen, ut tanta regnorum moles feliciter sub eo administretur, ipsi & populis. Oro te uir clarissime, ne graueris institutori tuorum liberorum S. ex me nunciare. Salutatur te P. Clodius: ego uero precor tibi meliorem salutem, quam ab illo.

RESALVTANDI.

Respondet, cui uel scripsimus, uel mādauimus, excutum se quod erat iniunctum, per se, uel per alium, literis aut mandatis; uel nō licuisse, aut noluisse, quia non deceret, non expediret: tum quid salutatus responderit. Exempla sunt huiusce generis: Quod erat in extremo tuæ epistolæ, uel in extrema epistola, aut charta, in fine, in calce, in postremo literarū, ut Ioannē Feuynum nostrū salutare feci, & quidem perlibens: is uero, ut est ingenio suauissimo et amātissimo suorum, letissimus de te audiuit: resalutat te plus millies: salutationem tibi remittit Cranaueldius noster, cū scenore incredibili: salutem optat tibi ueram & solidam: optat tibi, quæ sibi met ipsi: precatur tibi omnia euenire ex animi tui sententia: omnia prosperrime, felicissime, faustissime, tibi et tuis: non potui ipse Vergaram salutare pro te, quod unice cupiebā: quoniam aberā, quoniam me aduersa ualetudo domi continebat, mādauit Gonzalo Tamyo: is renunciat, incredibile dictu quam grato illi fuerit tua salutatio, quamq; eam remittit tibi ac

E S

curate & copiose cumulatam. Exhilaratus est uehementer Francus Leardus ad commemorationem Petri Mexie sui multo etiã magis ad salutationẽ, qd̃ significares, te sui meminisse: planè amat te, & reueretur bona fide, nihil non optat tibi faustum et letum. Aiñ tu, salutari nos à Nicolao Vottono? de quo iam pridem audiebamus omnino nihil: quæso iube eum à nobis saluere, & meminisse ueteris nostræ amicitie, ac familiaritatis Louanienſis. M. Crassus misit S. chartaceam, ut solet, malle auream, hoc duntaxat tempore: redde tu illi pro me chartaceã item, aut si mauis, aëream, quum illum conuenies. Grata fuit saluatio Vdalli: ego illi pro salute lignea uel chartacea, reddam argenteam. Salutẽ Gabriel Valdaura hoc tempore ad me? quin potius literas, & quidem copiosas de rebus suis omnibus, aut nostris communibus? renuncia ei, non expectare me ab eo salutationes, sed epistolas: aut quod matrona illa castissima marito scribit. Nil mihi rescribas, attamẽ ipse ueni. Claudius ergo S. mihi? satius esset cædi ab alio quàm ab illo salutari. Piso nobis Sal. rogo te an serio? quo ore? quo uultu? quibus uerbis? nam est admodum subdolanus, & maleuolentiam blanditiã uerborũ assueuit occultare. Sed uincamus bono malo: repende ei salutationẽ plena manu, & uerbis amantissimis. Cum Demetrio nolo mihi esse rei quicquam: meliore ac commodiore utemur eo, si nullus penitus sit nobis usus cum illo.

illo: procul queso ab hac pice, ne inquinemur: crede mihi ericius est, ne accedas propius. Fabium Gurgitem nolui salutare tibi, ne insolescat. Cornelio Nepoti non reddidi tuam salutationē, ueritus ne arrepta unius colloquioli occasione, insinuet se in meam familiaritatem: nosti quantus sit irregendi artifex: & admissus quam molestus sit, atq; importunus, & excussu difficilis.

DE BREUITATE

Epistole.

Illud præterea iam olim quesitum, quam breuem esse epistolam cōueniret. Nam Demetrius Phalereus, seu quis est alius, longam epistolam librū appellat, non epistolam. Et L. Seneca hæc sunt uerba libro Epist. 6. Ne epistola modum excedam, quæ non debet sinistram manum legentis implere, in alium diem hanc litem cum dialecticis differam. Quam̄ eius ipsius epistola interdum quoq; dextram bis implent. Ciceronis etiam aliæ, ad Atticum præcipue, ad alios quoq; nonnullos uolumina sunt, nō epistolæ: quas se ideo tam longas ait conscribere, quod dormire non possit. Idem ad eundem ait se interdum λακωνικῆ σκυτάλῃ mittere: & ad D. Brutum, imitari λακωνισμὸν illius: omnia temperabat personis & negotijs: quum expediebat, & scribebat fuisse, et sic ad se gaudebat scribi: idcirco Brutū in crepat, quod in medio ardore ciuilibus belli, breues ad se literas dedisset, quum negotia longissimas flagitarent: ut sciretur explicatius quid ageret, quidq; esset actus

rus. Morosis, incognitis, amicis simulatis, breues: itidem occupatis, aut ijs quos eo scribendi genere uidebat delectari, quasi multa paucis uerbis concluderent: cuiusmodi erat D. Brutus. Noui item amici breuibus sunt epistolis mitio tentadi, ut amnes ignoti cunctabude. Sunt qui uel mediocres epistolas loquaces iudicet, atq; aspernentur. Sunt qui epistolium iniuriam interpretentur; demus tamen operam, ne in alterutro modum excedamus: si necessaria omittas, omnes sunt nimis breues: si superuacanea infarcias, omnes sunt nimis longæ. Multum te accomodari conuenit ingenio illius, cui scribis: & pro ratione materiae licebit in fine aut breuitatem excusare apud illum, qui longas cupit: aut prolixitatem apud eum, qui breuibus: illa excusatur negotijs, aut nostris, aut illius: & pudore, ne obfirepamus aut interpellemus in maximis occupatum: prolixitas excusatur rei qualitate, dulcedine cum illo colloquendi. Nihil perinde uidetur mihi alienum ab epistolis, quam diffusa in locis comunibus iactatio, nisi forte libri sum potius de sapientiae præceptis, aut de studijs humanitatis, uel encyclopædia. Epistolia, et codicilli, quæ paucis uerbis accuratam quampiam sententiam cõcludunt, plurimum habent uenustatis. Quum licebat, nolulistis: nunc quum uultis, non licet. Quod si nihil habeant insolens, superbum, fastidiosum, mitti possunt uel ad reges ipsos, ac principes, & homines quantumuis superciliosos. Hic

ronymus

ronymus Salinas Theologus Inacho Mendozæ Cardi-
 nali Episcopo Burgenfi ardentem pietatem precatur.
 Lutetiæ Natali Io. Baptistæ, 1533. Scio prudentiæ tuæ
 non esse opus consultore, memoriæ autem, propter ua-
 rietatem & magnitudinem negotiorum nonnunquam:
 itaq; rogo te, memineris nationis studiosorū hominum,
 nam de uoluntate in illos tua nihil dubitamus. Marcus
 Laurinus Carolo V. Casari Augusto, regi Hispaniarum
 S. Nec abs te contendo, ut mea causa iustitiam uioles,
 quod nec tū faceres quantumlibet rogatus, nec uelim te
 per ignorantia in iuste agere. Itaq; libellum hunc, quem
 custodiæ iustitiæ tuæ confeci, oro attente legas: tales e-
 ram Lacedemoniæ epistole, & responsiones, quæ eti-
 am in prouerbium uenerunt. Res male gesta est: qui
 superfuere milites, esuriūt. ἡδὲ τὰ ἄλλα ἐμὲ πρὸς
 φθέρτα, καὶ ἢ οὐ. Sum qui in respondendo repetant,
 ceu epistolæ illius capita, ad quam rescribunt: quod so-
 let in grauibus fieri negotijs: & tamen accuratius, quā
 à nonnullis lectum iri responsum arbitrantur, non lecta
 epistola prouocante. Nam hoc sine etiam in leuioribus
 fecerunt quidam, ut ij qui suas epistolas cogitabant ede-
 re, nō editis ad quas rescriberent: sicuti Plinius & Po-
 litianus. Fit hoc interdum compendij gratia, & ut le-
 ctoris tum labori, tum intelligentiæ consulatur. Adde
 etiam, quoniam in disceptationibus nostra causa ma-
 gis ea uia adiuuatur, quum quæ ille uel eloquentia con-

IO. LVDO. VIVIS

uestiuit, uel muniuit coloribus, roborauit argumentis,
 nos omni detracto praesidio oculis subijciamus nuda at
 que inermia: qui astus erat oratoribus perusitatus. Er-
 go unaquaeque epistola uirtutem aliquam habere debet,
 uel in rebus, uel in dictione, qua comendetur, libetereque
 et ab ijs legatur, ad quos mittitur, et a posteris quoque,
 si ad eos perueniat: unde multae placuerunt epistolae,
 refrixerunt et iacuerunt plures.

DE AVTORIBVS

Epistolarum.

Antiquissima enim epistola extat Platonis per
 pauca, et Demosthenis: hinc M. Tullij am-
 se quidem multae, sed multae etiam in hanc usque eta-
 tem reseruatae, in quibus praeter uerba et dictionem,
 quibus uir ille caeteros omnes scriptores, Latinos dun-
 taxat, tanto post se interuallo relinquit, plurimum inest
 et ad respublicas et ad priuatas iudicij ac prudentiae.
Seneca epistole uolumina sunt de philosophia. Accom-
 modatior ad usum Plinius Cecilius, eorum praesertim,
 qui de negotijs priuatis, aut Repub. non scribunt: nam
 huiusmodi melior Cicero: Plinius uero succinctus, et
 festiuus, et facetus, et acutus, et frequens concinnis
 sententijs, doctis atque acutis ingenijs mirifice est aptus:
 qui scholasticas inter se mittunt epistolas et umbrati-
 cas, ut idem ipse ait, quibus oportet plus ornatus et
 condi-

condimenti adiungi, quando rebus non perinde nituntur. Sparsæ apud Græcos feruntur complures. Luciani dilucidæ ac faciles, Philostrati picturatiores quàm decet hoc sermonis genus: utraq; inanes sunt, & leuiculus habent sensus. Synesij itidem nõ parum elaboratæ, metaphoris potissimũ. Sunt nonnulli Basilij, Gregorij, Libanij, & aliorum, breues argutæq;, scholæ & hominibus ociosis congruentes magis quàm negotijs. Sed redeamus ad Latinos. Post Plinium scripserunt epistolas Christiani homines, suis temporibus nõ Christianorum solum, sed omnium quoq; sine controuersia eruditissimi. Tertullianus durus, nempe Afer: Cyprianus non perinde, etsi eiusdem gentis. Augustinus item Afer, mollior, sed minus tersus ac comptus. Hieronymus ardens & uehemens, ut uideatur semper ad iudices dicere de causa capitali. Ambrosius lenior ac placidior, aliquod interdum locis subturbidus. Symmachus nec magnitudine rerũ, nec gratia sermonis potuit conseruare famam posteriorũ. Sidonius Apollinaris Aluernas, obscurus, perplexus, fauorem iudiciorum nec consecutus est, nec meretur. Longo post hos interuallo uelut stellula inter densissimas tenebras emicuit Frãsciscus Petrarca, prolixus, ac plerisq; locis morosus, difficilisq;, & multum trahens ex rubigine ac situ suorum temporum. Multo post sequitur, qui ætate auorum primus cœpit in Italia Latine balbutire, Gasparinus: cuius epistolæ uel hac de

IO. LVDO. VIVIS

caussa merentur laudem, quia in seculo doctorum pri-
 ma. Hinc succedit Leonardus Aretinus, parum adhuc
 excultus: tum lingua terfiores Philephi duo, pater &
 filius, sententijs inanes & subfrigidi, nec compositio-
 ne satis grata. Poggius, garrulus, nugator & rabula.
Pius secundus Pontifex, qui & Aeneas Syluius, natu-
 ra felix, infelix arte. Aegidius Calentius, & Campa-
 nius non contemnendi: quanquam hic in ostentationem
 est maxima ex parte compositus. Sabellicus ubiq; co-
 pia & facilitate, & iucunditate sui similis. Pomponius
 Letus Romanae puritatis adeo studiosus, ut nec Graece
 quidem scire uoluerit, ne quid alienum sonaret, aut ad-
 misceret linguae illi Quiritium: ita & uerba habet ele-
 cta, & dictionem satis castigatam. Io. Picus, & An-
 gelus Politianus, magni: huius uerba facile complecti-
 ris atq; exocularis, illius non possis non probare: ille
 sententiarum pondere et sanctitate dictionis excellens:
 hic acumine & festiuitate amabilis, nisi quod laudis
 nimia cupiditate supra epistole limites affurgit: ludit
 etiam non raro, & lasciuit: rebus quoq; displicere pos-
 set seueris & eruditione praestantibus, quia multus est
 in materia leuissima, & minutissima sui ostentator: &
 in eos quibus non probaretur, acerbè maledicus. Allu-
 bescunt haec quidem adolescentibus, uelut pugnae &
 certamina: grauib; aut & sanctis uiris insuauia sunt:
 & imbuuntur tenerae mentes duobus uicij; humane
 societati

societati perniciosis, iactantia, et amarulemia linguæ, quodq; est indignius, de rebus uilissimis, de literula, de syllabula, de uocula, de intelligemia uersiculi, uel negligendi, interim etiam obsceni, & moribus damnosi. Grauior est Hermolaus Barbarus, & disciplinarum cognitione sine ulla prorsum comparatione excultior: sed duriusculus, & perplexus. Admiscuit se his Philosophaster Marcilius Ficinus, ut oloribus gaudiat: atque epistolas composuit, ut de Platonicis questionibus disputaret, dictione inuenusta & molesta. Epistolis Francisci Pici, & si minus ter sis quam patrum, magis tamen deest genius, quam uel dictionis elegantia, uel sententiarum pondus. Rodolphus Agricola, si ipse sua emendasset, maximis quoque ueterum potuisset comparari: tanta erat in illius eruditione soliditas & sanitas, atque acrimonia in iudicando. Ioannis Capnionis epistolas nuper uidimus, simul & natas & extinctas, adeo damnauit eas tacitus doctorum consensus, ut uix potuerint paucos uitæ menses impetrare. Christophorus Longolius nimia cura imitationis, bonam naturam corrumpit. Verba habet Ciceroniana, mira religionisne an superstitionis obseruatione: sensus est ineptior, propterea quod dicta grandia rebus exiguis aptabat. Non enim satis illi erat, uerba & phrasin Ciceronis mero studio imitari, nisi etiam totum Ciceronem exprimeret, rem illam publicam

IO. LVDO. VIVIS.

simularet, & curam imperij, quo totus orbis conti-
 nebatur: priuatus ipse, & in angulum studiosi seces-
 sus abditus: in quo tam erat ridiculus, quàm si gigan-
 tis uestitum induisset, & uerba ac pronunciationem
 gigantis effingeret, ut gigas crederetur: legendus ta-
 men propter uerba. Superant scriptores omnes eta-
 tis huius, & æquant eos, qui patrum atque auorum
 memoria uixerunt, ingenio, eruditione, facundia,
Erasmus Roterodamus, & Guilielmus Budæus, ua-
 rio & diuersissimo dicendi genere: sed uterque in suo
 præstans. Erasmus facilis, & dilucidus, ut aliàs sem-
 per. Guilielmus Budæus nouo quodam atque inuisitato
 dicendi genere est delectatus, quod sit admirari
 quàm imitari promptius. Pauli episto-
 le augustiores sunt, quàm ut
 illas fas sit sub nostram
 censuram uenire.

FINIS.

D. ERASMVVS ROTEM

rodamus Petro Paludano

Salutem.



ICISTI me tandem, humanissime P. habes toties effligitam à nobis scribendarum epistolarum rationem. Sed uide interim dum tuæ morem gero uoluntati, quantis me calumnijs ipse obiecerim. Quid tandem Critici dicent? imò quid non dicent, ubi uiderint me ausum tractare rem à multis tam diligenter ac scite tractatam? Vis tu, inquit, Penelopes telam retexere? post tantos autores? Aut eadem dicas necesse est, aut deteriora: quorum alterum superuacaneum est, alterum etiam perniciosum. Ego uero quanquam multa alia habeo quæ respondere possum, unum hoc tamen dico, nullius qui de hac re aliquid conscripserit me uestigijs inhaesurum. Accipe itaq; breuissimam, maximeq; compendiarum, cõficiendarum epistolarum formulam: tibiq; hoc unum persuade, non uerbis tantum illas, sed arte etiam indigere. Vale, saluta amicos communes.

F 2

BREVISSIMA MAXI-

MEQVE COMPENDIA

ria conficiendarū Epistolarum formis

la, per ERASMV M

Roterodamum.

EPISTOLAB DEFINITIO.



EPISTOLA uarie à scriptori-
bus Latinis definitur, sed eodem penè sen-
su. Libanius Sophista Græcus epistolam
finit hoc modo: Epistola est absentis ad
absentem colloquium. Porrò colloquium sermonem fa-
miliarem interpretamur, ut intelligamus epistolam ni-
hil ferè à communi sermone quotidianarum colloca-
tionum differre: nimisq; errare eos, qui tragica qua-
dam grandiloquentia in componendis epistolis utun-
tur, atque ibi omnes ingenij uires effundunt, atque
splendorem querunt, copiaq; et ostentationis glo-
riam, ubi minime opus est. Esse enim epistolicus stylus
simplex debet, ac ueluti negligentiusculus: Nam est
etiam quædam negligentia diligens. Exemplo sunt Pli-
nij Cecilij epistolæ acutæ, elegantes, expressæ, in qui-
bus nihil nisi domesticum, quotidianum: sed omnia ta-
men Latina, casta, ornataq; leguntur. Cūq; sit stylus
ille

ille multa arte atq; ingenio, cultuq; subactus atque elaboratus, ill:boratus tamen penè, subitus atque extemporarius uidetur. Obseruandum uero illud imprimis est, fugienda esse uerba accersita, antiqua, nimium affectata, repetitaq; ex Aboriginum seculis: quibus hodie pleriq; corrupti & cacozeli utuntur, uerba noua atq; inusitata anxie quærentes, ut doctores uideantur: neque existimantes rerum gratia uerba esse inuenta, scribente ita Horatio in arte poëtica: Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ, Verbaq; præuisam rem non inuita sequentur. Superuacaneum quidem penè fuerat post M. T. Ciceronem, ac Fabium Quintilianum, idem toties repetere: nisi quidam hodie reperirentur uerborum aucupes, atque anxij captatores, qui unius uerbi causa tantum epistolam condere parati sunt: cumq; uoculam unam longo labore questitam epistolæ inseruerint, putam se palmarum fructum reperisse: ac tunc maxime suam barbariem ac balbutiem indicant.

DE EXERCITATIO

ne & stylo. Cap. I.

CAput igitur illud primum sit, rem totam acute, ingeniose, prudenter disposuisse. Quando in tanta Latine lingue opulentia uerba propria, apta, atque ad rem ipsam significandam nata, deesse non pos-

sint. Exercitatione itaque opus est, & stylo non medio
 cri. Scribendum uero quàm plurimum, & quàm dili-
 geniſſime, quoniam stylus optimus effector est & ma-
 gister dicendi, ut apte apud Ciceronem Crassus ait. Et
 ut terra altius effossa generandis alendisq; seminibus
 fecundior est: sic profecto non à summo petitus stylus
 studiorum fructus effundit uberius, & fidelius conti-
 net. Primum itaq; summa sollicitudine ac styli diligen-
 tia utendum: sed nec sine frequenti assiduaq; scribendi
 exercitatione extemporales facultas, amplissimus cer-
 tissimusq; studiorum fructus, nec solida dicendi fiducia
 parari potest. Stylus itaq; frequens & opulentiam no-
 bis parit, copiamq; sermonis, & mirabilem adfert di-
 cendi scribēdiq; promptitudinē. Porro tardus primum
 stylus esse debet & diligens, cū uaria multipliciq; auto-
 rum lectione: habendus est rerum ac uerborum delea-
 ctus, & pondera examinanda. Neq; occurrentibus pri-
 mum uerbis ac statim sese offerentibus, incaute uten-
 dum est, ut quidam faciunt, captantes prima queq; at
 que auide arripientes. Suspecta est enim facilitas illa,
 qua pleriq; imprudenter exultant & gloriantur. Qua-
 re Sallustium constat, Quintiliano referente, in scri-
 benda historia fuisse tardissimum, & Virgilium pau-
 cissimos in dies uersus componere solitum. Nunquam
 profecto feliciter inueniet, neq; apte collocabit, neque
 ornate scribet ac polite, qui primum & stylo & in-
 dicio

dicio læto usus non fuerit. Mora enim melius solidiusq; iudicium paratur, refrigescitq; inuentionis amor. Quare falluntur, qui multa stylo primum quàm uelocissimo scribere conantur. Diligentia enim in primis opus est, quanquam mox & feliciter sequitur stylus, & uberior ac promptior. Celeritatem enim dabit cōsuetudo, ut Fabius ait. Paulatim res sese facilius ostendent, uerba respondebunt, compositio sequetur: cuncta deniq;, ut in familia bene instituta, in officio erunt. Caterum fugienda est eorum morosa nimis diligentia, quibus nullus est seipos calumniandi finis, & quibus nihil unquam satis placuit. Neq; enim promptum est dicere, uter eorum peccet ualidius, is ne, cui omnia sua placēt, aut cui nihil satis facit. Relinquenda est infinita illa cura, & curandum ut quàm optime scribamus: sed scribendum tamē pro facultate. Adsit ergo ipsi diligentie quidam modus.

DE IMITATIONE.

Caput II.

Quoniam uero artis pars magna imitatione continetur, ab autoribus lectione dignis uerborū sumenda est copia, & uarietas figurarum, et componendi ratio, tum ad exemplum uirtutum omnium mens dirigenda est. Stultissimum uero est (ut Plinius in epistolis ait) non optima quæque sibi ad imitandum proponere,

D. ERASMI ROTE.
CIRCA IMITATIONEM

exactissimo iudicio opus esse.

QVapropter exactissimo iudicio circa hanc partem studiorum opus est. Examinanda sunt omnia, primumq; uidendum est quos imitemur. Imitandi uero sine controuersia sunt, quos multorum seculorum cōsensus probauit. Atq; in epistolis Cicero, quanquam Latine eloquentie princeps, plus nature dicitur habere quam artis: Plinius uero plus artis ac diligentie: uterq; tamē optimus. Sed nec hij soli legendi, legendi enim sunt & alij, qui sese ad ueterū imitationem compararunt. Quibus Politianum iure adnumerandum censeo, propter incredibilem rerum nitorem, exactamq; diligentiam, qua in quibusdam epistolis est usus. Senecam uero doctis tantum legendum putant, quod quanquā eximia uir doctrina fuerit, stylo tamen usus sit sterili & circunciso, cum fecundioribus scriptoribus alenda sint adolescentum ingenia: alioqui magnas uirtutes in eo, non quantum ad mores modo pertinet, sed etiam ad literas ac eloquutionem, nō difficile deprehendent ij, qui in uaria lectione uersati fuerint. Nec legenda modo epistole eorum, quos imitari uelimus: sed scripta alia, quæcunq; ad phrasim prouectaq; eloquentiam faciunt. Etenim sicuti non unius generis sunt epistole, sic nec eiusdem generis scriptores nobis eligendi. Quare qui ex omni albo operum Marci Tul,

Cice=

Ciceronis epistolas tantum eligunt, aut officia, Cicero nis sese discipulos profiteri non debent. Legendus est enim totus: quippe qui uarius, sibiq; dissimilis, ut in uario dissimiliq; genere materiae.

DE IUDICIO.

Caput III.

IMitationi itaq; subest iudiciū: nisi enim iudicio ap-
prehendatur, nō modo nihil prodest, sed obest etiam
pernitiosissime. Videndum igitur qui nobis imitandi
sint, ne corruptissimos pro optimis ac probatissimis de
ligamus. Porro qui Ciceronem sibi ducē atq; autē signa
num proposuerit, neq; eloquentiae, neq; acuminis, neq;
dispositionis poenitebit unquam. Falluntur tamen, qui
existimant imitationem per se sufficere: uerū est enim
illud Quintiliani: Pigri ingenij est, contentum esse ijs,
quae sunt ab alijs inuenta. Quid enim, inquit ille, futu-
rum erat temporibus illis quae sine exemplo fuerunt, si
homines nihil nisi quod iam cognouissent, faciendum
sibi aut cogitandum putassent? nempe nihil fuisset in-
uentum. Quare recte exclamat Horatius in imita-
tores: O imitatores seruum pecus, ut mihi saepe Bi-
lem, saepe iocum, uestri mouere tumultus. Et profecto
nemo potest eum aequare, cuius uestigijs sibi utique
insistendum putat. Necessē est, eodem Fabio autore,
ut semper sit posterior qui sequitur. Et sunt quaedam
in oratione maxima, quae imitabilia non sunt: inge-

D. ERASMI ROTER.

nium, inuentionis facilitas. Arte igitur opus est, &
 præceptis, deinde imitatione & iudicio, postremo fre-
 quenti stylo ac exercitatione. Cæteram oritur quæstio:
 an scribendarum epistolarum ars aliqua dici possit: qui-
 dam enim naturali ratione & quotidiano Latinoq; ser-
 mone contenti, artem esse aliquam scribendi negant: et
 nostram hæc videns diligentiâ exemplo magni nominis
 professorum: quorum aliquis interrogatus quid esset
 schem: & noëma, Nescire se quidem, sed si opus esset,
 esse in sua declamatione respondit: alter percontanti,
 Theodorus ne, an Apollodoreus esset: Ego, inquit,
 pernullarius sum. Sed quis est adeo non ab eruditione
 modo, sed cõmuni sensu remotus, ut fabricandi, texedi,
 & è luto uasa ducendi, artem aliquam esse putet, ser-
 monem autem, quo nihil est secundum rationem præ-
 stantius, arte ac præceptis nihil egere? Non dissimulandum tamen, quosdam contra sentire, quotidianis sci-
 licet familiarissimisq; epistolis nullum adhibendum ar-
 tificium rhetoricum esse, sed constare illas naturali quo-
 dam sensu, & communi oratione: frustra q; ad artem
 confugere eum, qui epistolam ad amicum de re inopi-
 nata ex tempore scribere uoluerit, oblato scilicet argu-
 mento, non quaesito: præsentis enim consilio utendum
 esse, quo nihil est in stylo magis præcipuum, quia uariè
 & ad rerum momenta uertitur. Expedi enim interdum
 mutare ex consuetudo & tradito ordine aliqua, & non
 nunquam

nunquam decet, ut in statuis ac picturis uideamus uariari habitus, uultus, status, pro re nata. Idcirco utilitas quibuscunque præceptis & magistrorum autoritatibus præferenda est: sed ita tamen, ut artis ipsius ratio & frequētior sit & potior. Quo magis ridiculi sunt, qui omnes epistolas in salutationem, exordium, narrationem et conclusionem partiuntur, inq; ijs putant totam artem consistere. Neq; enim ijs simul omnibus semper, sed nec frequenter admodum opus est: atque ut in orationibus pleraq; mutantur causis, temporibus, necessitate, occasione: ita in epistolis maxime, quæ & uario constāt argumento, & ad diuersi cum generis, tum ordinis, tum ingenij homines scribuntur, nec uno tempore, nec loco. Prudentia itaque opus est, artis ipsius uel socia uel parente. Qui enim ex uno præscripto loqui omnia uel scribere conantur, uirium parū habeant necesse est. Qui uero nunquam præcepta sequuntur, et quò se cumq; rapit impetus sequuntur, percurrūtq; uelut effusis habenis, soluti & fluentes, multa licenter effundunt, scilicet sine delectu. Quare utriq; rei adhibendus est modus. Quam̄ uerò consistendū illud, doctrinam detrahere aliquid stylo, ut limam rudibus, & coctes hebetibus, & uino uetustatem: uicia tamē detrahit, atq; eo solo minus est quod literæ perpolierunt, quo motius est, ut Fabius inquit. Nec audiendi illi, qui maiorem uim habere credunt ea, quæ non habent artem,

D. ERASMI ROTER.

ut effringere quàm aperire, rumpere quàm soluere, trahere quàm ducere putât esse robustius, ut *Quintilianus* scribit. Videntur quidem indocti copiam habere maiorem, quod dicunt omnia, & nulla lege cohibentur, sed soluti & exleges impetum sequuntur, quum doctis ea lectio sit & modus. Non ergo illa est uis, sed uiolentia: nempe eorum, qui sine labore, sine ratione, sine disciplina disertos sese uideri uolunt.

DE TRIBVS GENERIBVS CAUSARUM.

Cum ergo tria sint causarum genera, quibus orator utitur, demonstratiuum, deliberatiuum, iudiciale, ut *Ciceroni* & *Quintiliano* placet: ad hæc tria epistolarum species omnes esse reducendas, facile is intelliget, qui latentem in ueterum epistolis artem excutere aliquando tentauerit: quiq; fastidito triuiali isto scribendi ac loquendi genere, legem sequi certamq; rationem maluerit, quàm passim ac sine delectu tumultuari, quod infra latius explicabitur.

DE MONSTRATIUM GENUS.

Demonstratiuum genus constat laude & uituperatione, quod quidem primò ad ostentationem fuit compositum, mox etiam à Romanis negocijs ciuilibus

bus adhibitum: funebres enim orationes ex publico pendunt interdum officio, atq; ex senatusconsulto sepe magistratibus mandantur. Hominis uero laus, ex animo & corpore & extrâ positâ peti debet: ut & Aristoteli & Quintiliano placuit. Ad hoc itaq; genus referendæ sunt epistolæ, quæ uel laudant aliquem uel uituperant, ea ratione quæ suprâ posita est. Eius generis est epistola Plinij, cuius principium est: Si quando urbs nostra, &c. primo Ephratem philosophum Plinius ab animi bonis, eximijsq; uirtutibus ut humanitate & eloquentia: demde à bonis corporis et à corporis proceritate, decora facie, demisso capillo, ingenti et cana barba: postremo ab externis, quanq̃ leuiter & obiter, ut cum eū dicit, Iuliani Pompeij clarissimi iurisperiti et consulis generum fuisse. Eius generis est epistola apud eundem: Petis ut fratris tui filia, &c. laudat enim Minutium ab honestate morum, clara patria, clarisq; parentibus, & ab ea maxime uerecundia qua magistratus plurimos gesserat, deinde à facie liberali & ingenua, à totius corporis pulchritudine, & quodam senatorio decore: deniq; ab amplis facultatibus et maximo censu maiorum. Inueniuntur aliæ & apud alios & apud ipsum epistolæ simili artificio compositæ, ex quibus unicuique promptum est, suæ epistolæ artem et rationem desumere. Totidē uerò modis uituperatur quis, quibus laudatur: quare superuacaneum uidetur hoc adijcere.

D. ERASMI ROTER.

Ad hoc genus pertinent nō modo hominū, sed urbium, uillarum, montium & locorum descriptiones, quæ plerunq; & orationibus & epistolis necessario incidunt. Cuiusmodi est apud Cicronem Siciliae descriptio. In ijs autem postremis, speciem intuemur & utilitatem: speciem in maritimis, plantis, amœnis: utilitatem in salubribus, fertilibus. Addendum illud; nullum esse genus cui plus ornamenti liceat adhiberi, aut in quo indulgere sibi plus possit orator. Nam & poëtice euagatur nonnunquam, & sese uelut extra præscriptos cancellos agit, uti in panegyricis fieri uidemus. Sed epistolæ suus est modus, in descriptionibus huiusmodi utendum uerbis, quàm maxime proprijs & ornatis. Et interdum laetius agendum, nec historicè modo, sed poëtice etiam. Poëtice quid? ut cum amœnissimam uillam describentes, eandem Musarum Nympharumq; contubernium esse dicimus: quale est Virgilianum illud in descriptione portus Carthaginensis, cum inquit, Intus aquæ dulces, uiuôq; sedilia saxo, Nympharum domus. Etenim si id in oratione nō negatur, cur idem in epistola nō liceat, quæ & familiaris est, et plerunq; ab ociosis scribitur, non expectato etiam argumento? Etenim ut sit ars epistolis adhibenda, solutius tamen est & liberius totū hoc scriptiois genus. Orationum enim, ut inquit Eubius libro nono, quædam iuncta est atque contexta seu perpetua: soluta alia, qualis est in sermone & epistolis.

lis: nisi cum aliquid supra naturam suam tractat, ut de philosophia, republica, & similibus rebus arduis. Porro ut quisque optime rem aliquam descripsit, ita nobis studiose imitandus. In locorum quidem descriptionibus Livijs, interdū & Sallustius: sicuti in alijs Plinius, præsertim ubi uel regionis, uel beluæ alicuius ac feræ, piscis, arboris, herbæ, floris, folij, radice formam depingit, ac ueluti penicillo deformat. Plurimū enim in hoc genere ualuit Plinius: nec satis est unum eius auctoris exemplum inspexisse: legenda enim omnia, quo ad eius fieri potest, ac deligenda sunt optima quæq; ut nō modo copiosi, sed etiam uarij ac multiplices fiamus.

DELIBERATI-
uum genus.

NVnc ad deliberatiuum genus transcendū, quod multas species complectitur epistolarum. Nam & suasoriæ sunt epistole, & dissuasoriæ, hortatoriæ, et dehortatoriæ, petitoriæ, monitoriæ, amatoriæ, de quibus postea suo ordine dicetur. In primis uerò notandū, deliberatiuū genus, qđ suasorium dici potest, utilitate ac honestate definiri: quanq̄ cum utile dicimus, honestū etiam uolumus intelligi: quando nihil utile dici potest, quod idem honestum non sit. Quare in hoc genere spectanda maxime ea est utilitas, quæ honestati coniuncta sit, neque suadere, persuadere, dissuadere, hortari, de-

D. ERASMI ROTER.

hortari, petere, mouere possumus, nisi ad supradictum scopum omnes, ut ita dixerim, styli sagittas collinauerimus. Huius tamen potius generis partes sunt, honestum, utile, δ'ωρετόν, quod nostri possibile nominant: quæ ut dura uidetur appellatio, tamen sola est, ut Quintilianus ait. Quas partes non omnes in omnem cadere questionem manifestius est, quam ut docendum sit: & si pleriq; numerum augent, à quibus ponuntur ut partes, quæ species sunt partium. Nam fas, iustum, æquum, pium, mansuetum, fiet qua adhuc adijcere quæ eiusdem generis uelit, subijci possunt honestati, autore eodem Fabio. iucundum uerò, quod usq; adeo etiam ad persuadendum ualet, ut in quibusdam causis de sola iucunditate sit deliberatio. Sed tum demum maxime id ualet, cum honestatis speciem præ se fert aliquam, aut potius cum honestum etiam est ac laudabile: nemo est enim adeo luxu solutus, ut nihil in causa suadenda sequatur præter uoluptatem: quare ut honestum iucundum condiendum, ita iucundum honesto muniendum & adiuuandum. sæpe etiam utilitatem despicendam esse dicimus, ut honesta faciamus: ut Opiterginis damus cõ filium, ne se hostibus dedant: quanquam perituri sint, nisi fecerint. Et utilia honestis præferimus: ut cum suademus, ut bello Punico serui armentur, cum serui tamè pœna capitali à re militari arcerentur, autore Martiano Iuriconsulto. Sed tamen nec hic planè cõcedendum est,

est, esse id inhonestum: liberos enim Fabius ait, natura omnes homines, & eisdem constare elementis, & fortasse etiam antiquis nobilibus ortos dici potest: et quamquam serui, homines tamē, ut Seneca inquit, Commendaticia quoque epistola à quibusdam sub deliberatiuo genere comprehenditur: nam commendantes aliquem alicui, factum nostrum probare nitimur honestum, facile, atque utile esse. Nam laudantes eum quem commendamus, honestam commendationem nostram ostendimus. Ac primum quidem in hoc genere utimur principio aliquo, uelut captantes beneuolentiam à modestia nostra: ut cum dicimus nos timide ad id officium descendisse, nec nisi precibus aliorum coactos, ac eorum quos commendamus. Deinde describendo eorum studia & mores, dignos monstrantes uel amicitia & familiaritate, uel beneficio aliquo ac munere eius ad quem scribimus: laudamusq; interdum eos à generis claritate, aut à patria: sed multo efficacius ab ingenij doctrinæq; dotibus, ut à modestia, fide, diligentia, dicendi facultate, aut alia quapiam insigni eruditione. Efficacissima tamen illa ratio est commendandi, cum gratos illos & memores beneficiorum esse dicimus, quum ingratis hominibus quicquid confertur perire quodammodo existimetur. De facultate autem necesse est ostendere, posse ab illo ad quem scribimus, hunc nostrum uiuari aut ornari: quod etiam interdū per alios

D. ERASMI ROTE.

fieri potest, nempe amicos eius ad quem scribimus. Huius generis exempla multa sunt apud Ciceronem & Plinium: sed una epistola Pliniana sufficere potest, cuius in secundo libro principium est: Et tu occasiones obligandi me, &c. & Horati. in illa brevis ad Claudium Neronem: nam & hoc uersu fieri potest, quo illi Septimium amicum suum magno opere commendat. Vt que illud spectandum in primis, ne quos commendemus indignos. Nam eiusmodi commendationis ferè comes est pœnitentia, quod & recte in epistolis præcepit Horatius, ita scribens: Quem cui commendes, etiam atq; etiam aspice, ne mox incutiant aliena tibi peccata pudorem. Monitoria quoq; epistole & hortatoria, & quando contrariorum eadem disciplina est, dehortatoria, eadem propemodum ars & ratio est. Sed ubique præseni utendum est consilio, quod artis maximam partem continet: atque adeo ualet, ut præcepta omnia ab eo sumpsisse originem uideantur. Petendi quoque ratio eisdem ferè locis constat: sed huic generi adhibenda est remunerationis species aliqua. Quale illud est Virgilianum, in Acoli ad Iunonem oratione petitioria, quæ & ipsa incredibili constat artificio: Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphae, Quarum, &c. Quare ut res tota breui pomœrio circumscribatur, honestum, utile, facile seu possibile, ad deliberatui generis substantiam in uniuersum pertinet.

I V D

Nunc ad iudiciale ueniendum est. Iudiciale genus, quod multiplex est et uariū, officijs potissimum constat duobus, intentionis ac depulsionis. Intentionem nunc dicimus accusationem, cum crimen reo intenditur: depulsionē, cum reus obiectum crimē defendit, & à se se procul amolitur. Itaque accusatoriam epistolam, obiurgatoriam seu criminatorem, inuectiuam seu uituperatiuam, in hoc genere reponimus: quam & hoc, ut sunt mixta inter se tria illa genera, sub demonstratiuo comprehendendi possit. Excusatoriam uero, seu culpæ deprecatoriam, prædictis annumeramus: in quibus omnibus argumentis pugnacissimis ac rationibus utendum est. Adiecerunt quidem mutuam accusationem, quæ Græcis ἐπιλογιστική, Latinis re criminatio dici potest, cuius duo genera Fabius facit alterum, quo litigationes, hoc est, idem crimē inuicem intentant: alterum, quo aliud & aliud. Difficile est attem in tanta causarum & argumentorum uarietate, huius generis in uniuersum præcepta colligere. Primum illud sine controuersia aduertendum, augere per amplificationem quæ accusamus in alio, sicuti quæ obiecta sunt elidere, aut repellere, aut minuere: quæ in re ita inardescit nonnunquam oratio, ut totos affectus effundat. Nam interdum in hoc genere optamus, abominamur, rogamus, ac sollicitudinem quandam uel accu-

D. ERASMI ROTE.

sationis nostræ uel defensionis ostendimus, cuiusmodi sunt hæc: Utinam nunc reuiuiscat parens tuus, & item: Dij prohibete & mala. Te nunc ô iupiter optime maximeq; rogo, &c. & infinita alia; quæ quam orationi magis conueniunt quam epistole, tamen aliquando omnes affectus recipit. In his igitur frequenter utendum breui exordio, quo ad causam totam arte atque astu irrepimus, ut cum uel accusantes aliquem, uel culpam deprecantes, infirmos nos esse dicimus, et impares contra agentes, ne nimia clari confidentia, minimam iustitiæ ac probitatis nostræ fidem faciamus: cuiusmodi proœmijs usum Messalam, auctor est Fabius. Aptæ enim sunt eiusmodi exordia ad fauorem emerendum: quando natura ipsi libenter fauemus, quos laborantes uidemus & anxios, nec sibi plus nimio fidentes: inde illa ueterum circa occultandam eloquentiam simulatio, & procul ab omni fastu posita, simplexq; ac submissa. Vitandum etiam, ne contumeliosi, maligni, superbi, maledici in quenquam hominem ordinemue esse uideamur, cuius generis exemplum hoc esse potest. Non sum nescius, quàm difficile sit suam innocentiam tueri, aduersum te tam receptæ autoritatis uirum, cuiusq; tanta dicendi uis, ut nihil non persuadere possit: tam fauorabili apud omnes ordines nomine, ut uel tacens ipse, communi omnium consensu, ab eo absolui crimine possit, quod mihi nuper abs te obie-

Etum

Num iustissime in te torqueatur. Sētio quā duras par-
 tes sustineam; quanquam difficile munus, sed necessa-
 rium tamen subicrim, respondēdi tibi, tam exigua, tam
 nulla eloquentia nostra, cui etiam si quid erat antehac
 uigoris, totū id excusationis huius anxietas ademerit.
 Illud notandum, etatem multum in hac parte iuari
 proœmio, ut cum iuuenes nos dicimus, aduersarios ue-
 teranos ac emeritos, qui uel solo rerum usu, quantam-
 libet uel doctrinam, uel innocentiam nostram euincere
 possunt. Aut contra, cum senectam nostram, quam quie-
 tam & placidam esse oportuerat, ab ijs turbari
 dicimus, qui etatis nostræ reuerentia
 timidiore esse debuerant, ac
 uerecundiores.

FINIS.

G 3

DE COMPOSITIS
ERASMVVS ROTERO=

damus Lectori S.



VANDO typographorum manus
cohibere nō possum, id quod possum, non
te patiar falli, Lector amice: Hoc opuscu-
lum truncatim decerptum est ex quodam
commentario, quem ante annos quadraginta tumultu-
uario labore intra biduum conscripsi, sed uni priua-
tim: nimirum rudem rudi, crasso crassum. Quis sit hic
artifex, uel absq; cribro facile diuino. Eum honoris
causa non nomino. Pleraq; detruncauit, nonnulla de
suo adiecit, quaedam per inscitiam deprauauit: uelut il-
lud, Quem cui commendes, corrumpit in, Qualem com-
mendes, non agnoscens sermonis elegantiam. Praefatio-
nem ueterem addidit, sed mutato nomine. Nam ego Pe-
trum Paludanum hominem natum noui neminem. Ad-
iecit de suo epistolam, ad nescio quem Fabricium: in
qua nullum uerbum est meum, nec est quicquam
illa insulsius. Admonui, meo sum fun-
ctus officio. Vale
Lector.

ME=

METHODVS CON-

FICIENDARVM EPI-

stolarum, per Contra=
dum Celtem.

QVID SIT EPITOLA.



EPISTOLA nuncia mentis, & uelut quidam est uector atq; internuncijs sermonis nostri, desiderijsq; & conceptus unius ad alterum absentem, rubore aut alio casu loqui certioremq; reddere nequeuntis significatio, uel qua cum amicis & inimicis tacitas nostras cogitationes uoluntatemq; communicamus.

QVAM VARIA EPISTOLARUM GENERA.

Epistolarum alia diuina, humana alia est. Et diuina quidem, cœlestis, sacra, aut moralis est. Humana grauius, consolatoria, amatoria uel amica exprimit. Graue genus, seuera, ardua, difficilia, nouaq; & quotidie accidentia continet, puta quæ belli aut pacis tempore ex castris ad urbem, aut ex urbe ad exercitum, et qua simul nouæ historiae scribuntur. Consolatorium, si amici, uel propinqui, aut chari mors, calamitas, inedia, aduersaq; fortuna interuenerit, unde nobis consolandi

G 4

CONRADI CELTIS

illius offertur occasio. Amicum seu commendaticium, cum amicum quempiam familiarem, notum aut ignotum literis commendamus. Amatorium, cum dulcia, exhilarantia, et ad amorē pertinentia petulanter penē & amanter scribimus. Hortatoria, propria uel aliena promit: & propria quidem, cum res domesticas & familiares continet, utputa prædia, agros, uinum, pecus, frumentum, seruos, & id genus plura; aliena, cū filios, affines, familiares, sodales, discipulos, aut Principes, aut quoscumq; alios ad mores, studia, immortalē gloriam, ad laudem & decus, ornamentumq; exhortamur et impellimus. Ex his igitur aut similibus rebus epistolas nostras constare necesse est.

EPISTOLA QUOT PARTES in se complectatur.

Partes epistolæ quinque sunt: Principiū, causa, narratio seu expositio, enumeratio, et character. Initium epistolæ est per quod animus eius ad quem scribimus constituitur, & preparatur ad percipiendū. Causa est, quæ animum nostrū impellit ad scribendum. Narratio, per quam aperimus quid ab alijs fieri uolumus, aut quid factum sit demonstramus. Enumeratio, conclusio est epistolæ & eius terminus. Character est, qui continet ea quæ intra & extra epistolam sunt: de quibus iam ex ordine dicemus.

EX-

DE CONSC. EPIST. 53
EXORDIVM EPISTOLAE SIVE
principium, quibus sit modis constituendū.

Sicut citharædi pauca illa quæ ante legitimū certa
nen inchoant, emerendi fauoris gratia canunt: sic
scribens epistolā animū eius ad quem scribit conciliare
curabit: id autē duobus modis fieri poterit, salutatione et
proemio: Salutatione quidē semper, ut nostrū eiusq; no-
mē præponatur in capite epistolæ: ubi etiā si homo infū-
mus ad maximū Pontificem, Regē aut Principem scri-
pturus sit, nostrū tamē illius nomini præponemus: dein
de dignitas officij, ordinis, magistratus, uirtutis no-
men tam nostro quàm suo adiungemus: ut, Co. Cel. P.
P. Friderico tertio Imperatori S. P. D. aut, Innocen-
tio octauo Pontifici maximo: aut, Andrea Pegaso ciui
liberalissimo. Contra uero agentes neq; Græcorū neq;
Latinorum, sed barbarorum morem sequuntur, & à
pueris nuper inuentum, & à sordidissimis hominibus
in assentationis speciem inductum, in quem errorē ferē
omnis nostræ ætatis fex currit.

Proemio utimur in epistolis nostris, dum atten-
tum, docilem & beneuolum eum ad quem scribimus,
facere curamus. Hoc autem initijs epistolarū perquam
necessarium est: illi enim ad quem scribimus, animum
permulcemus, ut procedere ultra possimus, & quæ
scribimus legantur & admittantur. Dociles habere
poterimus, si summam rei exposuerimus: Attentos si

CONRADI CELTIS

pollicebimur de magnis rebus & insolitis nos uerba
facturos. Benevolentiam habebimus, si à nostra perso-
na, uel ab aduersarijs incepimus: maxime si nostra in-
commoda profereamus, inopiam, solitudinem, exilium,
calamitatem: item cum officia nostra in patriam, in ami-
cos, sine arrogancia tamen, referimus: dūmodo hæc om-
nia ad rem ipsam, de qua agitur, sint accommodata. De
quibus rebus circa orationis partes à nobis dictum est.

DE CAUSSA ET NARRATIO-

ne quæ per expositionem fit.

ET naturalissimum est, & fieri debet frequentis-
sime, ut preparato per ea quæ dicta sunt eius ad
quem scribimus animo, res quæ exprimenda est scriba-
tur. Ea autem est causa, & eius expositio, quæ ex nar-
ratione pendet. Videndū igitur nobis hoc, & quomodo
singulas epistolas scribimus exponendum. Diuinas nar-
rabimus, si scripserimus religionem, ceremonias, Deiq;
cultum, à maioribus natum & traditum fuisse, nobisq;
posteris in uirtutis famam, decoris & humanitatis ex-
emplum & monumentum relictum: in statuis, simula-
chris, sepulchris, sanctissimis ædibus, amplissimis tem-
plis, opibus & diuitijs, sumptibusq; magnifice extru-
ctis, uasis consecratis, & eius generis innumeris: præ-
terea si Deum secundum essentiam & personas descri-
bimus, statum angelorum, ordinem cœlorum, loca bea-
torum, pœnas fontium, fidem, spem, charitatem, obse-
quium,

quium, mandatorum obseruationem, scientiam uirtutum, urbium salutem, humanam societatem, honestatē, prudentiam, fortitudinem, iustitiam, temperantiam, modestiam, opum & diuitiarum contemptum, castitatem, pudicitiam, humilitatem, uerecundiam, amicitiam & huiusmodi, cum oppositorum & contrariorum uituperatione adductis exemplis & historijs, scripsimus. Horum autem exempla in epistolis Pauli, diui Iacobi, Ioannis, diui Hieronymi, Platonis, Senecæ, Augustini, aliorumq; doctissimorum uirorum inueniri possunt. Circa quod cauendum summopere est, ne in barbariem cum nostri seculi & rudis uulgi hominibus cadamus: nihil itaq; nobis legendum erit, nisi quod caste, limatè, terseq; scriptum est: ab illis autem imperite & negligenter scriptis ita cauebimus, sicut à calamitate atque labe ingenij. Inquinata enim lectio sordes lectori ingerit, & mentem illius simili coinquinat tabe. Graue uero genus epistolarum exponemus: si amoto urbane, statum ducis, militū, reipub. exercitus declaramus. Et si animum fidum erga reipub. salutem, amota seditione cuiusq; suspitione cum ciuium incolumitate aperimus. Et ista quæ ab aduersarijs facta fuerit exponimus, si obsidiones, si induciæ tractentur: at si suspicio interuenerit, illa excusanda est, ut si ciuis Romanus ab urbe exul cum exulum multitudine profectus fuerit, aduersus quem Po. R. Pontificem maximū & Imperatorem

CONRADI CELTIS

legauerit, qui bellum contra eos mouerit, illi infcio po-
 pulo cum Romano Pontifice aut Imperatore sermo-
 nem habuerint: ita excusatio formanda est. Innocentius
 Octauus pontifex maximus & Imperator Augustus S.
 P. D. S. P. Qu. R. Deum sanctosq; et homines testor,
 Patres Conscripti, qua mente & quo animo semper in
 reipubli. fuerim, ut hac nihil antiquius & cōmunius
 saluti & libertati uestrae iudicauerim: quod uobis bre-
 uui probassem, nisi fortuna proprium consilium extor-
 fisset: nam exercitus cunctus consuetudinem suam in ci-
 uibus conseruandis, deq; communi pace seditione sa-
 cta, retinuit: ne tantae multitudinis ciuium Romano-
 rum et salutis atque incolumitatis caussam suscipere, ut
 uere dicam, coëgit. In qua re ego uos Patres Conscri-
 pti, oro atq; obsecro, ut priuatis offensionibus omisis,
 summe reipub. consulatis, & ne caussam uestram exer-
 citus nostri, in ciuili dissensione sceleris loco ponatis:
 quod si salutis ac dignitatis rationem habueritis, melius
 & uobis & reipub. consulatis. Valet, ex castris: prie-
 die Kalendas Quutil. Consolatorium autem expone-
 mus, si nos dolore eius ad quem scribimus a scribendo
 deterreri ostendemus, & si ea lege nos homines natos
 scripserimus, ut istibus telisq; fortunae exposita uita no-
 stra sit: meminimusq; cum fatis inuitabilibus nobis
 luctandum non esse, quibus nemo proprio consilio resi-
 stere potest. Præterea minus recusandū esse, ut ea qua
 nati

nati sumus conditione uiuamus, neue tam grauiter eos casus feramus, quos nullo consilio uitare possumus. Et si cogitauerimus quod alijs eucnerit antea, nobis quoq; nouum non accidisse intelligamus. Idq; exemplo non quidem catholico, uerum gentili probabimus: ut, Fridericus Romanorū Imperator Emanueli Paleologo Imperatori Cōstantinopolitano, S. P. D. Et si egomet quē te consolari cupio, consolandus ipse sim, propterea qd nullam rem grauius tuli quā incommodum tuum: tamen te magnopere non solum hortor, uerum etiam pro amore nostro rogo atq; oro, te colligas, uirumq; prebeas. Et qua cōditione omnes homines, & quibus temporibus nati simus, cogites. Plus tibi uirtus tua dedit, quam fortuna abstulit: propterea qd adeptus es, quod nō multi homines nouiter amisti, quæ plurimi homines nobilissimi. Ea demde uidetur conditio impendere legum, iudiciorum, & temporū, ut optime actum cum eo esse uideatur, qui uita superstes sit. Tu uero & qui fortunam aduersam expertus, et liberos habeas, & nos cæterosq; qui necessitudine & beneuolētia tecum coniuncti sumus, magnam nobiscum facultatem habiturus es, & cum tuis omnibus: his de causis debes istam molestiam quā leuissimē ferre: meus autem in te animus erit, liberosq; tuos, semper quem tu esse uis & qui esse debet. Vale.

Amicum autem epistolarum genus, aut commendat

CONRADI CELTIS

*Uclum, aut amatorium: urbanū etiam, uel hortatorium est. Commendaticium quidem fit, si quos commenda-
 mus, amicitia, beneuolentia, amore, affinitate, aut no-
 bis uicinitate sunt coniuncti: aut si doctrina, ingenio,
 eloquentia, uirtute, nobilitate, dignitate, affabilitate
 seu comitate præditi sunt, ut nostra commendatione di-
 gni uideantur: eos gratissimos & beneficiorum memo-
 res esse dicemus, & à prædictis laudabimus. Ingrati-
 tudinis quoq; causam refutabimus, cum nihil Deo uel
 hominibus iucundius quàm se gratum exhiberi: & rur-
 sus nihil turpius quàm ingratum iudicari: ueluti boues,
 qui in sterilibus campis iuga ferre nolunt: & licet pin-
 gue solum lassent, ipse tamē labor iuuat. Postea & com-
 mendationem à quo petimus honestam, facilem, possi-
 bilemque esse, per blandimenta & spem remunerationis
 exponamus: ut, P. P. Con. Cel. Marco Cardinali Ho-
 stiensis Salut. Plurim. Dicitur Quia non est obscura in me-
 tua beneuolentia: eo fit, ut multi per me tibi uelint com-
 mendari. Nam cum mihi suprema familiaritas, neces-
 tudoque cum Francisco cui foret, Eius fratrem homi-
 nem frugi & modestum summaque uirtute præditum, et
 nobis uehementer probatum, tibi maiorem in modum
 commedo. Gratum mihi feceris, si is intelligat meam a-
 pud te commendationem magno usui atque adiuuamento
 sibi fuisse. Vale.*

*Amatorium autem prosequemur, cum quodā animi
 affectu,*

affectu, blāditijs, querelis, supplicationibus, miseria ple-
 nis & lachrymis, quas etiam supra epistolam effusas e-
 miserimus. Item si munera & dona polliciti, corporis
 membra cum laudibus eius ad quam scribimus exupera-
 tione, nostriq; diminutione, cum aliqua uia dissimulatio-
 nis describemus: aut si gratias habere uoluerimus, ani-
 mo et corpore, aut fortunæ bonis nos eas reddere osten-
 demus: matris more, quæ plenis uberibus semper plura
 reddat quàm recipit, nosq; non spe maiora consequēdi
 sed animo aperto et hilari cum perpetua beneficiorum
 commemoratione nequaquam immemores fore expone-
 mus. Huius exemplum esse potest. C. C. P. P. Hafili-
 næ Eudemiæ S. P. D. Non possum non cruciari dum mi-
 hi in mentem uenis, dum coma illa tua, dum crines &
 oculi castigatissimi, & benignissima facies, dulcissimi
 os, & labia suauissima menti se inserunt: dumq; diua
 illa statura tua animo altius infederit. Sed crudelis &
 seua nil mea uerba curas, nil mei misereris, me mori per-
 mittis: nescio an fortunæ, an fato, an sorti & inique
 meæ natiuitati tribuendum sit, ut cum te non modo a-
 mem, uerum adamem, à te uix amari queam. tam lite-
 ras legis lachrymis meis illitas, iam locum uides lachry-
 mis deletum: noli ita crudelis esse, sed asta & ad me ac-
 cedas, teq; frui permittas: quid enim dulcius? quid iu-
 cundius? quàm ut uiuamus, amemus, osculemur, & io-
 cemur? nec ætas, nec munera nobis desunt, quibus gau-

CONRADI CELTIS

dere ualeamus: nec animus perpetuus, qui se tibi totum dedit. Vale, & mei minime obliuiscaris.

Hortatorium autem exponemus, si ostendamus nos nil gratia nostri aut alterius, sed eius ad quem scribimus petere: idque fiducia, beneuolentia, & necessitudine. Deinde incommoda quæ sequi possint, si non fecerit id ad quod hortamur aut dehortamur. Rursus, quæ si paruerit commoda consequuturus sit: eaque exemplis roboremus. Postremo si commodum suum minus attendere uoluerit, saltem nostræ beneuolentiæ, amoris, necessitudinisque gratia faciat. Ut si militantem in bello, & ad urbem redire cupientem, dehortari intendis, hunc modum obserues. C. C. P. egregio adolescenti Nicolao Patricio S. D. In omnibus meis epistolis, quas ad Ducentum uestrum mitto, legitima quædam est accessio commendationis tuæ, nec ea uulgaris, sed cum aliquo insigni iudicio meæ erga te beneuolentiæ, tu modo ineptias istas & desideria urbis deponere, & quo consilio profectus sis, id assiduitate assequere et uirtute: exemplo Medæ Reginæ, quæ licet mollis, delicata, & absens à patria dum rediret, à matronis interrogata respondit: pulchrum est ob uirtutem consequendam à patria abesse: nam multi rem suam bene gesserunt procul à patria: multi uero qui domi ætatem egerunt, propterea sunt improbatæ: quo in numero tu certe fuisses, nisi te extruissimus: sed plura scribemus alias: & quoniã Medeam agere ceppi,
illud

Illud semper memento: qui sapiens ipse sibi nequit sapere, ne quidquam sapit. Cura ut ualeas.

DE ENUMERATIONE.

Terminus siue finis epistolæ tribus cōstare debet: persona, loco, & tempore: ut si uni scribimus, dicamus Vale, aut Cura ut ualeas: Vale, & me commendatum habe: Da operam ut ualeas: Vale, & me ama: Sis felix nostriq; memor, Vale diuq; uiuas. Vale militiæ decus, uel patriæ, uel literarum ornamentum & columen, & his similia. Locus, ut dicatur Datæ uel Datum Romæ. Tempus, ut dicatur Kalendis, Nonis, aut Idibus mensis alicuius, & anni, siue diebus & septimanis. Prior autem epistolarum cōsignatio, hoc est, per Kalendas & nonas, doctorum uirorum est, eorumq; approbata autoritate: pro quibus notabimus uniuscuiusq; mensis diem primum Kalendas uocari, sed melius hoc ex istis patet uersibus.

Prima dies Mensis prisco dat more Kalendas,
Postnumera Nonas, post Idus, postq; Kalendas,
Mars Maius nonas October sex tenet & Iul,
Octo tenet Idus mensis generaliter omnis.

Et quoniam omnes hi dies qui ante Kalendas & Idus currunt, præcedunt eos dies principales tres: ideo semper præpostero ordine, numerum dierum mēsum collacamus: ut octaua Idus, hoc est, octaua die ante Idus: octauo Kalendas, hoc est, octauo die ante Kalen-

H

CONRADI CELTIS

das. Sicq; euenit, ut Kalendarum dies semper in priore mense computandi sint: ea ratione & nos cogimur, pridie Kalendas, pridie Nonas dicere, quod is dies precedat Nonas & Kalendas & non sequatur.

DE CHARACTERE.

Character est, qui intra epistolam aut extra scribitur. Intra quidem epistolam, characterem obseruamus, quum eloquutionis precepta, quae a nobis superius tradita sunt sequimur: punctis orationis nostrae obseruatis: quorum sex sunt, Suspectiuus, Comma, Colon, Interrogatiuus, Parenthesis, & Periodus. Suspectiuus est simplex uirgula, quae solet quietis gratia poni, antequam sensus alicuius clausula haberi possit, sic, ut Arma, Comma duo puncta sunt, ubi clausula uidetur completa, & tamen imperfecta est sic, ut Arma, librosq; meos: diripuerunt milites. Colon punctus est, qui ponitur in fine clausulae, quando sensus perfectus est, sic, ut Arma, librosq; meos: diripuerunt milites, quanquam eos huc uenturos nunquam existimarem. Interrogatiuus uirgula est obliqua, sursum tendens puncto supposito sic: ut, De te quid dicam? Parenthesis sementia est interposita in medium alterius sententiae geminis cornibus clausa, ut arma, librosq; meos (sicut uidistis) milites diripuerunt. Periodus totius orationis terminus est, sic. Et hoc quidem intra epistolam

la no

lam terse politeq; seruari debet. Extra autem epistola-
 lam consignamus per characterem extrinsecum, hunc
 seruamus dum illi ad quem scribimus dignitatis titu-
 lum addimus. Idq; aut datiuo aut in accusatiuo casti-
 bus cum præpositione adscribere debemus: hos in tres
 ordines digessimus. Nanq; tituli Romano Pontifici
 conuenientes illi esse debebunt, Sanctissimum beatis-
 simum dominum nostrum Pontificem maximum, sum-
 mum sacerdotem & patrem clementissimum dicemus.
 Ad primos ab eo ordines, Reuerendissimum in Christo
 patrem & dominum sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ
 Episcopum, Presbyterum, aut Diaconum, Cardina-
 lem, Patriarcham, Archiepiscopum, uel Episcopum di-
 cemus. Ad secundos, Reuerendum in Christo patrem
 & dominum Episcopum, Abbatem monasterij, aut
 Apostolicæ sedis protonotarium colendissimum & ob-
 seruantissimum. Ad tertios ordines, Venerabilem in
 Christo patrem, dominum honestum, honorandum, re-
 ligiosum monachum, Canonicum, sacerdotem, uel he-
 remitam. Ad Cæsarem, sacram maiestatem, Romano-
 rum Imperatorem, Cæsarem Augustum, inuictissimum,
 gloriosissimum, felicissimum, et Cæsarem excellentis-
 simum, serenissimumq; dicemus. Ad primos ordines
 ab eo, sacram Regiam maiestatem, Regem, Ducem,
 Principem, Marchionem, Comitem Christianissimum,
 potentissimum, illustrissimum, inelytum, felicissimum

CONRADI CELTIS

& illustrem dicemus. Ad secundos ordines, equites, barones, patricios, consules, senatores, prætores: nobilem, generosum, excellentem, illustrem, inclytum, præstantissimum, clarissimum, magnanimum, potentem strenuissimum, spectabilem, insignem, magnificumq; dicemus. Ad tertios ordines, milites, præstâtes, præclaros, singulares, officiosos, fortes, integerrimos, egregios, prudentes, humanissimos, discretos, industrios, regibellicæ expertes, gloriososq; appellabimus. Ad theologos, diuinarum literarum interpretes, sacrarum literarum, sacræ paginæ, sacræ theologiæ magistros, doctores, professores, eximios et sapiētissimos dicemus. Ad primos ab eis ordines, uates, musarum alumnos, lauro insignes, hedera decoratos, Appollini sacratos, Phœbi interpretes, rerum naturæ scientes, historiæ peritos, diuinos poëtas, liræ modulatores, sacro numine afflatos, grauisimos, iucundissimos, ornatissimos, celeberrimos, eloquentissimos, facundissimos, Romanæ linguæ principes, humani eloquij ductores, disertissimos, copiosissimos dicemus. Ad secūdos ordines, iuriconsultos, legum interpretes, utriusq; iuris Doctores, ciuilibus & Pontificij, egregios reipublicæ moderatores, & sapientissimos, prudētissimos, excellentissimos, eximios, integerrimosq; dicemus. Ad tertios ordines, medicos, medicinæ doctores, artis medicæ professores, expertissimos, prudentes, philosophos, utriusq; medicinæ interpretes,

pretes, naturæ & caussarum speculatores, sapientiæ
 amatores, fideles, acutissimos, subtilissimos, Musicos,
 argutos & iucundos, humane uocis magistros, directo
 res, modulatores uocalissimos. Ad geometras, immensi
 mundi syderum & rerum indagatores, naturæ menso
 res. Arithmeticos & astrologos, acutos, diuinos, &
 occultarum rerum indagatores, sapientes, fati inter
 pretes, futurarum rerum conscios & subtiles, dice
 mus. Reliquos ab illis, optimarum literarum amatores,
 bonarum artium studiosissimos, eruditos, doctos & hu
 mani studij decus dicemus. Ad cognatos, Charissi
 mos, dulcissimos, dilectissimos, obseruantissimos, opti
 mos, uenerandos, & perpetuo amore colendos, dice
 mus. Ad fœminas, castitatis decus, pudicitie
 exemplum, honestatis speculum, pudici
 cissimam, castissimam, integerr
 mam & honestissimam ma
 tronam & dominam
 dicemus,

FINIS.

H 3

METHODVS CON- SCRIBENDI EPISTO-

las autore Christophoro
Hegendorphino.

CHRISTOPHORVS HE-
gendorphinus Laurentio Czych
discipulo suo S. D.



IN ITERVM prodit opuscu-
lum istud de conscribendis epistolis, &
renatum & auctum. Tibi uero, mi Lau-
renti nuncupatur, ut, qui à me unico ama-
ris, mei quoq; erga te amoris ἀνάμνησιμ habeas. Tu
uero in literas & Græcas & Latinas, ut soles, gnaui-
ter incumbere. Nec te deterreat, quod hoc seculo tam
literæ, quàm literati contemptui sint. Redibit, crede
mibi, redibit suus honor & literis, et literatis: nam om-
nium rerū uicisitudo est, τοῖς δ' ἐμὺς ἐργὸν φ τὰ
τερπνὰ ὡς κρὰ γίγνεται, καὶ αὐθις φίλα, ut inquit
Sophocles. Vale.

QVID SIT EPISTOLA.

Epistola est sermo absentis ad absentem.

QVVR INVENTA.

Vt faceremus certiores absentes, si quid esset, quod
eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset, autor Ci-
cero libro Epistolarum secundo.

GE

GENERA EPISTOLARVM.

Epistolæ aut sunt Demonstratiuæ, aut Suasoriæ, aut Iudiciales.

DEMONSTRATIVVM

genus epistolæ.

Constat, & laude & uituperio, personarum, factorum, rerum.

	Natalibus,
	Pueritia,
Persona	Adulescentia,
laudatur à	Iuuentu,
	Senectâ,
	Morte.

Laudari & potest persona ab animi bonis, id est, uirtutibus: à corporis bonis, à ualetudine, dignitate, uiribus, uelocitate: deniq; ab extraneis, honore, pecunia, affinitate, genere, amicitia, potentia, patria.

SIC LAUDATURVS

Annibalem, scribere potes.

Annibal natus est patre Amilcare, uiro fortissimo, et cum iam esset annorum nouem, fama est eum pueriliter blanditū patri, ut duceretur in Hispaniam, quum perfecto Africo bello, exercitum eò traiecturus sacrificaret, altaribus adnotum, tactis sacris iurciurando adactum, se, quum primum posset, hostem fore populo Romano. Missus Annibal in Hispaniam, primo statim ad-

CHRISTOPH. HEGEN.

uentu, euntem exercitum in se conuertit. Amilcarem
 uiuentem redditum sibi milites credebant. Ingenium
 eius ad res diuersissimas, parendū et imperandū habile
 erat. Saguntum Romanis fœderatum intra sex menses
 euertit. Alpius patefactis, in Italiam traiecit. P. Sci-
 pionem apud Ticinum, Sempronium apud Trebiam,
 Flaminium apud Trasimenum superauit, &c. Deniq;
 cum nemo per omnia sit foelix, à Scipione superatus, ad
 Antiochum regem Syriae confugit: quo uicto, ad Pru-
 siam Bythiniæ regem concessit: unde Romam repeti-
 turus, hausto, quod sub annuli gemma habebat, ueneno,
 absumptus est.

E X E M P L A L O-
 corum aliorum.

Cicero libro Epistolarum quarto, epistola quæ inci-
 pit, Accipio excusationem, &c. Seruus tuus, uel po-
 tius noster, summa me obseruantia colit, cuius ego cum
 omni probitate, summaq; uirtute, tum studijs, doctri-
 naq; delector, &c.

Cicero libro epistolarum nono,
 epistola, Et si contentus.

Nihil enim, mihi crede, uirtute formosius: nihil
 pulchrius, nihil amabilius. Semper amari, ut tu scis
 Marcum Brutum, propter eius summum ingenium, sua
 uisimos mores, singularem probitatem, atq; constan-
 tiam, &c.

PLI-

PLINIVS IVNIO

Maurico Suo S.

'Petis ut fratris tui filiae prospiciam maritum, quod merito mihi potissimum iniungis. Scis enim quantopere summum illum uirum suspexerim dilexerimque, quibus ille adolescentiam meam exhortationibus fouerit: quibus etiam laudibus, ut laudandus uiderer, effecerit: nihil est quod a te mandari mihi aut maius, aut gratius, nihil quod honestius a me suscipi possit, quam ut eligam iuuenem, ex quo nasci nepotes Auruleno Rustico deceat: qui quidem diu querendus fuisset, nisi paratus, et quasi prouisus esset Munitius Acilianus, qui me, ut iuuenis iuuenem (est enim iunior pauculis annis) familiarissime diligit, reueretur ut senem: nam ita a me informari et institui cupit, ut ego a uobis solebam. Patria est ei Brixia, ex illa nostra Italia, quae multum adhuc uerecundiae, frugalitatis atque rusticitatis retinet ac seruat. Pater Munitius Macrinus, equestris ordinis princeps, quia nihil altius uoluit. Adlectus a diuo Vespasiano inter praetorios, honestam quietem, huic nostrae ambitioni dicam, an dignitati, constantissime praetulit? Habet auiam maternam, Serranam Proculam e municipio Patauio: nosti loci mores. Serrana tamen Patauinis quoque seueritatis exemplum est. Contigit et auunculus ei P. Acilius, grauitate, prudentia, fide propè singulari. In summa, nihil erit in tota domo, quod non tibi tanquam

H 5

CHRISTOPH. HEGEN.

in tua placeat. Aciliano uerò ipsi plurimum uigoris, in
dustriæ quiq; in maxima uerecundia quæsturam, tri-
bunatum, præturam honestissime percucurrit, ac iam
pro se tibi necessitatem ambiendi remisit. Est illi facies
liberalis, multo sanguine, multo rubore suffusa. Est in-
genua totius corporis pulchritudo, & quidam senato-
rius decor, quæ ego nequaquam arbitror negligendæ
debet enim hoc castitati puellarum, quasi præmiũ dari.
Nescio an adiciã, esse patri eius amplas facultates, etc.
Iidem loci sunt uituperij. Nam & à natalibus obscuris,
pueritia tarda, adulescentia stertente, mæliciosa, iuuentu
ignaua, senectũ inopi, morte ignominiosa, uituperan-
tur persone. Exempla suppedabit frequens lectio epi-
stolarum & Ciceronis & Plinij.

GENVS DEMONSTRATI-
uum epistolæ ipsius facti.

In hoc facta laudamus & uituperamus.

LOCI CONFIRMATIONIS
sunt.

Honestum, utile, facile, pium, iustum, &c.

EXEMPLVM.

Multa sunt Romanorum præclara facinora, sed hoc
facile clarissimum est, quod P. Decius pro salute ex-
ercitus Romani se dijs manibus ultro deuouerit: nam
quid honestius & sibi priuatim, & publice omnibus
facere

facere potuisset? Priuatim, quod nō parui animi sit mortem oppetere, uitam, qua nihil charius homines habēt, tam lubens ponere. Neq; uero id temere fecit, sed admonitus somnio, seu potius diuino adflatu, se deuouet. Publicè uero, quod nō potest non honestum esse, quod uir bonus pro salute patriæ molitur. Age uero, quot commoditates hoc suo facto attulerit uide. Duces optimos quosque seruauit, Exercitum uictorem domum remisit, Troianis eternam gloriam peperit, se denique à mortalitate uindicauit. Pater patriæ iure suo dici potest. Quid uero commemorem, quàm difficile hoc factu fuerit. Nemo non hominum amat uitam: hæc si ponenda est, dolemus, quantumuis simus fortes. Vir tamen ille cum uideret sua uita reipub. salutē periclitaturam, maluit rempublicam quàm se incolumem.

A L I V D.

Quod ducentos ducatos ad ludum literarium erigendum dedisti, uehementer laudandum censo. Quid enim honestius, quàm de literis benemereris? quid magis pium, quàm bonorum iuuenū studia in urbe alere. Porro si Demosthenes essem, cōmoda facti tui, quid dicam exornare, uix enumerare possem. Principio, uide tua priuata commoda, laudaberis donec ullæ ciuitatis reliquæ super fuerint, tum (cum nemo non morti obnoxius sit) hoc tuo beneficio te à morte asseres, ut qui semper in hominū pectoribus, in monumentis eruditorū uictu-

CHRISTOPH. HEGEN.

rus sis, Non enim ingratae sunt literae, immortali praesidio ornant suos instauratores. Porro ecquam putas multos insigniter eruditos iuvenes uelut ex equo, quod aiunt, Troiano, e ludo isto prodituros. Et cum Plato beatas respub. dixerit, quas aut Philosophi gubernarent, aut in quibus gubernatores philosopharentur: beatissima erit respub. tua, quae à tot eruditis uiris gubernabitur, idq; beneficio tuo, &c.

GENERIS DEMONSTRATIUI EPISTOLAE.

stratiui epistolae.

Cuius loci sum, honestum, utile, facile, difficile. Honestas, rerum antiquitate, miraculo rei, inuentoribus tractatur. Utilitas spargitur in multa, cum circumstantiis docemus, quibus, quando, ubi, cur res sit utilis.

E X E M P L V M.

Theologia merito omnibus literarum studijs praepontur, ut quae antiquissima est, ut quam inuenit deus, cuius nec principium nec finis est: quam ut mundo palam faceret Christum de caelo demisit. Hic eam per praedicationem et suam et apostolorum in totum orbem terrarum enuntiauit. Commoda Theologiae, conscientiae tranquillitas, iustificatio nostri, uita aeterna, unica propugnaculum aduersus peccatum, mortem, diabolum. Facilitas. Si enim temetipsum abneges, si de te desperes, adest spiritus ille domini, et sine negotio te in penuria sua perducit.

HVC

H V C R E F E R

descriptiones.

Ducibus, Regibus,
 Regionum, quæ Urbium frequentia,
 laudantur à Celebritate, Copia annonæ,
 Tuto transitu.

Exemplum est, ut apud Plinium libro 3. cap. 5. Vbi
 Italiam sic laudib. tollit: lam uero tota ea uitalis ac pe-
 rennis salubritatis cœli temperies est, tam fertiles cãpi,
 tam aprici colles, tam innoxij saltus, tam opaca nemo-
 ra, tam munifica sylvarum genera, tot montium adfla-
 tus, tanta frugum & uitium olearumq; fertilitas, tam
 nobilia pecori uellera, tã opima tauris colla, tot lacus,
 tot amnium fontiumq; ubertas, totam eam perfundens,
 tot maria, portus, gremiumq; terrarum commertio pa-
 tens undiq; & tanquam ad iuuandos mortales ipsa a-
 uida in maria procurrens, &c.

Repub. Senatu, populi frequentia,
 Urbium, quæ bellicositate, ciuium urbanitate,
 laudantur à cõcordia, domorum magnificentia,
 rerũ uariarũ copia, non ita magno
 parabili, ab aère, à uicinia, uilla.

Verg. pri. Aeneidos.

Vrbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni, Carthago,
 Italiam contra, Tyberinaq; longe Hostia, diues opum,
 studijsq; asperrima belli, Plinius libro tertio capite

CHRISTOPH. HEGEN.

quinto, Romam sic laudat: Vrbs Roma uel sola, quo
tandem narrari debet opere, &c.

Atrio,
Magnitudine,
Figura,
Cubiculis,
Conclauibus,
Situ,
Prospectu,
Vestibulo,
Penetralibus,
Tri-linijs.

Aedificiorum, quae
laudantur ab

Exemplum habes apud Plinium libro epistolarum
secundo: epistola ad Gallum.

Homerus libro Iliad. 2. domum Priami sic describit:

Αλλ' ὅτε δ' ἠ Πριάμοιο δόμον περιεβάλλε ἴκανε
Ξεῖσ' ἀθάσσοι πετυγμένον, αὐτὰρ ἦν αὐτῷ
Πεντήκοντ' ἔνεθρον θάλαμοι ξέσοιο λίθοιο
Πλυσίον ἀλλήλων δ' ἐδ' μνημῖοι. ἔνθα δ' εἰ παῖδες
κοιμῶντο Πριάμοιο πρὸ μνησῆε ἀλόχοισι.
Κεράων δ' ἐτέρωθεν ἦν ἀντίοι ἐρσοθεν αὐλῆε
Δωδ' ἕκα ἔθρον τέγιοι θάλαμοι ξέσοιο λίθοιο.

H O C E S T.

Sed cum iam ad Priami domum ualde pulchram ue-
nisset, politis parietibus fabricatam, et in ipsa quinqua-
ginta inerant thalami de polito lapide, probe inter se
con-

constructi, ubi filij dormiebant Priami propter despon-
satas uxores: filiarum uero ex altera parte è regione in-
ter aulam duodecim erant sublimes lecti de polito la-
pide, &c.

Ab amplitudine, cursu, colore, ortu,
nimirum unde nascantur: locis, quæ
Fluminū quæ præterfluunt, quæ influunt.
laudantur, Agris, nemoribus, quæ irrigant, pisci-
um genere.

Exemplum inuenies apud Plinium libro quinto, ca-
pitulo nono, ubi Nilum describit. Vergilius libro 2. Æ-
neidos: Leni fluit agmine Tybris. Ecce à cursu Ty-
brim laudat.

Plinius libro quinto Cap. 28. Annis Indus in Cybis
ratarum iugis ortus, recipit sexaginta perēnes fluuios,
torrentes uero amplius C, &c.

Quid serant, quantum,
quo ritu colantur, cuius=
Agrorū, qui laudatur ab his modi cultores habeant.
Quod arborum genus,
quod uinum proferant.

Huc refer laudes amenitatum ruris.

Horatius lib. Epistolarum. 1. epistola ad Faustum:
Nouisti ne locum potiore m rure beato?
Est ubi plus tepeant hyemes? &c.

CHRISTOPH. HEGEN.

Radicibus,

Montium qui Si quid habeant nouum,
laudamur à Quid prodigiosum,
Quid memorabile.

Plinius libro 3. capite 8. Aethna mons nocturnis mi-
rus incendijs.

Virgilius libro 3. Aeneidos.

Ipse sed horrificis iuxta sonat Aethna ruinis,
Interdumq; atram prorumpit ad aethera nubem,
Turbine fumantem piceo, & cadente fauilla,
Attolitq; globos flammarum, & sydera lambit,
Interdum scopulos, euulsaq; uiscera montis.
Erigit eructans, &c.

GENERIS DELIBE=

ratiui epistola.

In hoc suademus aliquid, aut dissuademus.

CVIVS LOCIS VNT.

Honestum, utile, possibile, necesse, facile, iucunda-
dum, pium, iustum, equum, gloriosum. Porro honesti
ratio in uirtutibus sita est. Proinde si honesti fontes sci-
re uis, necesse est ut uirtutum singularum rationes tene-
as, quas ex 1. Officiorum libro perdisces. Ceterum de
utilitate supra diximus. Necesse est, ut inquit Cicero,
sine quo salui esse non possumus.

ALIQVI HOS LO-

cos recensent.

Laudens

Laudem, gloriam, fidem, iustitiam, questum, emolumentum, fructus.

Hi uero loci cum superioribus re ipsa conueniunt.

E X E M P L V M.

SVADET AMICVS AMICO,

ut iuri ciuili nauet operam.

Audio te uir optime, tecum inire rationem, cuius am studiorum generi te tradas. Tu uero si amici consilium admittis, suadeo ut animum tuum ad iuris ciuilis scientiam adiungas. Quid enim honestius hoc studio aut dici, aut fingi potest? Hoc poteris succurrere oppresso, iudicare pupillo, defendere uiduam. Quid porro necessarium magis? Tolle e medio ius ciuile, & omnes urbes subuerteris, omnes rerum publicarum formas confuderis. Non opinor ignoras, quid dicat Cicero in oratione pro Cluentio. Quod hoc uinculum sit ciuitatis, hoc fundamentum libertatis. Ut enim corpora nostra sine merete, ita ciuitas sine legibus, suis partibus & neruis, & sanguine, & membris uti non potest. Audi uero quid dicat idem Orator pro Cecinna: Nihil in ciuitate, inquit, tam diligenter retinendum, quam ius ciuile: quod sublato, nihil cuiquam exploratum esse potest, quid suum, quid alienum sit. In hoc enim incumbit ius ciuile, ut optima ciuitas constituatur, Alcimnoo autore. Erghabes iuris ciuilis necessitatem, iam uero quantum ad

ferat ijs qui ei praesunt, honoris, gratiae, dignitatis, quis ignorat? & ut alios omittam, quantum splendoris ars haec Mutio Scaeuolae attulit, ut cuius domus uerum oraculum ciuitatis Romanae dicta est. Sabinus quidam uir angustae rei familiaris propter iuris ciuilibus studium, à Tyberio Cesare in equestrem ordinem iam grandis natu, & ferme quinquaginta annorum, exceptus est. Caius Cassius Longinus sub eodem Tyberio in maximo honore habitus est, sub Claudio praefectus Syriae creatus. Quod si questum quoque ambis, nulla est ars que stuosior: id quod uersiculus ille, licet in syllaba una uulgo uitiosus, satis arguit: Dat Galenus opes, & sanctio Iustiniani. Quid quod re ipsa uides nullum quantumuis mediocriter iuris peritum, rei familiaris inopia laborare? Nec uero est quod te difficultas deterreat: studium istud admodum facile est, si quis illud disciplinis alijs instructus adeat. Tu uero cum sis linguarum callentissimus, facundia facundior, memoria uiuacissima praeditus, quid obsecro difficultatis persensurus es? Accedit huc quod totum istud ius in certos, nec illos innumeros libros relatū est: quos si perdidiceris (perdisces uero, si ingenium intenderis) tantum non alter Scaeuola futurus es. Hic quoque certum aliquem scriptorem elige: nec fac ut plerique faciunt, qui iam illius, iam istius auctoris interpretamenta sequentes, et ipsi incerti sunt quos sequantur, & auditores multo incertiores abeunt.

De-

Denique est mira quaedam in cognoscendo iure civili
suauitas & delectatio. Nam (ut Ciceronis uerbis utar)
si quem aliena studia delectant, plurima & in omni ius
re civili & in Pontificum libris, & in XII. tabulis
antiquitatis effigies, quod & Romanorum prisca ue-
tustas cognoscitur, & actionū genera quaedā maiorum
consuetudinē uitamq; declarant. Age igitur, cum iuris
civilis studio nullum sit honestius, nullum magis nece-
ssarium, nullum utilius, facilius, deniq; iucundius, Co-
ræbo (quod aiunt) stultior eris, si non ad hoc studium
animum tuum appuleris. Vale.

CONTRARIIOCI SVNT

in dissuadendo scilicet.

Inhonestū, inutile, difficile, nō necessarium, impium,
periculosum, impossibile.

E X E M P L V M.

Dissuadet amicus amico ne mercaturæ studeat.

Licet amicorum mellitissime, ipsemet consilio ua-
les, tamen cum te plurimū amen, non possum non, quid
ego de tuo instituto sentiam, apud te expromere. Ru-
mor est te mercaturæ uacare uelle: quod ne facias, sua-
deo. Principio non potest per opes tuas fieri, ut copia-
sam mercaturam instruas. Mercatura autem, ut inquit
Cicero, si tenuis est, sordida putanda est. Sordidi enim
putantur, qui mercantur à mercatoribus quod statim
uendant. Quid quæso proficiunt, nisi admodum men-
tiantur: nec uero quicquam turpius est uanitate: hæ

CHRISTOPH. HEGEN.

ille. Porro pone ob oculos pericula, quæ tibi ingruent,
 ubi iã huc, iã illuc, uel pedes, uel eques proficisceris: si
 quid pecuniarũ in zona tecũ gestaueris, nulle insidie
 tibi tendentur: si merces aliquas coëmeris, iã uel in ma-
 ri intercident, uel in uia pedestri à latronibus interci-
 pientur. Taceo imbres, tonitrua, grandines, quæ tibi
 iam huc, iam illuc proficiscenti imminabunt. Omitto la-
 bore emendi, uehendi domum: has, inquam, malorum
 Iliades reputa, & mirum in cane peius & angue mer-
 caturam oderis. At quæstus forsitan tibi arridet. Ve-
 rum heus tu quàm quæso sordidus est: quàm impius? si
 quidem tu res minoris emis, ut pluris fratri tuo uendas.
 En quàm pius quæstus. Quid uero si aliquando cum
 merce una aut altera, tantum iacturæ acceperis, quan-
 tum in multis non refarcire potes? Quid uero ubi non
 semper pecunia præsentem emere poteris, & maioris
 emas, quàm reuēdere unquam queas? Quid si aliquan-
 do unam rem plures alij emerint, & tua tibi domi ma-
 neat, ubi tũc manebit quæstus? Deniq; quæ necessitas,
 si Dijs placet, Diomedæa te ad mercaturam adigit? an
 non literas tenes? quæ unæ te quocunq; terrarum ue-
 neris alere poterunt? quæuis enim terra alit artem.
 Ecquid non potius te ad certum aliquod studiorum ge-
 nus transfers? uel medicinam, uel si mauis etiam iuris
 prudentiam? hac sanè uia citius ad honores, quorum
 scio te esse famelicum, ad opes quas amabis, prouche-
 ris.

ris. Proinde, si me amicum uis, aliò institutui ue-
la uerte.

EXEMPLVM DISSVASORIAE
orationis habes apud Cic. 7. Philip.

	Conciliatricem,
	Exhortatoriam,
Ad hoc genus	Dehortatoriam,
epistolae, refer	Petitoriam,
Epistolam	Commendatoriam,
	Consolatoriam.

Conciliatrix epistola est, qua conciliamus uel nos=
metipfos alijs, uel alios alijs.

Loci sunt ijdem qui suasoriae epistolae: dicimus hone=
stum esse, ut iram, simultatem, odium deponant: si qui=
dem fortium uirorum esse, seipfos uincere. Dicimus impiu=
esse, Christianum cum Christiano dissidere, cum utrunq;
Christus suo sanguine coniunxerit: ipse enim est pax no=
stra. Ostendimus multa incommoda, quae ex illis odijs
mutuis, simultatibus, gliscant: facile uero eos posse re=
conciliari docemus, si modo utrinq;, quicquid ultro ci=
troq; molestiarum sit, animo expuerint: nos & alios
bonos uiros, quod æquum sit utriq;, pronunciaturos.

Exhortatoriae quoq; & dehortatoriae loci sunt, qui
suasoriae & dissuasoriae.

Erasmus hos locos enumerat.

Laudē Rei: ut si res pia, honesta, iucunda,

CHRISTOPH. HEGEN.

gloriosa, &c. sit.

Personæ.

Spem honorum	Odiū inimicorum,
Mctum malorum,	Commiserationem,
Amorem eorum quorum	Aemulationem,
gratia res aliqua subitur,	Expectationē inimicorum.

Exemplum apud Erasnum offendes.

Cic. li. Epist. 2. epistola quæ incipit, Epistolarum &c. Est enim tibi grauis aduersaria constituta & parata in credibilis quædā expectatio, quā tu una re facillime uinces, si hoc statueris: quarū laudū gloriā adamaris, &c.

C. PLINIVS OCTAVIO

Suo S. D.

Nominem te patientem, uel potius durum ac penē crudelē: qui tam insignes libros, tam diu teneas: quousq; et tibi & nobis inuidebis? tibi maximam laudem, nobis uoluptatem. Sine per ora hominū ferantur; ipsdemq; quibus lingua Romana spacijs peruagetur, magna etiam longaq; expectatio est, quam frustra ri adhuc, & differre non debes. Enotuere quidam tui uersus, & inuito te claustra refrugerunt: hos nisi retrahis in corpus, quandoq; ut erroneos aliquem, cuius dicantur, inuenient. Habe ante oculos mortalitatem, & qua asserere te hoc uno monumento potes. Nā cetera fragilia & caduca, non minus quā ipsi homines occidunt, desinuntq;. Dices, ut soles, amici mei uiderint: opto equi

equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tā laboriosos, ut tantū curæ intētionisq; suscipere & possint, & uelint: sed dispice, ne sit parum prouidum sperare ex alijs, quod tibi ipse non præstes: & de editione quidem interim, ut uoles, recita saltem, quo magis libeat emittere, utq; tandem percipias gaudium, quod ego olim pro te non temere præsumo. Imaginor enim qui concursus, quæ admiratio te, qui clamor, quod etiam silentium maneat: quo ego, cum dico, uel recito, nō minus quā clamore delector: sit modo silentium acre, et intentum, & cupidum ulteriora audiendi: hoc fructu tanto, tam parato, desine studia tua infinita ista cunctatione fraudare: quæ cum modū excedit, uerendū est ne inertie & desidiæ, uel etiā timiditatis nomē accipiat.

EXEMPLVM EPISTO-

le Dehortatorie.

Bella uero res est, quod tu, ut audio, dies noctesq; ebrietati deditus es: an non uides quā turpis res sit, quam homine indigna? Etenim homo una ratione ceteris animatibus anteit. Hæc uero uini iuxta cereuisiæq; ingurgitatione adeo obruitur, ut ex homine porcus quidam Acarnanius reddatur. An nō uero te ab ebrietate deterrent tot malorum agmina, quæ Plinius libro 24. recenset? Hinc, inquit, pallor & genæ pendule, oculorum ulcera, tremulæ manus, effundentes plena uasa, et furiales somni, et inquietas nocturna: hæc ille. Et quid

CHRISTOPH. HEGEN.

obsecro inimici tui, qui tuam uitam adeo obseruant, di-
cturi sunt: Imò quid & amicissimi tui dicent? En hic
nos ab ebrietate auocare deberet, & nemo est qui eam
impensius amet, colat. Quid huic credemus, qui sem-
per ebrius est? Ebrij uero non raro cum Parmenone Te-
rentiano nihil tacere possunt, quantumuis arcanum,
quantumuis bona fide illis creditum. Tu si sapias, uide
sobrius magis posthac, quàm ebrius conspiciaris. Vale.

PETITORIA.

Petimus honesta, utilia, facilia & factu & præ-
stitu, possibilia, necessaria.

EXEMPLVM.

Petit amicus sibi decem aureos mutuo dari.

Quod ego tibi ultro deferrem, si facultatum mearum esset, id non dubito, quin & tu mihi lubens delaturus sis, mi Petre. Opus est mihi decem aureis, quos oro ut mihi des mutuo: non dici potest, quàm illis egeam. Etenim domi ne obulus quidem amplius mihi est, & ut scis mihi multi sunt liberi, multæ operæ, quibus uictus suppeditandus est: non quarunt unde habeas, sed oportet habere. Neque uero tibi homini tantum non cum Cræso conferendo, difficile factu erit, decem aureos hominis & egenis et amici usus exponere. Tu sane non decem, sed ducentos citra tuarum rerum dispendium, mihi utendos dare posses: sed parum abs te peto ut minore negotio impetrem. Quot uero mihi commo-
ditates

ditates parua ista pecunia allaturus sis, uide: meam estimationem, ne omnino eleuetur, conseruabis: liberi, operæ, uxor, ne fame pereant, caueris: me in tuo, quod aiunt, ere esse facies. Vbi uicissim, si non pecunia, at industria, cōsilio, literis, si quas modo calleo, tibi tuisq; consulere potero, dispeream, si non me tuum esse dixeris. Vale.

Seruius, id quod & Erasmus obseruauit, enarrans orationem illam Iunonis in 1. Aened. Acole, &c. dicit, id quod petimus, possibile, & iustum esse debere, tum modum præstandi præscribendum, postremo remunerationem addendam.

E X E M P L V M.

Optime uir, est quod à te petam. Sycophanta quem nosti, mihi multis modis molestus est: quare te peto quo illum compescas, ut molestiarum finem faciat. Ecquid uero iustus, quam amicū amico aduersus Sycophantæ oblatrationes patrocinari? Ut uero patrocineris, nihil facilius: noui enim auctoritatem tuam: admonere saltem hominem istum, quem nosti, ut linguæ impræcet, ut maledicendi finem faciat: admonebis uero ipsum, cum te, ut solet, salutandi gratia accesserit: ego uicissim sedulo quæ uoles faciam.

In epistola petitoria sæpe demonstratiue locis utimur.

C. PLINIUS MAXIMO SVO S.

CHRISTOPH. HEGEN.

Quod ipse amicis tuis obtuliffem, si mihi eadē materia suppeteret, id nunc iure uideor a te meis petiturus. Arrianus Maturius Altinatū est princeps: cum dico princeps, non de facultatibus loquor, quæ illi largæ supersunt, sed de castitate, iustitia, gravitate, prudentia. Huius ego consilio in negotijs, iudicio in studijs utor: nam plurimum fide, plurimum ueritate, plurimum intelligentia præstat: amat me (nihil possum dicere ardentius) ut tu: caret ambitu, ideo se in equisri gradu tenuit, cum facile posset ascendere altissimū: mihi tamen ornandus, extollendusq; est. Itaq; magni existimo, dignitati eius aliquid astruere inopinantis, ne scientis, imò etiam fortasse nolētis: astruere autē quod sit splendidum, nec molestum, cuius generis, quæ prima occasio tibi, in eum conferas rogo. Habebis me, habebis ipsum gratissimū debitorē: quamuis enim ista non appetat, tam grātē tamen accipit, quàm si cōcupiscat.

COMMENDATORIA.

Qua uel aliquam personam, uel alicuius ingenium commendamus.

Exempla plurima offendes in libro Epistolarum Ciceronis 10.

CONSOLATORIA EPISTOLA.

Qua aliquem consolamur.

EXEMPLVM.

SERVO

SERVIUS S VLPITIVS

M. Tullio Cic. S.

Postea quàm mihi renuntiatum est, de obitu Tul-
 liæ filiae tuæ, sanè quàm pro eo ac debui, grauitèr
 molesteq; tuli, communemq; eam calamitatem existi-
 maui: qui, si istic affuissem, neque tibi defuissem, co-
 ramq; meum dolorem tibi declarassem. Et si genus hoc
 consolationis minimum atq; acerbum est, propterea,
 quia per quos ea fieri debet propinquos, ac familiareis,
 ipsi pari molestia afficiuntur, neq; sine lachrymis mul-
 tis id conari queunt, ut magis ipsi uideantur aliorum
 consolatione indigere, quàm alijs posse suum officium
 prestare: tamen quæ in præsentia in mētē uenerunt,
 decreui breui ad te perscribere: nō quo ea te fugere exi-
 stimē, sed qd' forsitan dolore impeditus minus ea perspi-
 cias. Quid est, qd' tantopere te cōmoueat tuus dolor in-
 testinus? cogita quemadmodū adhuc fortuna nobiscum
 egerit, ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minus,
 quàm liberi chara esse debent, patriā, honestatē, digni-
 tatem, honores omneis, hoc uno incōmodo addito, quid
 ad dolorem adiungi potuit? aut qui non in illis rebus e-
 xercitatus animus callere iam debet, atq; omnia mino-
 ris aestimare? an illius uicem (credo) doles, quoties in e-
 am cogitationem necesse est et tu ueneris, et nos sepe
 incidimus, hisce temporibus nō pessimè cum ijs esse a-
 ctum, quibus sine dolore licitū est mortē cum uita com-

CHRISTOPH. HEGEN.

mutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad uiuendū magnopere inuitare posset? quæ res, quæ spes, quod animi solatium? ut cum aliquo adulescente prima viò coniuncta, etatem ageret? Licitum est tibi, credo, pro tua dignitate ex hac iuuentute generum deligere, cuius fidei liberos tuos te tutò committere putares: an ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florenteis uideret, lætaretur, qui rem à parente traditam per se tenere possent, honores ordinatim in repub. petituri essent? in amicorum negotijs libertate sua uterentur? Quid horum fuit, quod non prius, quàm datum, ademptum sit? At uero malum est liberos amittere: malum, nisi hoc peius sit hæc sufferre & perpeti. Quæ res mihi nõ mediocrem consolationem attulit, uolo tibi commemorare, si fortè eadē res tibi dolorē minuere posset. Ex Asia rediens, cum ab Aegina Megaram uersus nauigarem, cœpi regiones circum circa prospicere: post me erat Aegina, auè Megara, dextra Pyreus, sinistra Corinthus, quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata et diruta ante oculos iacent. Cœpi egomet mecum sic cogitare, hem nos homunculi indignamur, si quis nostrum interijt, aut occisus est, quorum uita breuior esse debet, cum uno loco tot oppidorum cadauera proiecta iacent. Vis ne tu te Serui cohibere, & meminisse hominem esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hoc
idem

idem si tibi uideatur, fac ante oculos tibi proponas, modo uno tempore tot uiri clarissimi interierunt, de imperio præterea tanta diminutio facta est, omnes prouinciae conquassatae sunt: in unius mulierculæ animula si iactura facta est, tantopere commoueris? quæ si hoc tempore non suum diem obiisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum ad cogitationem tuam auoca, atq; ea potius reminiscere, quæ dignatua persona sunt, illam, quandiu ei opus fuerat uiuuisse, unâ cum repub. fuisse, te patrem suum prætorem, consulem, augurem uidisset adolescentibus primarijs nuptam fuisse, omnibus bonis propè perfectam esse, cum respub. occideret uita excessisse. Quid est quod tu, aut illa cum fortuna hoc nomine queri possis? Deniq; noli te obliuisci Ciceronē esse, & eum qui alijs consueueris præcipere, & dare consilium: neque imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiâ, ipsi se curare non possunt: sed potius, quæ alijs tutè præcipere soles, ea tutè tibi subijce, atq; apud animum propone. Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat, atq; molliat: hoc te expectare tempus tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tuapte occurrere. Quod si quis etiam inferis sensus est, qui illius in te amor fuit, pietasq; in omneis suos, hoc certe illa te facere non uult. Da hoc illi mortuæ, da cæteris amicis ac fa

CHRISTOPH. HEGEN.

miliaribus, qui tuo dolore mœrem: da patriæ, ut si qua in re opus sit, opera & consilio tuo uti possit. Deniq̃, quoniam in eam fortunam deuenimus, ut etiam huic rei nobis seruiendum sit, noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quàm reipub. tempora & aliorum uictoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne uidear prudentiæ tuæ diffidere. Quare si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamq̃; ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intellegamus, aduersam quoq̃; te æquè ferre posse: neq̃; id maius, quàm debeat, tibi onus uideri, ne ex omnibus uirtutibus hæc una tibi uideatur deesse. Quod ad me attinet, cum te tranquilliolem animo esse cognoro, de ijs rebus, quæ hic geruntur, quemadmodūq̃; se provincia habeat, certiolem faciam.

DE GENERE EPISTOLAE Iudicialis.

Hæc constat intentione, id est, accusatione, cum scilicet alicui crimen obijcitur: & defensione, cum quis crimen obiectū defendit & deprecatur. Hic multū refert, callere rationes amplificandi crimen, quod alicui obijcitur: refert, consutandi rationē habere cognitam.

Verbis

Verbis, sententijs, figuris,

Loco,

Amplificatur Tempore, Vide Fabium libro s.

res à circum Persona, Cicero. in Partition.

stantijs. Modo,

Frequentia.

RATIO CONFUTANDI.

Aut totum est negandum, quod obiectum est, & fictum & falsum esse docendū; aut redarguenda ea, quæ pro uerisimilibus dicta sunt. Primo dubia esse posita pro certis: itē impossibilia esse, repugnātia esse, absurda dictu esse, inuidia magis quàm iudicio effusa, &c.

EXEMPLVM.

Accusatur amicus stupri.

An ne uerò iupiter tibi menē abstulit omnē? Ecquæ te intemperies agit, quod Chrementis nostri filia uitium offers? An uero illud leue crimen est? an uerò tolerandum, quod in domo optime de te meriti, ipso die natalis Christi, puellam istam fame ante hac semper integre, stupras: nec satis est, quod tu in puella tui dissimilis es, nisi etiā sororibus alijs uidentibus, & supra modum queritantibus, tuam expleas libidinem. Quid de te futurum sit nescio, nisi quod audio exemplum in te futurum maximum. Bene Vale.

EXEMPLVM CONFUTANDI.

Confutat quidam suspicionem uulnerati à se uicini.

CHRISTOPH. HEGEN.

Iohannes fuit hodie apud me, indicans uicinum Phaniam graue uulnus accepisse: de nullo uero suspicionem coortam, nisi de me. Ego uero ausim deierare per deos omnes, me esse extra noxam: nam quod isti dicunt me heri gladio accinctum, ædes uicini præterisse, non arguit me propterea eum uulnerasse, cum multi alij præterierint, non minus armati quàm ego, cur non in eos quoq; recidit suspicio? Accedit huc, quod ego heri circiter horam undecimam à meridie domum Phaniæ præterij, & posthac ne semel quidem in publicum progressus sum, quoniam igitur fieri potest, ut ego illum uulnerarim? cum cõstet eum uesperì hora nona uulneratum. Age uero quinam congruit, uulneratum illum à me, quem semper parentis in loco habuerim? testabitur ipse, si mihi non adhibetur fides. Non me fugit, qui nam isti sint, qui me hoc nomine traducant: sunt certe mei inimicissimi, qui nihil prius malunt, quàm me extimētū. Ex his igitur colliges, quàm falsissime traducar, etc

	Querelam	quæ ut nominibus
Ad hoc epi=	Exposultationem	uariant, ita tra-
stole genus	Expurgationem	standi rōne ab ar-
refer	Exprobrationem	gumentis epistole
	Inuectiuam	iudicialis non mul-
		tum discrepant.

Exempla in autoribus obserua.

DE EXORDIIS EPISTOLARVM.

Exordia

Exordia ducuntur à rebus ipsis de quibus scribitur.

E X E M P L A.

Miram sanè rem, & tibi, ut opinor, auditu iucundissimam, non potui non ad te perscribere: cum sciam te rerum nouarum percupidum esse: en rem, ut nouam, itam miram. Mira auditu nuper ad te perscripsi, sed audi Δαυμασότρεα.

Exordia ducuntur à persona nostra.

E X E M P L A.

Meum erga te animum multis saepe nominibus tibi cognitum esse non dubito: scis, opinor, quam patrem tuum multis saepe rebus ornarim: non te lateat quam toti familiae tuae semper prodesse studuerim, &c.

A L I V D.

Si unquam aliud de te benemeritus sum, me autem benemeritum esse, negare non potes, fac te quoque, &c.

A L I V D.

Horreo, ut me Christus amet, dicere quam infelicitate cessarit mihi mea profectio. O quam non ibi calamitatem uidi? O quam non inopiam expertus sum?

K

CHRISTOPH. HEGEN.

A L I V D.

Quamuis alij multi hic sunt, quos mihi adfuturos spero, tu tamen imprimis ades, omnium mearum necessitatum prora & puppis, quod aiunt.

Exordia ducuntur ab ijs, ad quos scribimus: item ab illis, de quibus scribimus. Et his exordij generibus in epistola commendatoria autores uti solent.

C. PLINIUS LIBRO

Epistolarum secundo. C. Plinius Prisco suo.

ET tu occasiones obligandi me avidissime amplecteris, & ego nemini libentius debeo. Duabus ergo de causis à te potissimum petere constitui, quod impetratum maxime cupio. Regis exercitum amplissimum, hinc tibi beneficiorum larga materia, longum præterea tempus, quo amicos tuos exornare potuisti, convertere ad nostros: nec hos multos: malles tu quidem multos, sed mea uerecundiæ sufficit unus, aut alter, ac potius unus: is erit Voconius Romanus pater ei in equestri gradu clarus, clarior utricus, imò pater alius: nam huic quoq; nomini pietate successit, Mater è primis citerioris Hispaniæ. Scis quod iudicium pro uinciæ illius, quanta sit grauitas: flamen proxime fuit. hunc ego cum simul studeremus, arte familiariterq; di-

dilexi: ille meus in urbe, ille in secessu, contubernalis: cum hoc seria, cum hoc iocos miscui, quid enim illo aut fidelius amico? aut sodale iucundius? mira in sermone, mira etiam in ore ipso vultuq; suauitas: ad hæc ingenium excelsum, subtile, dulce, facile, eruditum in causis agendis. Epistolas quidem scribit, ut Musas ipsas Latine loqui credas: amatur à me plurimum, nec tamen uincitur. Equidem iuuenis iuueni quantum potui per ætatem auidissime contuli, & nuper ab optimo Principe trium liberorum ius impetraui, quod quanquam parce & cum delectu daret mihi, tamen tanquam liceret inductus: hæc beneficia mea tueri nullo modo melius, quàm ut augeam, possum: præsertim cum ipse illa tam grate interpretetur, ut dum priora accepit, posteriora mereatur. Habes qualis, quàm probatus, charusq; sit nobis: quem rogo pro ingenio, pro fortuna tua exornes: in primis ama hominem: nam licet tribuas ei quantum amplissimum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua, cuius esse eum usq; ad intimam familiaritatem capacem, quo magis scires, breuiter tibi studia, mores, omnem deniq; uitam eius oppressi. Extēderem preces, nisi & tu rogari diu nolles, & ego tota hac epistola fecissem: rogat enim & quidem efficacissime, qui reddit causas rogandi. Vale.

Exempla plurima sunt lib. 13. Epistolarū Ciceronis.
Exordia ducuntur ab officio: sic Cicero libro primo

CHRISTOPH. HEGEN.

Epistolarum: Ego omni officio, &c.

Ab aduersariorum persona, si eos in odium, inuidiam, contemptionem adducimus. Hoc exordij genere in Epistola iudiciali uti licebit.

A tempore: ut, Ecquod unquam de te bene merēdi tempus oblatum est comodiū. Semper occasionem te mihi archiore amicitiae fœdere astringendi quæsiui, en iam reperi.

A moribus: ut, Mos est, ut in his diebus natalitijs amicus cum amico xenijs certet, &c. Mos est apud Lipsenses, ut in diebus Bacchanalibus alius alium ad prandium, coenam inuitet, &c.

Exordia sumuntur à sententijs, ut recte dixit Comicus: Quot capita, tot sensus.

A uotis: O quàm uellem mihi dari uberrimam de te benemerendi ansam. Si quid uotis proficeretur, optarem, ut iam Croesus alter esses, ut qui tantos sumptus quotidie ferre cogeras.

A comparatione: Si unquam aliàs, hoc certe tempore Deus Optimus Maximus, comprecandus est, ut tandem orbis sine istis illis disidijs defungatur, alioquē uereor ne prorsus collabatur.

SALVTANDIFORMVLÆ.

Paulus sic salutat: Gratia uobis & pax à Deo patre, & Domino Iesu Christo.

CI=

CICERO.

Sic salutat: M. T. C. Publio Lentulo S. D. Plinius iunior addit, Suo. Alias formulas ex Erasmo pete.

DE SUPERSCRIPTIO-
ne Epithetorum.

Principum epitheta ferè sunt
huiusmodi.

Cesar Auguste, Rex inuictissime.

Fortissime Imperator.

Dux illustrissime.

Clementissime Princeps.

Vir generosissime, præpotens.

Ornatissime, clarissime, splendidissime.

Opt. Max. quod à loue sumptum quidam in Christum transferunt, in quem uerius competit quam in louem.

Magistratum Epitheta sunt hæc.

Consul uigilantissime.

Senator splendidissime.

Censor grauissime.

Aedilis magnificentissime.

Iudex incorruptissime.

Prætor integerrime.

K 3

CHRISTOPH. HEGEN.

Theologos, graues, synceros, absolutos, sacros ac diuinos.

Rhetores, disertissimos, suauiloquentes, facundissimos.

Ex his qui Poetas, sacros, diuinos, claros, nobiles, literas pro inclytos.

fitentur ap- Iurisperitos, iuris utriusq; consultissimos, prudētissimos legum, iuris utriusq; iuxta doctos.

Dialecticos, acutos, argutos, inuictos.

Medicos, peritissimos, fidos, eximios.

Mixte doctos, undequaq; doctissimos.

Cognatorum & affinium epitheta ferè sunt hæc, Pater optime, mater indulgentissima, frater charissime, patruæ obseruande, uxor suauissima, nepos melitissime,

Gener,

Affinis,

Iucundissime

Sodalis,

Commilito.

Ex reliquorum genere, qui nulla certa nota sunt in signes, diuites, & autoritate præstantes, uiros appellabimus, optimates uiros, summates, primarios, nobiles, graues, grauissimos, ornatos uirtute, aut eruditione præcellentes, obseruandos, honorandos, colendos, absolutos, eximios, egregios, prudentes, suspiciendos, spectatos, perspicaces, circumspectos.

Ma

Matronas
nobiles.

Primarias, optimas,
integerrimas, probas
pudicas.

Puellas
lepidas

Bellas, amabiles, Appellabimus,
optime moratas,
pudicas, mellitas,
iucundas.

Item adolescentes
ingeniosos

Probos, modestos,
optime spei, Vocare licet.
eximie indolis,
generosae indolis.

Opifices

Milites fortissimos, exercitatissimos.
Industrios, solertes,
peritos, exquisitos,
acuratos.

FINIS.

K 4

INDEX OMNIUM

HIS LIBELLIS

Memorabilium.

A



Borigines.	43. a	Vlpianus	20. b
Accusato-		Alienæ epistolæ. Aliena.	
ria epi-		7. b	
stola.	50. a	Alter ipse	20. b
Accusatio	50. a	Amanuensis	32. a
Achates	20. b	Ad manum,	codem
Admonitoria	7. b 13. a	Amarulentia lingue. 41. a	
Adolescentium epitheta		Amatorium epistolæ ge-	
76. a		nus	52. b 55. a
Aedificiorum laus	63. b	Ambrosij epistolæ	40. a
Aegidij Calentij epistolæ.		Amicum epistolarum ge-	
24. b 40. b		nus	52. b
Aenæ Syluij epistolæ	40.	Amici noui breuibus epi-	
Aesopus deformis. 14. a (b		stolis tentandi	38. b
Aetatis excusatio	51. a	Amiciæ cõciliatio	9. a
Aethnæ laus	64. b	Amor cæcus	18. a
Affiniũ epitheta	75. b	Amplificatio rei per cir-	
Agnorum laus	64. a	cumstantias	72. b
Alburquercanus Dux	36.	Animi res	7. a
Alciatus nostræ etatis (b		Annibalis laus	6. b
		Annorum notatio qualis	
		apud	

apud ueteres, itémque nos	25. a	Assentatoriæ epistolæ. 6. b
Ante dies, in ante diè, etc.		Astrologorum tituli. 59. a
33. b		Astudillus 20. b
ἄντιπαρρηγορία	50. a	Attentio 53. a
Appollinaris Sulpitius taxatur	29. a	Augustini de pietate disputatio 28. b
Apostolus quoq; uaria ratione ingeniorũ diuersi tati cõsuluisse	14. a	D. Augustini epistolæ. 40.
ἄρχοντες Atheniës.	25. a	August. Cæsar sermo= (a nes grauiores non nisi scriptos habere solitus.
Arithmeticoꝝ tituli.	59. a	Aulicæ epistolæ 6. b (2. b
Arrogãtiæ pestis	8. a	Ausonij locus 19. a
Ars ne sit aliqua scribendarum epistolarũ.	46. a	B
Ars unaquæq; ita absolutissima, ut naturæ proxima.	28. a	B Archerus 20. b
Artis parës prudëntia.	46. a	B Bartholomæus à Cucua 36. b
Artis ratio	46. a	Basilij epistolæ 40. a
Arti optima quæque æmullanda	32. a	P. Bëbus polyhistor. 20. b
Artem celari cum ubique tum maxime in epistola debere	30. b	Beneficij æstimatio. 16. b
Assentationis pestis	6. b	Beneuolentia 53. b. a
		Beraldus 26. b
		Bonamicus 20. b
		Nic. Borbonius 20. b
		P. Brixius 25. b
		Budeus. 33. b. Varro huius ætatis 20. b

K S

INDEX.

Gul. Budæi laus	41. b	Charta pergamena & pa pyracea	32. a
C			
C Acozeli	43. a	Christophor. Mirāda.	36. b
Cæsaris titulus.	58.	Cicero ad eloquentiam pa randam legendus to tus	45. a
Calende	57. a (a.	Cicero in primis imitan dus	45. a
Campani epistolæ	40. b	Cicero quare Græcas uo ces interdum epistolis	
Caninam facundiam exer tere	17. a	ad Atticū admiscuerit.	31. a. b
Ioan. Capnionis epistolæ.		Ciceronis epistolæ	38. a
41. a		39. b familiares.	29. a
Carnæa membranæ facies.		Item aliæ 30. a ad Atticum	31. a
32. b		Ciceronis epistolis inesse	plus naturæ quàm artis.
C. Cassius Longinus.	65. a		44. b
Castigatoriæ	7. b 13. a	Ciceronis inuectiue.	17. a
Catonis Censorij epistolæ		Ciceronis locus	22. a
Causarū tria genera.	3. a	Cicer. oratio pro Sex. Ro scio. item pro lege Ma nilia	4. b
46. b		Ciceronis ridicula imita tio quæ	41. a
Celeritatem dari consuetu dine	44. a		Cifre
Cera epistolaris Asiatica.			
33. b			
χαίρειν	21. a		
Character epistolæ.	52. b		
57. b			
Charta epistolaris qualis esse debeat	32. a. b		

INDEX.

Cifra principum	31. b	la	19. a
Codicilli	32. b	Conciliatoria, siue conciliatrix epistola quibus locis constet	7. b 67. a
Codicillorum usus	2. b	Confutandi ratio	72. a
Cognatorum tituli siue epitheta.	59. a. 75. b	exemplum eodem.	
Colloquium	42. b	Consolandi ratio	15. a 54. b
Colon	57. b	Consolatoriae exemplum.	70. a
Comma	57. b	Cōsolatorium epistolae genus	7. b 52. a
Commendandi ratio efficacissima quae	49. a	Consulibus annos notandi Romanorū mos	25.
Comendationis praecepta.		Consultoriae	7. b 13. a
10. b ex commendato,		Contrariorum eadem disciplina	49. a
10. b. ex nobis. 11. a. ex re. 12. a		Corporis res	7. a
Commendationes vulgares	11. b	Cranaueldius	26. b 37. a
Commendatitia epistola		Criminatoria epistola	50. a
7. b. 55. b.		Crucius	20. a
Commendatitia epistola an deliberatiui generis		Cuelaris	36. b
49. a		Cypriani epistola	40. a
Commendatitium epistolarum genus	52. b	D	
Commendatoria epistola qualis	69. b	L aus P. Decij	61. b.
Comitatis modus in epistola		Deformitas corporis animi pulchritudine pen-	

INDEX.

ſanda	14. a	petret, quomodo decla-
Dehortatoriæ epistolæ lo-		randa.
ci.	67. a. exemplum	9. b
	67. b.	Dignitatum nomina in ſu-
Deliberatiuum genus.	48. a	perſcriptionibus, nõ ne-
Deliberatiui generis epi-		gligenda.
ſtolæ.	48. a	20. b
Deliberatiui generis loci		Diligentia in primis necceſ-
64. b. ſiue partes.	48.	ſaria.
Demetrius Phalereus	38. a	44. a
Demonſtratiuum genus.		Diligentiæ adhibendus mo-
	46. b	duſ.
Demonſtratiui generis epi-		44. a
ſtolæ.	62. b. perſonarum	Diſpoſitio.
60. a. factorum	61. b	43. a
Demosthenis epistolæ	39. b	Diſputatoriæ epistolæ.
Demosthenis inuectivæ		3. a
	17. a	Diſſuadendi loci.
Demostheni negata iocan-		66. a
di facultas.	13. a	Diſſuaſoria orationis exẽ-
Deprecatoria episto.	50. a	plum.
Depulſio.	50. a	67. a
Dialecticorum Epitheta.		Docilitas.
	75. b	53. a
Dicta.	12. b	Docto à potente quid pe-
Dignitas petentis ut im-		tendum.
		9. a
		Doctorum epitheta.
		75. b
		Dolorem tempore leniri.
		71. a
		Δουατο̃ρ.
		48. b
		E
		E Brietatis uituperium,
		68. a
		Eloquentiæ occultadæ ſi-
		mulatio.
		50. b

Em4

I N D E X.

Emanuel Paleologos. 55. a	Epistole breuitas	38. a
Ephrates philosoph. 47. a	Epistola causa & narra-	
Epictetus de formis 24. a	tio	52. b 53. b
Epistola. epistolium 32. a	Epistola comitas	28. a
Epistola quid. 2. a. unde di-	Epistole dictio	28. a
cta. eod. & 42. b 52. a	29. b 30. b	
cur inuenta 59. b	Epistole exordium quibus	
Epistola apertilis, soluti-	modis constituendum.	
lis, &c. 34. a	53. a	
Epistola formalis 32. a	Epistole finis quibus con-	
Epistola longa aut breuis	stet.	57. a
nimis que 38. b	Epistole intentio	3. b
Epistola nō erubescit. 5. b	modus.	47. b
33. b	ordo.	23. a
Epistola prima ad aliquem	Partes.	19. a 52. b
quid potissimum cauē-	simplicitas.	29. b
dum 5. b	uirtus.	39. b
Epistola uera & germana	Epistole nomen quā late	
que 3. a	pateat.	3. a
Epistola tanquam frugi et	Epistole deuinciendæ, aut	
modesta puella 28. b	fibra traijciendæ ratio.	
et plebeia 30. a	34. a	
tenera 30. b	Epistole obsignandæ ra-	
Epistol. breuitas aut pro-	tio	33. b
lixitas quomodo excu-	Epistole principium unde	
sanda. 32. b	sumendum.	4. b

INDEX.

Epistole reddende oppor- tunitas obseruanda. 33. a	Epistolarum genera, que et quot. 2. b 3. a
Epistolam componere, for- mare, dictare. 32. a	7. b 46. b 52. a 60. a
Epistolam scripturo que consideranda. 4. a	Epistolarum loquendi ra- tiones. 32. b
Epistolā totam ex eius per- sona ad quem scribis tē perari. 6. a	Epistolarum res quales ef- se debeant. 6. b 7. a
Epistola nemo offenden- dus. 17. a	Epistolarum scribendarū an sit ars aliqua. 28. b 45. b
Epistolæ ad doctos et ocio- sos quales esse debeant. 31. a	Epistolarum subscriptio. 19. a tituli, siue inscri- ptio. 19. b 21. b usus. 2. a 28. a
Epistolæ alienæ. 7. b	Epistolas in tabellis scribē- di mos. 31. b
Epistolæ antiquissime ad quē usum paratæ. 2. b	Epistolaris charta qualis esse debeat. 32. a. b
Epistolæ assentatorie. 6. b	Epistolicus stylus simplex esse debet. 42. b 12. a
Epistolæ Græcorum. 40. a	Epitheta superscriptionū eorū=
Epistolæ mistæ 8. a	que in epistolis usus. 19. b
Epistolarum autores. 39. b	Equus unde pinguescat. 12. b
Epistolarum exordia unde ducantur 73. a	
Epistolarū extremo quid ponendum 24. b 26. b 27. a	

INDEX.

22. b	Facilitas culpanda.	43. b
Erasmii Roterodami laus.	Facultas	49. a
41. b	Fœminarum tituli.	59. a
Ἐπιτομή.	24. b	Fernandus à zoletto.
Ἐπιτομή.	21. a	Festorum assignatio ad epi-
Ἐπιτομή.	eod.	stolæ calcem
Exare literas.	32. a	Fiducia quomodo in peti-
Exceptor.	32. a	tione declaranda.
Excusatoria epistola.	50. a	Fluminum laus.
Exercitationis ratio.	43. a	Formalis epistola.
Exercitatione præcepta	Franciscus dux Beiaris.	
eloquentiæ perfici.	36. a	
Exhortatoriæ epistolæ lo-	Fræcisus Petrarca.	
ci. exemplum.	Fræcisci Pici Epistolæ.	
Exordia epistolarum unde	Francus Leardus.	
ducantur.	Funebres orationes.	
74. 75. &c.	G	
Expostulandi ratio.	Gabriël Valdaura.	
16. a 72. b	37. b	
Exprobratio.	Garçias Arabianus.	
72. b	Gassparini epistolæ.	
Exprobratio intolerabilis.	40. a	
16. a	Geometrarum tituli.	
Expurgatio.	73. a	Ioan. Gillidas alter Aristo-
F	teles.	20. b
Fabulæ narratio.	12. b	Gomezius Benauidius.
Facetiæ	12. b	Göralus Täayus.
		20. a (a)

INDEX.

Gonzalus Tanayus.	37.a	da.	47.a
Græcæ dictiones quando epistolæ inferendæ.	31.a	Honestæ rei uel mediæ pe= titio.	8.b 9.a
γχαμματαόρος	32.a	Honesti ratio in uirtutibus	
Gratia & pax.	74.b	64.b	
Gratiarum typus.	16.a	Honestum.	48.b
Gratificatoriæ.	7.b	Honoratus.	26.a
Gratitudo.	55.b	Horatij epistola commen= datitia.	49.b 52.b
Gratitudo petentis elicit dantis benignitatem.	9.b	Hortatoriæ et dehortato= riæ epistolæ eadem ra= tio.	49.b
Graue epistolarum genus.	52.a	Hortatorium epistolæ ge= nus.	7.b 13.a 56.b
Gregorij epistolæ.	40.a	Humani nihil alienum ho= mini putandum.	8.a
H			
H Abui literas pro ac cepi nõ dicitur, sed habeo & habe= bam, &c.	35.b	I	
Hasilina Eudemia.	56.a	I Actantiæ uitium.	41.a
Hermola. Barbarus, & eius epistolæ.	41.a	Idiaqueus à secretis Ca roli V. Cæs.	2.a.b
Hieronymi epistolæ.	29.a	Idus.	57.a
40.a		Ignoto quomodo scriben= dum.	4.a 5.b 6.a
Homeri locus.	63.b	Imitandi ratio	44.a
Homini laus unde peten= da.		Imitationem non sufficere per se.	45.a
		Incitæ	

INDEX.

Inciſtorie.	7. b	locandi ratio non temere	
Ingenij partes.	7. a	tentanda.	13. a
Ingeniorum uarietati uaria ratione conſulendum.	14. a	Ioci quales eſſe debeant.	12. b
Ingratis quicquid confer- tur perire.	49. a	Ionathas.	20. b
Ingratitudinis uitium	55. b	Italiae laus.	63. a
Iniuriam remittere, maxime generoſum.	18. b	lucundum.	48. b
In puncto infectili poſitum proverbialiter.	29. b	ludiciale genus.	50. a
Intentio.	50. a	ludicialis generis epiſtola	71. b
Interrogatiuus p̄ctus	7. b	ludicium, quo conſtet imi- tatio, quale eſſe debeat	44. a. b. 45. a
72. b		Iure conſultorū tituli.	58. b
Inuectiue epiſtole	50. a	Iuris ciuiliſ ſtudium com- mendatur.	65. a
72. b		Iuris peritorum epitheta.	75. b
Inuectiue Ciceronis et De- moſthenis.	17. a	Iuuenaliſ locus.	32. b
Inuectiuis quomodo reſpō- dendum.	18. b	L.	
Inuentio omniſ prudentie eſt, non artiſ.	3. b	L Acedemonie epiſto- le.	30. a
Inuidia.	20. b	Lachrymæ pro alio hone- ſtiores.	10. a
Ioan. Claymund.	36. a	λακωνιſμοſ.	38. a
Ioan. Lara.	36. a	Laudandi ratio.	12. b

L

INDEX.

Leonard. Aretini episto-	le. 40. b.	mæ Mori filia.	36. b
Libanius sophista	42. b eius	Margo honorarius.	34. a
us epistole.	40. a	Marsilius Ficinus, & eius	epistole.
Librarius.	32. a	Matronarū epitheta	76. a
Linguae amarulentia.	41. a	Medeæ exemplum,	56. b
Literarū, literule.	32. a	Mediæ rei petitio.	9. a
Liuius.	48. a	Medicorum tituli, siue epi-	theta.
Loci & temporis assigna-	tio ad epistole calcem,	58. b. 75. b	
25. a. 26. a		Membrana deletilis.	3. b
Locorum descriptiones.		Memoriæ thesaurus.	7. a
47. b ex Liuiio peten-	dæ,	Mentis partes.	7. a
48. a		Mercaturæ uituperium,	66. a
Christophori Longolij epi-	stole.	41. a	Militū epitheta. 57. a. 76. a
Loquendi rationes in epi-	stolis.	32. b	Missoria.
Luciani epistole.	40. a	Monitoria epistola.	49. b
Ludi literarij instituti laus	62. a	Montium laus.	64. b
		Mori quando optimū.	25. b
		Musicorum tituli.	59. a

N

M	M. Agistratus epithe- ta.	N	Narratio fabulæ, uel rei gestæ.
	75. a		12. b
Manu propria mea.	33. b	Necesse.	64. b
Margarita Ropera, Tho-		Necessitas ingens telū.	5. b
		Negligentia diligens epi-	

INDEX.

stolas decet.	42. b	Ouidianæ salutatiões.	21. b
Nonæ.	57. a	P	
Nosce teipsum.	8. a	P Alimpsestos.	32. b
Notarius.	32. a	Palmarum fructum re-	
		perisse, prouerb.	43. a
O Biurgãdiratio qua		Panegyrica epistola.	7. b
tenuis tolerabi-		Panegyrici.	47. b
lis.	13. a. b	Parasitica salutatio.	19. a
Obiurgatoria episto.	50. a	Parenthesi.	57. b
Obsignari non omnes epi-		D. Pauli epistole.	41. b
stolas apud ueteres so-		Perdidi dictum: &c.	13. a
litas.	35. a	Periodus.	57. b
Officiosa epistola.	7. b	Personæ laus quibus con-	
Olympiades Græcorum		stet.	60. a
25. a		Personarum conuersio in	
Opificum epitheta	76. a	salutatione et epistol.	
Opisthographa.	32. b	21. b	
Opitergini.	48. b	Petendi ratio.	8. b. 49. b
Opt. Max.	75. a	Petitioni omni pudor ad-	
Oratores noui ante omnia		fit. s. b	
de se loqui cogebãtur,		Petitoria epistola, eiusq;	
cur dicerent.	4. b	loci. 7. b. s. a. 68. b. 69. a	
Orestes opisthographus		Φλαυτῖα.	8. a
apud Iuuenal.	32. b	Philelphi epistola.	40. b
Oscula manuum barbarici		Philostrati epistole.	40. a
moris.	21. a	lo. Picus, eiusq; epist.	40. b

INDEX.

Rodolphus agricola.	41.a	Scribendi una tantū facie	
Roffensis episcopus.	36.a	mos apud ueteres.	32.b
Hier. Ruffaldus.	20.b	Scribentis nomen præpo-	
Ruris amœnitas.	64.a	nendum.	19.a
S			
S abellici epistole.	40.	Scytala Lacōica.	31.b 38.a
Sabinus.	65.b (b	Segobria.	36.b
lac. Sadoletus.	20.b	Seipsum et laudare et cul-	
Hier. Salmas.	39.a	pare, æque ineptū.	44.a
Sallustius	48.a	Seneca an doctis tantū le-	
Sallustij traditas in scriben		gendus.	44.b
do.	43.b	Senecæ de philosophia tra-	
Salue.	24.b	ctatio.	29.a
Salutandi formulæ usui no-		eiusdem epistole.	eod.
stro aptæ.	36.a 74.b	¶ 3.a 30.a 38.a 39.b	
Salutandi ratio.	21.a 53.a	Sermo quotidianus qualis	
Salutatio parasitica.	19.a	esse debeat.	28.a
Salutatio præposita non		Sermone nihil secundum	
semper facit epist.	3.a	rationē præstātius.	45.b
Salutationes nō omnes om-		Siciliæ descriptio.	47.b
nibus congruere.	36.b	Sidon. Appollinaris episto-	
Salutis precatio. ab exor-		le.	40.a
dio epistole.	21.a	Silētiū auditorij, applausu	
Scaeuolæ domus ciuitatis		et acclamatiōe nō minus	
Ro. oraculū dicta.	65.b	iucundum.	68.a
Scriba.	32.a	De singularibus non esse	
		scientiam.	8.a

INDEX.

<i>Si uales bene est, &c.</i> 21. a	συντάγματα ἔπιστολα	
23. a	μῦθα.	12. a
Socrates de formis.	14. a	T
Stracelius.	20. a	T Abellarij. 32. a 34. a
Stylus optimus dicendi ma-		eorūq; genera. eod.
gister.	43. b	Tabellis epistolas inscri-
Stylus tardus, ac diligens		bendi mos. 31. b
primū esse debet. 43. b		Temporis & loci assigna-
Styli exercitūdiratio. eod.		tio in calce epistole. 25.
Suasorium genus. 48. a		a. b 26. a
Suasorij generis loci. 54. a		Terentij locus. 19. a
Sub posteaquam. 33. b (b		Tersula. 36. b
Subscriptio nominis in cal-		Tertulliani epistole. 40. b
cē epistole. 19. a		Theologiæ laus. 52. b
Suo in epistolis quādo ad-		Theologorum tituli siue
di ceptum. 10. a 27. b		epitheta 58. b 75. b
Superiorē nouū non facile		Theseus. 20. b
quenquam ferre. 13. a		Tituli epistole pars. 21. b
Superscriptio epistolarum		Tituli epistolarū cur in ter-
19. b & inde 20. a		tia persona. 21. b 22. a
Superscriptiōis ratio. 27. b		Tituli epistolarum quales
Superscriptionum epithe-		esse debeant. 58. a. b
ta. 75. a		Transitus in epistola for-
Suspensiuus punctus. 57. b		mule. 23. a. b 23. b
Symmachi epist. 40. a		Tufanus. 26. b
Synesij epistole. 40. a		

Vale.

INDEX.

	V.		Vicij ostensio grauis. 14. a
V	Ale. 24. b 33. b 57. a	Vicia carpēda, nō homo 17	
	Nic. Valdaura. 24.	Villa amœniſſ. deſcriptio.	
Vallæ lapſus.	33. b	47. b	
Vdallus.	37. b	Al. Virueſtius	36. b
Velius.	23. b	Vituperandi ratio.	47. b
Verba rerum gratia inuen		Vituperij loci.	61 b
ta non contra.	43. a	Voluntas.	7. a
Verborum aucupes.	43. a	Vrbium laus.	63. a
Veredarius.	34. a	Vſu eloquentiæ præcepta	
Vergara	37. a	perſici.	4. a
Vergilij locus.	49. b	Vtilis nomine honeſtum	
Vergiliū pauciſ. uerſus in		etiam intelligi.	48. a
dies ſcribere ſolitū. 43. b		Vtilitas.	62. b

FINIS.

INDEX

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...
5. ...
6. ...
7. ...
8. ...
9. ...
10. ...
11. ...
12. ...
13. ...
14. ...
15. ...
16. ...
17. ...
18. ...
19. ...
20. ...
21. ...
22. ...
23. ...
24. ...
25. ...
26. ...
27. ...
28. ...
29. ...
30. ...
31. ...
32. ...
33. ...
34. ...
35. ...
36. ...
37. ...
38. ...
39. ...
40. ...
41. ...
42. ...
43. ...
44. ...
45. ...
46. ...
47. ...
48. ...
49. ...
50. ...
51. ...
52. ...
53. ...
54. ...
55. ...
56. ...
57. ...
58. ...
59. ...
60. ...
61. ...
62. ...
63. ...
64. ...
65. ...
66. ...
67. ...
68. ...
69. ...
70. ...
71. ...
72. ...
73. ...
74. ...
75. ...
76. ...
77. ...
78. ...
79. ...
80. ...
81. ...
82. ...
83. ...
84. ...
85. ...
86. ...
87. ...
88. ...
89. ...
90. ...
91. ...
92. ...
93. ...
94. ...
95. ...
96. ...
97. ...
98. ...
99. ...
100. ...

INDEX

Compagnia di Gesù Provincia
Italiana Fondo librario antico
dei Gesuiti

1015

comite



607.

exis. Danielis Gandelringeri
Nörtingensis



106

W-1
81